



TULIB



3 1379 00954295 3



ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๕๖

เรื่องจดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศส
ซึ่งเข้ามาตั้งเครื่องกรุงศรีอยุธยา
ตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ภาคที่ ๖

นายพันโท หลวงเวษยันต์รังสฤต (มุนี มหาสันทนะ)

พิมพ์ในงานปลงศพของคุณ

นางแย้ม ภรรยาหมื่นพรหมวรานุรักษ์

กับนางสาวเขื่อน มหาสันทนะ

เมื่อมีมะโรง พ.ศ. ๒๔๗๓

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไท ถนนรองเมือง

คำนำ

นายพันโท ทดวงเวชนันต์รังสฤต (มุนี มหาตันตระ) จะทำการปลงศพของท่านนางแย้ม ภรรยาหมั้นพรหมวราภุรักษ์เจ้ากรมผู้เป็นนาย กับศพนางสาวเขื่อน มหาตันตระ ผู้เป็นที่ใคร่พิมพ์หนังสือแจกพอเป็นที่ระลึกในงานนั้นดังเรื่อง ๓ ได้มาขอหนังสือที่ราชบัณฑิตยสถาน กรรมากรจึงเลือกเรื่องจดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศสซึ่งเข้ามาตั้งกรุงศรีอยุธยาภาค ๖ นับเป็นประชุมพงศาวดารภาคที่ ๔๖ ให้ทอดวงเวชนันต์รังสฤตพิมพ์ในสมุดเล่มนี้

จดหมายเหตุคณะพ่อค้าฝรั่งเศสเรื่องนี้ คำนึงศาสตราจารย์ ยอช เซเคต์ เดชานุการราชบัณฑิตยสถานได้ขอคัดมาจากประเทศฝรั่งเศส คราวออกไปเยี่ยมบ้านเรือน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ตามรายการที่ศาสตราจารย์ ยอช เซเคต์ จดมาให้เห็น ปรากฏว่าได้พิมพ์หนังสือเหล่านี้ ๔ แห่ง คือ ที่กระทรวงว่าการเมืองชนแห่ง ๓ เป็นรายการแต่จดหมายต่าง ๆ ที่รัฐบาลฝรั่งเศสได้รับจากประเทศสยาม ที่กระทรวงทหารเรือแห่ง ๓ เป็นคำแนะนำแต่คำตั้งต่าง ๆ ที่ได้ส่งมายังประเทศสยาม ที่กระทรวงต่างประเทศแห่ง ๓ เป็นคำแนะนำหนังสือสัญญาแต่รายงานสำคัญที่คณะทูตานุทูตฝรั่งเศสซึ่งเข้ามาเมืองไทยในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ทำเสนอเสนาบดีกระทรวงต่างประเทศไว้ ที่หอสมุดดำหรับนครแห่ง ๓ เป็นเรื่องเบ็ดเตล็ดที่เกี่ยวกับเมืองไทยในเวลา

(๒)

ฉัน มีทั้งต้นฉบับแต่ถ้าเนาจดหมายเหตุที่เกิดขึ้นอยู่ตามกระทรวงต่างๆ
คำสั่งตรวจราย ยอช เซเต้ ได้คร่าวๆแล้วแต่ ๓ แห่ง ที่กระทรวง
ทหารเรือยังไม่ได้มา คำสั่งตรวจราย ยอช เซเต้ หวังใจว่าคงจะได้
มาในไม่ช้า

จดหมายเหตุคุณพ่อค้าฝรั่งเศดท์ที่เขามาตั้งกรงกรงศรีอยุธยา
ว่าโดยรูปเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพงศาวดาร ก็คล้ายกับจดหมายเหตุคุณบาท-
หลวงฝรั่งเศดท์ ผิดกันแต่ความมุ่งหมายของคุณะ คือ พอกบาทหลวง
มุ่งหมายในการต่อต้านนามาก มีเหตุการณ์อันใดเกี่ยวข้องแก่การต่อต้าน
ก็จัดลงโดยพิสดาร พอกพ่อค้าผู้มุ่งมากอยู่ในการค้าขายก็จัดราย
ละเอียดไปในทางค้าขาย ส่วนประวัติของบ้านเมืองใครรู้เห็นอย่างไร
ก็จัดลงอย่างนั้น ข้อความจึงตรงกันบ้าง ผิดกันบ้าง เพราะเป็น
ธรรมดาของคนภายนอกจะล่วงรู้การบ้านเมืองภายในให้ละเอียดนั้นยาก
จดหมายเหตุที่คนในสมัยนั้นจัดไว้ ถึงแม้จะไม่แจ่มแจ้งที่เดียวกันยังเป็น
หนังสือที่ช่วยความรู้ในพงศาวดารสมัยนั้น เพราะเป็นเรื่องที่ใครคนแก่
หูหูเห็นด้วยคำโกธความจริงโดยมาก.

ราชบัณฑิตยสภา

วันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๓

พินาสองพัน

อุปนายก

สารบรรพ์

- จดหมายมองซิเออร์เวเรต์ ว่าด้วยสินค้าในเมืองไทย หน้า ๓
คำสั่งของมองซิเออร์เคอร์ดาตูแบร์ เรื่องให้ตั้งพดทหาร
ปืนใหญ่กับประเทศฝรั่งเศส " ๓๒
- จดหมายมองซิเออร์ฟอดคอน ว่าด้วยการตั้งทูต
สยามไปประเทศฝรั่งเศส และเรื่องที่
ฝรั่งเศสตั้งทหารเข้ามาเมืองไทย " ๓๓
- ข้อสัญญาที่ฟอดคอนได้ทำกับมองซิเออร์เซเบเรต์ราช
ทูตฝรั่งเศสเรื่องตั้งบริษัทการค้าขาย " ๓๔
- ดำเนาพระราชดำรัสของ พระเจ้ากรุงสยามทรง คอบ
ขอบพระทัยพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสที่ตั้ง
กองทหารและบาดหลวงมา " ๓๕
- รายงานมองซิเออร์เดฟาซ ว่าด้วยการที่จะรักษา
บางกอก เมืองมะริด และจัดการ
สร้างบ่อน " ๓๖
- รายงานของมองซิเออร์เดฟาซ ว่าด้วยการฝึกหัดทหาร
และการสร้างบ่อนและตั้งเบียงอาหาร " ๔๔
- พระราชดำรัส ถึง พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ทรง คอบ ขอบ
พระทัยที่ประทานทหารและบาดหลวง " ๕๗

(๑)

พระราชโองการพระเจ้ากรุงสยามถึงบาทหลวงคาซาด

๓๗ ข้อ

หน้า ๖๓

จดหมายบาทหลวงคาซาด ว่าด้วยการจลาจลตอน

ต้นแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์

» ๗๒

บานูชั่งของต่าง ๆ ที่ฝ่ายไทยและฝรั่งเศสให้แก่กัน

» ๗๕

สำนักหอสมุด

จดหมายเหตุคณะพ่อค้าฝรั่งเศส
ซึ่งเขามาตั้งกรุงศรีอยุธยา
ตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
(ต่อจากภาค ๕ ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๕๕)

จดหมายมองซิเออร์เวเรต์
กรุงศรีอยุธยา

วันที่ ๒๓ เดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๓๐)

ด้วยข้าพเจ้าได้ทราบตามจดหมายที่ท่านได้มีมายังข้าพเจ้า ถึง
วันที่ ๘ เดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) ฉบับ ๑ ถึงวันที่ ๒๘
เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) ฉบับ ๑ กับถึงวันที่ ๑๒
เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๒๙) อีกฉบับ ๑ นั้น ว่าท่านไม่
ใคร่จะพอใจในตัวข้าพเจ้า ในเรื่องที่ท่านไม่พอใจข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้า
จะไม่บ่นว่าอะไร หรือจะไม่คิดแก้ตัวอย่างใด แต่จะต้องขอเรียนให้
ท่านทราบว่า เปนการยากนักยากหนาที่ข้าพเจ้าจะทำความดีได้
เพราะในเมืองนี้จะทำอะไรก็ได้ แม้แต่จะทำได้ให้เป็นทีพอใจของ
ท่านก็ได้ หรือจะมีเจตนาอันดีทำการต่างๆ ให้เป็นประโยชน์แก่ท่าน
ก็ทำไม่ได้เหมือนกัน

มองซิเออร์เซเบเรต์ซึ่งเป็นคนฉลาดแถมมีความสามารถมาก คง

จะได้ไปเล่าให้ท่านฟัง ว่าการทวงฟ้องในเมืองผลกนกับทศาคาหมาย
ไว้มาก และถ้าเราไม่ได้เป็นนายหรือเป็นใหญ่ที่บางกอก และถ้าเรา
ไม่มีหลักสำหรับยึดคนไทยแล้ว ทำอย่างไร ๆ การของท่านจะดำเนิน
สู่ทางดีไม่ได้เป็นอันขาด และถึงจะทำหนังสือสัญญาตั้งก็ฉบับก็ตาม
ถ้าไม่มีกำลังทหารมาหนุนหนังสือสัญญานั้นแล้ว หนังสือสัญญาที่ทำ
ไว้นั้นก็จะหาประโยชน์อย่างใดมิได้เลย นี่แหละเป็นสิ่งที่ท่านจะต้อง
คำไว้ไว้ จึงจะหวังทำการให้เป็นประโยชน์ในเมืองนี้คือไปในภาย
หน้าได้ ค่อนไปซ้ำเจ้าจะได้ตอบข้อความต่าง ๆ ที่ท่านได้เขียนมา
ถึงซ้ำเจ้า

ในข้อที่ท่านกล่าวไว้ ท่านจะยกโทษให้ไม่ได้ในข้อที่ไม่มีผู้ใด
เดินสารเรือรบหลวงกตบไป และไม่มีสินค้าอย่างใดบรรทุกลงเรือไป
ทั้งซ้ำเจ้าไม่รู้จักใช้เงินของบริษัทให้เป็นประโยชน์ ในข้อที่ท่าน
ได้โปรดให้อภัยแก่ซ้ำเจ้า ถ้าซ้ำเจ้าจะเรียนให้ท่านทราบ ว่าซ้ำเจ้า
จะประพฤติกเหมือนบุคคลบางจำพวกไม่ได้ เพราะบุคคลเหล่านั้นจะต้อง
การซื้อเครื่องตายครามสัก ๒๐ หรือ ๓๐ ชิ้น ก็เที่ยวเดินหาตามบ้าน
บ้างบ้านโน้นบ้าง และเมื่อซื้อเครื่องตายครามได้ ก็ให้ราคาแพงกว่า
ธรรมดาถึง ๑๐ เท่า ซึ่งจะเป็นตัวอย่างสำหรับให้ราคาสินค้าอย่างอื่น
แพงชนิดปรกติ ถ้าจะค้าขายด้วยวิธีนี้แล้ว ซ้ำเจ้าเห็นว่าจะไม่เป็น
การยุติธรรมต่อบริษัทเลย มองซิเซอร์เซเบเรตซึ่งเป็นผู้มีความชำนาญ
ในเรื่องเหล่านี้ คงจะเล่าให้ท่านฟังว่าความจริงในเรื่องนี้เป็นอย่างไร

และส่วนตัวข้าพเจ้านั้นเมื่อท่านจะส่งมาอย่างไร ข้าพเจ้าคงจะได้รับ
คำสั่งนั้น ๆ ด้วยความนอบนอบทุกเมื่อ

ในเรื่องกระเจ๊กเงาของมองซิเออร์เดอเบริงนั้น ข้าพเจ้าจะทำ
อย่างอื่นไม่ได้ เพราะในเมืองไทยก็มีแต่มองซิเออร์คอนซตันซ์คนเดียว
ที่จะทำธุระกันได้เท่านั้น และมองซิเออร์คอนซตันซ์ได้ส่งข้าพเจ้าให้รอ
ให้เรือได้ออกไปเสียก่อน เมื่อของข้าพเจ้ามีอยู่มากน้อยเท่าไร มอง
ซิเออร์คอนซตันซ์จะรีบซื้อไว้ให้หมด ถ้าท่านได้ทราบว่าการที่ไม่ทำ
ตามคำสั่งของมองซิเออร์คอนซตันซ์จะเป็นอันตรายต่อตัวสักเท่าไรแล้ว
ท่านก็คงจะเห็นได้ทันทีว่าข้าพเจ้าอยู่ในฐานะที่ลำบากมาก

ในส่วนเรื่องผ้าต่าง ๆ กับกระดะบังหาและกระเจ๊กเงาที่ข้าพเจ้าพามา
ด้วยนั้น ก็เป็นเรื่องเช่นเดียวกับที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว เมื่อเรือรบ
ฝรั่งเศสได้กลับไปแล้ว ซึ่งเป็นอันหมดเวลาที่ข้าพเจ้าจะมีหนังสือถึง
ท่านได้นั้น มองซิเออร์คอนซตันซ์ก็เกิดไม่ต้องการอะไรขึ้นมาเสียแล้ว
ต้องการแต่เงินสดและอ่างแก้วของมองซิเออร์เดอเบริงเท่านั้น มอง
ซิเออร์คอนซตันซ์จึงมาผิดแก่ข้าพเจ้า ขอให้ข้าพเจ้ารอไว้จนกว่าเรือจะ
มาจากเมืองจันทบุรีก่อน ครั้นเรือได้มาจากเมืองจันทบุรี มองซิเออร์
คอนซตันซ์ก็ให้นำของขวัญอย่างผ้าต่าง ๆ และขลุ่ยกระดะบังหากับเครื่อง
แก้ว ข้าพเจ้าก็เอาของต่าง ๆ ออกมาให้มองซิเออร์คอนซตันซ์ดู ตกตง
มองซิเออร์คอนซตันซ์ได้ซื้อแต่เครื่องแก้วไว้เป็นราคา ๕๐๐ แฟรงก์เท่านั้น
ส่วนของอื่น ๆ เช่นผ้าและกระดะบังหานั้น มองซิเออร์คอนซตันซ์รับรอง

ว่าจะได้จัดการขายให้ แล้วมองซีเฮอร์คอนซันซ์ก็เที่ยวพูดกันว่า บริษัทนี้คุ้มหนึ่งต่อมาถึงเขาบ้างเลย และบริษัทก็มีได้ตั้งของมาถวาย พระเจ้ากรุงสยาม หรือตั้งของฝากมาให้มองซีเฮอร์คอนซันซ์โดยตรงทำที่ตู้ข้าพเจ้าจำเป็นต้องเอาอย่างแก้วและหีบแก้วให้แก่มองซีเฮอร์คอนซันซ์ตามคำแนะนำของท่านตั้งพระราชและพวกบาดหลวงเยซิวิต ถ้าจะฟังตามเสียงพวกบาดหลวงเยซิวิตแล้ว ก็จะต้องเข้าใจว่ามองซีเฮอร์คอนซันซ์คงจะให้ของตอบแทนข้าพเจ้าบ้าง คิดราคาคงจะมากกว่าที่ข้าพเจ้าให้มองซีเฮอร์คอนซันซ์สัก ๓๐๐๐ เท่า แต่มองซีเฮอร์คอนซันซ์ได้ให้หีบไม้ตายสักกับข้าพเจ้าหีบ ๑ ซึ่งข้าพเจ้าได้ส่งมายังประเทศฝรั่งเศส และได้ให้มาข้าพเจ้า ๒-๓ หีบ ซึ่งข้าพเจ้าได้ขายไปเสียแล้ว ผลที่สุดของการเรื่องนี้ ก็คือว่าเงินค่าของเรายังเหลืออยู่เท่าไร และเงินต้นของเรายังเหลืออีกเท่าไร มองซีเฮอร์คอนซันซ์ก็เอาไปหมด สำหรับไปทำการค้าขายกับหัวหน้าอังกฤษต่อไป กับข้าพเจ้าได้รายงานให้ท่านทราบแต่บัดตายนี้แล้ว เพราะฉะนั้นในเวลานี้มองซีเฮอร์คอนซันซ์คงยังเป็นหนี้เราอยู่คิดเป็นเงิน ๓๐,๐๐๐ แฟรังก์ และเรอองข้าพเจ้าก็ได้บอกให้มองซีเฮอร์เซเบเรต์ทราบ ทั้งเอาใบอนุญาตให้มองซีเฮอร์เซเบเรต์ด้วย และใบอนุญาตมองซีเฮอร์เซเบเรต์ก็ได้เอาไปตรวจดูอยู่ช้านาน เพราะข้าพเจ้ายังจะส่งใบอนุญาตนี้ไปให้ท่านในบั้นไม้ได้ โดยเหตุที่มองซีเฮอร์คอนซันซ์ยังหาได้คิดดำเนินไปได้ เพราะมีธุระมากคิดดำเนินได้ยังไม่ทัน การที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะเหตุที่เราต้องทำ

ชุระเหตอมอ คอยมีคนอยู่ ๒ หรือ ๓ คนเท่านั้น และเราคงทำ
 ชุระให้แก่เอกอัครราชทูตบ้าง ทำชุระให้บาดหลวงเซเวียบ้าง ทำ
 ชุระให้แก่นายทหารทงบกและเรือบ้าง ทำชุระบรรทุกของตงเรือ ๘ หรือ
 ๓๐ ถ้ำบ้าง และทำชุระต่างๆ หลายนับอย่างมิได้หยาบมือเลยจนนาท
 ทีเดียว เพราะฉนั้นข้าพเจ้าเชื่อว่า ทหารเมืองสุร์ตักดี หรือทหารอื่น ๆ
 กดี คงจะไม่ต้องทำชุระมากเหมือนในเมืองนี้ เพราะที่เมืองสุร์ตและ
 ทหารเมืองอื่น ๆ ถ้ามีคนเพียง ๒ หรือ ๓ คน ก็อาจจะบรรทุกของตง
 เรือได้ถึง ๒๐ ถ้ำ ด้วยในที่เหล่านั้นมีคนรับทำชุระแทนกันได้ แต่ใน
 เมืองนี้เราคงทำชุระของเราเองทั้งสิ้น แม้แต่เป็นเรื่องที่เด็กน้อยที่สุด
 เราก็ดูต้องทำเองเหมือนกัน และเมื่อจะทำชุระเหตอมอเครื่องมอที่จะทำ
 ก็หาไม้ จนที่ตัดปากกากก็ไม่มี นามเหล็กก็ไม่มี มีดพกไม่มี เครื่อง
 ชงคองก็ไม่มี เพราะฉนั้นเมื่อเราจะทำอะไรก็เท่ากับหัดบดคาทำ ดินค
 ที่เราคองชงนั้น ก็คองชงด้วยคนชงเหมือนอย่างที่เขาชงเนื้อโคขาย
 ตามร้านขายเนื้อดีดี และคนชงที่ไซกนบกเป็นคนชงทพอกจนทำ ชง
 มอชโกงกันไคมาก

เมื่อมีกอนัน ข้าพเจ้าจำเป็นต้องเอากระตังยงของมองซีเซอร์
 เคอมาเซดร์จาดตั้งคนไปยงเมืองปอนต์เซร์ เพราะเห็นว่าจะขายไม่
 ได้ จะเอาไว้คองไปก็ไม่เป็นประโยชน์อะไร ตั้งฉนั้นข้าพเจ้า
 ได้เอาไปแลกกับชมคเซียงซึ่งข้าพเจ้าได้ตั้งไปยงประเทศฝรั่งเศสแล้ว
 ตั้งฉนั้นกระจกเงินยังอยู่ครบบริบูรณ์ยังจำหน่ายไม่ได้เลย แต่ข้าพเจ้า

เชื่อว่ากระจกเงาของซีเฮอร์คอนซันซ์คงจะรับเอาไปหมด เพื่อเอา
ไว้เปรียบกับกระจกที่แตก

ในเรื่องที่ท่านต้องการให้ข้าพเจ้าทำรายงานไปยังท่านนั้น รายงาน
งานเหล่านั้นข้าพเจ้าได้มอบไปกับมองซีเฮอร์เซเบเรต์แล้ว ข้าพเจ้า
จะส่งดำเนินการรายงานไปยังท่านไม่ได้ เพราะข้าพเจ้าอยู่คนเดียว
คนอื่น ๆ ต้องไปธุระต่าง ๆ เช่นไปขังของบ้าง เอาสินค้าบรรทุกลง
เรือบ้าง พาเรือไปที่ท่าจอดเรือบ้าง ซึ่งเป็นหนทางไกลจากที่นั่น
๓๐ ไมล์ ส่วนตัวข้าพเจ้านั้นก็ทำธุระอยู่ทุก ๆ วัน ไปหาคน
โน้นบ้าง คนหนึ่งบ้าง หาของส่งไปที่เรือบ้าง และเวลาดำเนิน
ข้าพเจ้าก็ต้องเขียนรายงาน เพราะฉะนั้นถ้าท่านจะต้องการทำการค้า
ขายในเมืองนั้นแล้ว ขอท่านได้โปรดส่งคนเพิ่มมาอีกบ้าง ให้พอแยก
ทำงานได้ทั้งในห้างและบนเรือ

ตามที่ท่านโปรดกรุณาเด้าให้ข้าพเจ้าฟังว่า พระเจ้าหตุยผู้เป็น
ใหญ่ของเรา ได้ทรงพระกรุณาโปรดรับรองราชทูตของพระเจ้ากรุง
สยามอย่างใหญ่โตงดงามนั้น ข้างฝ่ายข้าพเจ้าก็จะต้องเด้าให้ท่านฟัง
บ้าง ว่าไทยได้จัดรับราชทูตของเราอย่างไม่สมควรเลย ทั้งมิได้แสดง
ความเคารพนับถือราชทูตของเราเลย อันที่จริงราชทูตของเราก็เป็น
คนที่มีคุณวุฒิอย่างดี และเป็นคนที่ซื่อสัตย์สุจริตมาก ทั้งเป็นคนที่มา
แทนพระเจ้าแผ่นดินที่ใหญ่ที่สุดในโลกนี้ด้วย แต่ถึงดังนั้นมองซีเฮอร์
คอนซันซ์ก็ไม่ใคร่จะยอมให้ราชทูตได้เดินหน้าเลย และไทยได้ทำ

กับท่านราชทูตอย่างไม่สมควรอย่างยิ่ง แต่ในเรื่องเหล่านี้ท่านก็จะทราบได้คือไป ส่วนตัวข้าพเจ้าไม่ยากพูดถึง เพราะข้าพเจ้ามีความตั้งใจมากที่คิดว่า บรรดาประเทศต่าง ๆ ซึ่งมีความเกียดแฉะริษยาเรานั้น ได้พากันเขาย่ำเราหดยพันอย่าง

ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการค้าฟรีกไทย ซึ่งมองซีเออร์เซเบเรต์คงจะได้รับความรู้ไปอย่างละเอียดถ้วนถี่ ก็ไม่ผิดอะไรนักกับการค้าขายดินค้าอย่างอื่นเลย ในเรื่องนี้ข้าพเจ้าได้ชี้แจงให้มองซีเออร์เซเบเรต์ทราบโดยละเอียดแล้ว เพราะเป็นเรื่องที่เห็นได้วาชางฝ่ายไทยคิดโกงเราเป็นอันมาก ถ้าเราทำได้ทำให้พวกไทยกตัญญูแล้ว เราก็อาจจะหาฟรีกไทยพบรทุกเรือใหญ่ ๆ ได้ปีละ ๓ หรือ ๔ ลำทุก ๆ ปี เพราะในปีคณันนี้ ในเมืองไทยก็พอจะหาฟรีกไทยพบรทุกเรือได้ไม่น้อยกว่า ๓ ลำ แต่ถึงคณันเราก็หาซื้อฟรีกไทยไม่ได้ และข้าพเจ้าก็จะยอมเพิ่มราคาให้เกินปรกติถึง ๓ แฟรงก์ยังหาซื้อไม่ได้เลย

ถ้าแม้ว่าข้าพเจ้าได้เชอวาจาของมองซีเออร์คอนซันซันแล้ว ข้าพเจ้าก็คงจะได้สร้างห้างขนทเมืองดังซดา ทกรุงศรีอยุธยา และทเมืองตพบูร์เดียวแล้ว แต่ทเมืองนวาจาที่พูดกันไม่เหมือนกับในเมืองอื่น ๆ และคำที่ว่าไม่ยอมทำนั้น เป็นคำที่พูดกันไม่ได้ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงได้พูดอยู่เสมอว่าจะได้สร้างห้างคือไป แต่ข้าพเจ้าก็ผิดเพี้ยนถ่วงเวลาไม่ได้ลงมือทำเลย และการที่จะสร้างห้างขนทนั้น ถ้าการงานไม่ได้เปลี่ยนแปลงคณันแล้ว ข้าพเจ้าก็จะไม่คิดสร้างห้างขนทเลย ถึง

มองซีเออร์เซเบเรต์ได้ตั้งข้าพเจ้าให้ดำรงทางชนบท กรุงศรีอยุธยาที่จริง
แต่ข้าพเจ้าก็เห็นว่ายังไม่ควรจะทำ

การที่ว่าในเมืองมออบเซยนั้นเป็นความจริง มองซีเออร์คอนซ-
ตันซีได้ให้คนเที่ยวหาให้มองซีเออร์เซเบเรต์ แต่ด้วยข้าพเจ้านั้นจะ
หาช้อบเซยบ้างก็หาไม่ได้ ข้าพเจ้าได้มีหนังสือส่งไปยังเมืองมะริด
ให้หาช้อบเซยให้แล้ว เพราะที่เมืองมะริดมีช้อบเซยมากกว่าในเมืองนี้
ถ้าข้าพเจ้าหาได้จะได้จัดการส่งไปยังประเทศฝรั่งเศสด้วยเรือเปริซิเดน

ส่วนคัมภีร์เมืองไทยซึ่งท่านว่าเป็นราคาหาบตะ ๓๕ ปอนด์ (ฝรั่ง
เศด) นั้น ในเมืองนี้ช้อบเซยกันเป็นราคา ๓๕ แฟรง ซึ่งเท่ากับ ๔๕
ปอนด์ (ฝรั่งเศด) ข้าพเจ้าได้ทราบแต่ก่อนได้มีคนส่งคัมภีร์เมืองสุรัต
ไปให้ท่าน ท่านได้เก็บไว้ที่ประเทศฝรั่งเศสอยู่ช้านานจึงได้ส่งกลับ
คืนไปยังเมืองสุรัต เพราะคัมภีร์เมืองสุรัตนั้นคัมภีร์เมืองอังกฤษไม่ได้
แต่ถึงดังนั้นข้าพเจ้าได้ส่งคัมภีร์ไป ๓๐ หาบ เพื่อทอดลงดูเป็นครั้ง
ที่ ๒ แล้ว

ข้าพเจ้าคิดอยากจะส่งไม้ฝางไปยังท่าน มีน้ำหนักคง ๑,๐๐๐,๐๐๐
ปอนด์ แต่คิดซัดที่ไม่มีเรือเต็กสำหรับบรรทุกไปส่งเรือใหญ่ ทั้งคนที่
ซึ่งไม้ก็ไม่มีความ อักประการ ๑ พวกนายเรือก็ซัดซึ่งไม่ยอมรับไม้
บรรทุกลงเรือ เพราะเขาพูดว่าไม้ฝางทำให้เรือเสียโดยเหตุที่มีปลวก
มาก การที่มีปลวกชนกันไม้ฝางนั้น ก็เพราะคนพื้นเมืองมักเอาไม้ฝาง
เก็บไว้ในทึบชั้น ถ้าเราจะบรรทุกไม้ฝางส่งไปนอกจริงแล้ว เราก็จะต้อง

เอาแบบของพวกฮอตันตา คอพวกฮอตันตาเก็บไม้ฝางรวบรวม
ดวงหน้าไว้คง ๒ เดือนหรือปี ๑ จึงจะส่งออกไปนอก และวิธีที่เก็บไม้
นั้น ก็คงซ่อนไว้เป็นกอง ๆ ในที่แห้ง

ส่วนเรื่องดินประสีวที่ท่านถามมานั้น ขอบอกให้ท่านทราบว่า
ดินประสีวหาใช้ของเมืองนี้ไม่ แต่เป็นดินประสีวที่มาจากเมืองเบง
กอล และราคาที่ซื้อขายกันในเมืองนี้แพงเท่ากับราคาในประเทศฝรั่ง
แค่ แต่สินค้าดินประสีวในเวดานเป็นสิ่งที่เรายังจะค้าไม่ได้ เพราะ
เหตุว่าในหนังสือสัญญาที่มองซีเออร์คอนซันซ์ได้ทำกับมองซีเออร์เซ
เบเรตัน ได้มีข้อความยกดินประสีวเป็นสินค้าที่ผิดกฎหมาย การที่
เอาดินประสีวเป็นสินค้าผิดกฎหมายนี้ ตั้งแต่ไหนแต่ไรมาก็ไม่เคยถือ
ว่าดินประสีวเป็นสินค้าผิดกฎหมายเลย ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะถ้าห้เรา
เท่านั้นซึ่งจะทำให้เราเสียหายมาก เพราะดินประสีวเป็นสินค้าที่มาก
จะจำหน่ายได้หลายแห่งตามเมืองในแถบเหล่านี้เช่นที่เมืองญวนและเมือง
ตังเกี๋ย เป็นต้น

ในเรื่องเครื่องตายครามนั้น ข้าพเจ้าหาได้มีความรู้ช่นกว่าเก่า
ไม่ แต่ข้าพเจ้ากลับคิดว่าความรู้เล็กน้อยที่ข้าพเจ้ามีอยู่ในเรื่องเครื่อง
ตายครามนั้นน่าจะจะได้มั่งงไปได้ เพราะตั้งแต่ข้าพเจ้าได้มาอยู่ใน
เมืองนี้ ก็ยังไม่ได้พบเครื่องตายครามที่พอใจเลย คนที่ท่านได้ตั้งมา
สำหรับให้มาเลือกเครื่องตายครามนั้น เป็นคนที่เข้าใจจักเลือกตาย
ครามที่ดี คนเหล่านั้นข้าพเจ้าจะได้จัดตั้งไปเมืองจันในนี้ เพื่อให้ไป

จ้างให้เขาทำเครื่องฉายครามอย่างดีที่สุดที่จะทำได้ แต่ถ้าได้ไปหา
เครื่องฉายครามของเก่าๆ มาได้ก็ดียิ่งดีหนัก เพราะฉายครามของ
เก่าทำดีมีมอปรานต์และงามกว่าฉายครามที่ทำกันทุกวันนี้

มองซิเออร์เซเบเรต์จะได้บอกให้ท่านทราบว่า ตามที่ท่านได้ตั้ง
ให้ข้าพเจ้ามาทำของดำสำหรับท่านเดิมนั้น เป็นสิ่งที่จะทำในเมือง
ไม่ได้ ถ้าข้าพเจ้ามีโอกาสดังนี้ให้ไปทำในเมืองดังเคยในบั้นได้ ข้าพเจ้าก็
จะได้พยายามที่สุดที่จะทำให้ดำเร็วตามความต้องการของท่านให้จงได้

การที่จะเรียนให้ท่านทราบว่า ดินค้าของประเทศฝรั่งเศสจะจำ-
หน่ายในเมืองนี้ได้มากน้อยเท่าไรนั้น เป็นสิ่งที่จะเรียนให้แน่นอนลงไป
ไม่ได้ เพราะดินค้าของประเทศฝรั่งเศสนั้นจะจำหน่ายไม่ได้เลย จน
กว่าพวกฉันจะรู้ว่าดินค้าต่าง ๆ ที่เขาต้องการเป็นอันหาได้ในเมืองนี้
ทุกอย่าง หรือมิฉะนั้นเราก็จะต้องทำอย่างพวกฮอลันดาและพวก
อังกฤษ ซึ่งหาสินค้าไปขายหรือแลกเปลี่ยนกับสินค้าของเมืองฉันและ
เมืองดังเคย ในเรื่องนี้ข้าพเจ้าได้รายงานให้มองซิเออร์เคอเซเบเรต์
ทราบโดยละเอียดแล้ว

เรื่องเงินที่ท่านบอกมาว่า ท่านได้รองจ่ายให้แก่ราชทูต (สยาม)
สำหรับทำของต่าง ๆ ที่พระเจ้ากรุงสยามได้รับสั่งให้ทำ และว่าเมื่อ
ราชทูต (สยาม) ได้มาถึงเมืองไทยจะได้ใช้เงินรายนี้ให้ฉัน ข้าพเจ้า
เชื่อว่าเงินรายนี้คงจะไม่ถึงมือเราเป็นแน่ เพราะในเมืองนี้ไม่รู้จักใน
การใช้เงินกันเลย ซึ่งเป็นการร้ายกาจมาก เป็นคั่นว่า ถ้าไทยได้ตั้ง

เงินที่บริษัท ๓๐,๐๐๐ แพร่งมาให้ข้าพเจ้าตั้ง ๒ ปีมาแล้ว เมื่อป
กตายหน้าพเจ้าก็จะได้มีโอกาซื้อใหม่ ซึ่งในทุกวันนี้มองซีเออร์เคอ-
เซเบเรตได้ซื้อได้เป็นราคา ๓๕๐ บาท แต่ในเวลานั้นข้าพเจ้าคงจะซื้อ
ได้เป็นราคา ๓๓๐ บาท หรืออย่างสูงที่สุด ๓๒๐ บาท เพราะเป็นเวลา
ที่เรือเพิ่งมาถึงจากเมืองจีน และบ้านใหม่หนักคงจะได้ตั้งไปถึงประ-
เทศฝรั่งเศสเสียแล้ว แต่การหาเป็นดั่งนั้นไม่ มองซีเออร์คอนซตันซ์
กตัญยัดเงินของบริษัทไว้เสีย และถ้าเราไม่ไปขอใบใจในการที่มองซี-
เออร์คอนซตันซ์ได้กรุณาแก่บริษัทต่างๆ นั้น ก็น่ากลัวเราจะต้องถูก
ตีเป็นแน่ ข้าพเจ้าเชื่อใจว่าการงานต่างๆ ที่มองซีเออร์เคอเซเบเรต
ได้มอบไว้กับมองซีเออร์คอนซตันซ์ ก็คงจะทำกันอย่างวิเศษ และ
เมื่อเรือได้กลับมาถึงเมืองหนจากประเทศฝรั่งเศสอีกครั้ง ๑ ก็น่ากลัว
จะยังไม่ได้เงินรายนเป็นแน่

ในเรื่องพดอยทับทิมและพดอยดีต่างๆ ซึ่งท่านคิดยื่นข้าพเจ้า
และต่อว่าๆ ข้าพเจ้าไม่ได้ตั้งตัวออกไปให้ท่านนั้น ขอท่านจงทราบ
ไว้ว่าพดอยทับทิมและพดอยดีต่างๆ นั้น ในเมืองไทยเป็นของที่หายาก
เท่ากับจะหาควาในเวดากดางวัน และผู้ที่บอกท่านว่ามีพดอยต่างๆ
ในเมืองนั้น ได้เอาความไม่จริงไปบอกแก่ท่าน

ยังมีเรื่องต่างๆ อีกเป็นอันมาก ซึ่งข้าพเจ้าตั้งใจจะเล่าให้ท่านฟัง
แต่จะเชิญข้าพเจ้ามาบวดยเจ็บในอกจนทำการงานอะไรไม่ได้ มองซีเออร์
เคอเซเบเรตได้รับรายงานและจดหมายเหตุของข้าพเจ้า ซึ่งกล่าวเรื่อง

ต่าง ๆ ทุกอย่างแล้ว เพราะฉะนั้นมองซิเออร์เคอเซเบเรต์คงจะได้
รายงานให้ท่านทราบเรื่องต่าง ๆ โดยละเอียดต่อไป

(เซ็น) เวเรต์

คำสั่งของมองซิเออร์ลาลูแบ
และมองซิเออร์เซเบเรต์ ถึงมองซิเออร์เดฟาซ
ในเรื่องส่งพลทหารปืนใหญ่ขึ้นไปประเทศฝรั่งเศส
วันที่ ๑๒ เดือนธันวาคม ค. ศ. ๑๖๘๗ (พ. ศ. ๒๒๓๐)

เราผู้นามข้างท้ายนี้ เป็นเอกอัครราชทูตพิเศษของพระเจ้า
กรุงฝรั่งเศส ขอบอกกล่าวแก่มองซิเออร์เดฟาซ จอมพลในค่ายต่าง ๆ
และกองทัพของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส และเป็นผู้บังคับการทหารของ
พระเจ้ากรุงสยามว่า พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสนายของเราได้มีพระราช
ดำริไว้ว่า บรรดาพลทหารปืนใหญ่ ถูกแตกและปืนดำหรัับยังถูกแตก
ซึ่งพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้โปรดให้ตั้งมากับเรอเรนนั้น ต้องส่งกลับไป
ยังประเทศฝรั่งเศสพร้อมกับมองซิเออร์คูตารี ผู้บังคับกองทหารปืน
ใหญ่นั้น

เพราะฉะนั้นเราจึงตั้งให้มองซิเออร์เดฟาซ ส่งพลทหารปืนใหญ่
กลับไปตามกระแสพระราชโองการของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส

ถ้าแม้วามองซิเออร์เดฟาซได้ทราบคำสั่งนี้แล้ว ยังคงขัดขืนกัก

พดทหารบับใหญ่ ด้งดก บับด้าหับบิงดกดก และเครงมอทง
 ปวงด้าหับไ้บิงบับดกดกนไ้ดด้ว ก็ไ้หมงชเอรเดฟาชเบนผู้บับ
 นิคชอบโดยดะเพาะ ดรงค้อพระองค้พระเจ้ากรุงฝรังเศสค้อไป
 ดั่งทเมืองดพบุรี ฅนวันท ๑๒ เดือนธันวาคม ค. ศ. ๑๖๘๗ (พ. ศ. ๒๒๓๐)

(เซ็น) ฑาตุแบ

จดหมายมอชเอรฟอลคอน

ถึงท้านมอชเอรเดอลาลูแบ และมอชเอรเดอเซเบเรต

เอกอัครราชทูตพิเศษของพระเจ้ากรุงฝรังเศส

ท้านคงจะทราบค้อยู่ด้าวว่าเรงด่าง ๆ ท้าฟเจ้าจะค้องท้าชฐะ
 กับท้านโดยดะเพาะนนี้ไ้ท้าท้าท้าฟเจ้าม้งานเบมชนอภเบนอนมาก และ
 งานท้าฟเจ้าค้องท้าประจ้าอยูนน ก็มากเดดอมออยู่ด้าว เพระดะนิน
 ช้าฟเจ้าจ้งเชอว่าท้านคงจะไม้นักประหลาดใจในการท้าฟเจ้ามไ้ค้อบ
 จดหมายของท้านดงวันที่ ๒๘ เดือนพฤษค้จิกายน แต่เพอมีไ้เดยเวด
 ค้อไปนนี้ ช้าฟเจ้าจะไ้ค้อบท้านในช้อท้าฟเจ้าค้อวจะค้อบไ้

ในช้อความด่าง ๆ ท้าท้านไ้ค้อกความเห่นมานนนี้ ช้าฟเจ้าย้งจะ
 คดงอย่างไรไม้ไ้ เพระช้อความด่าง ๆ เห่นน ท้าท้านไ้ค้อบบายไ้
 ช้าฟเจ้าเข้าใจไ้ดะเอยค้อบไม้

ในช้อแรกท้าฟเจ้ามไ้ค้อบเกิดในจดหมายดบบนนี้ ก็ค้อท้าท้าน

มีความประหลาดใจหนักหนาในข้อความต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าได้บอกให้ท่าน
ทราบหลายครั้งก่อนที่ท่านได้มาถึงเมืองดพบูรี และเพื่อท่านจะแสดงตัว
ว่าท่านมีความพอใจในข้อความเหล่านั้น ท่านจึงได้มีให้พรแก่บุคคล
ผู้ ๑ ซึ่งในเวลานั้นท่านยังหารู้จักตัวไม่ เพราะฉะนั้นทนายข้าพเจ้าจึงจะไม่
กล่าวถึงเรื่องนั้นซึ่งจะเป็นความซ้ำไป แต่ในข้อที่ว่าคุณคนผู้นั้นจะควรมี
คุณลักษณะอย่างไร ท่านคงจะทราบได้ทันทีแล้ว เพราะในจดหมายของ
ท่านก็แสดงว่า ในเรื่องนี้เกิดขึ้นจนทำให้ท่านมีความสงสัยใน
ข้อความต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าได้พูดกับท่านด้วยตัวของข้าพเจ้าเองหลายครั้ง
หลายหนมาแล้ว เพราะเหตุฉะนั้นถึงแม้ว่าในเรื่องนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลง
อย่างใดบ้างก็ตาม ข้าพเจ้าก็เห็นว่าเป็นการเสียเวลาที่จะบอกให้
ท่านทราบ เพราะท่านไม่ใคร่จะเชื่อในถ้อยคำของข้าพเจ้าเลย

ท่านได้ยกเอาเรื่องราวของพระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้า
มาเป็นตัวอย่างในเวลาที่เราพูดสยามได้เข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส เพื่อ
จะให้ฝ่ายข้าพเจ้าได้พิจารณาถึงตำแหน่งหน้าที่ของท่านนั้น แต่ข้าพเจ้า
เห็นว่าที่ข้าพเจ้าจะต้องพิจารณาหัดนั้น ก็เพียงแต่ว่าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
นายของท่านมีพระราชประสงค์อย่างไรอย่าง ๑ กับอีกอย่าง ๑ จะต้อง
พิจารณาเห็นว่า ที่จะรับรองราชทูตแอมแบซาเดอรั่กับราชทูตเอนวอยนั้น
จะต้องต่างกันหรือไม่ เพราะในราชสำนักไทยนั้นไม่เคยรู้จักว่าหน้าที่
แอมแบซาเดอรั่กับเอนวอยนั้นจะต่างกันอย่างไร แต่ในทนายข้าพเจ้าไม่
กล้าอธิบายให้ท่านฟัง เพราะในเรื่องนี้ราชสำนักฝรั่งเศสเข้าใจได้ดี

อยู่แล้ว

ข้อที่ ๒ ในจดหมายของท่านหนักตัวถึงของเครื่องราชบรรณาการ และของต่างๆ ในเรือนท่านก็เห็นอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นไม่จำเป็นที่ ข้าพเจ้าจะต้องพดยัคยาวต่อไป แต่เมื่อท่านถามมาว่าของเหล่านี้จะ ควรบรรทุกดงเรือและจะให้เก็บไว้ในที่ใดนั้น ข้าพเจ้าก็จะต้องตอบ ว่า ข้าพเจ้าไม่ได้คาดหมายเลยว่าจะตกเป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้อง ช้แรงแก่ท่านในข้อนี้ เพราะข้าพเจ้าไปเข้าใจทีเดียวว่า การระนิตนเป็นหน้าที่ ของผู้บังคับการกองทัพเรือโดยแท้ และในเรื่องนี้ข้าพเจ้าก็ได้พูดคุยกับ ท่านผู้บังคับการแล้ว และท่านผู้บังคับการก็ได้รับรองกับข้าพเจ้า ว่า ของต่างๆเหล่านี้จะได้บรรทุกดงเรือเก็บไว้ในที่อันสมควรแล้ว แต่จะ อย่างไรก็ตามเพื่อจะให้สัมพันธ์ที่ท่านจะต้องการรณนี้ ข้าพเจ้าจะขอ บอกแก่ท่านแต่เพียงว่า ของต่างๆอันเป็นเครื่องราชบรรณาการและ ของพระราชทานไปยังราชสำนัก (ฝรั่งเศส) นั้น รวมทงต้นเป็นของ ประมาณ ๒๐๐ หีบ

ข้อที่ ๓ ในจดหมายของท่าน ถามถึงเรื่องราชทูตของพระเจ้ากรุง สยามและข้าราชการที่จะไปกับราชทูตว่าจะให้พักอยู่ที่ไหนนั้น ในข้อ นี้การที่เกยจดด้วยเรื่องที่พักของข้าราชการนั้น ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเมื่อพวก ข้าราชการได้มาเมืองนั้นก็จัดหาที่พักให้ เมื่อข้าราชการจะไปเมือง ฝรั่งเศส เหตุใดพวกฝรั่งเศสจะไม่จัดที่พักให้คนเหล่านี้อยู่ได้ แต่ในส่วน ด้วราชทูตนั้น ตำแหน่งหน้าที่ของเขาโดยเฉพะไม่ทำให้เป็นการจำเป็น

อย่างไรที่จะต้องจัดการรับรองใหญ่โตหรือจะต้องรับรองเป็นพิเศษ แต่
ข้าพเจ้าเชื่อว่า ศัตรูราชทูตเอง คงจะได้รับความสะดวกเพื่อ จากประเทศของ
เขา และเพื่อนฝูงของเขาก็คงจะรับรองตามสมควร

ข้อที่ ๔ ในจดหมายของท่านนั้นถามว่า พระเจ้ากรุงสยามได้มี
รับตั้งให้ผู้ที่จะไปแทนพระองค์ ไปเจรจากับราชสำนักฝรั่งเศสว่า
อย่างไร และเหตุใดพระเจ้ากรุงสยามจึงต้องส่งออกไปนั้น ข้าพเจ้า
จะต้องตอบว่า ได้ทรงแต่งตั้งออกไปเพื่อราชการของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
แต่จะได้มีรับตั้งให้ไปพูดจาว่าอย่างไรนั้น ยังหาได้ทรงมีรับตั้งบอกให้
ข้าพเจ้าทราบไม่ แต่ข้าพเจ้าอดที่จะพูดไม่ได้ว่า ข้าพเจ้ามีความยินดี
มากที่ได้เห็นท่านผู้ที่เป็นเดนมาร์กซึ่งฉลาดไหวพริบอย่างยิ่ง มีความ
รู้มากจนถึงกับต้องอดสูร้เข้าไปถึงถึงที่ลับของราชสำนักได้ อันเป็น
เหตุทำให้ท่านพูดขยายถึงข้อดีและข้อด้อยต่างๆ ตุจเราจะกระกำหนดให้
พระเจ้าแผ่นดินทั้ง ๒ ได้เป็นพระราชไมตรีกันเพียงไรได้ทีเดียว
ข้าพเจ้าเชื่อว่าถ้าราชทูตคนใดได้ไปพูดจาเช่นนั้นในประเทศฝรั่งเศส จะ
พูดเป็นการตีหรือเปิดเผยก็ตาม ราชทูตผู้นั้นก็จะต้องได้รับความ
ดีเยี่ยมเป็นแน่ ข้อเหล่านี้เป็นเรื่องที่หาประโยชน์มิได้ เพราะฉะนั้นไม่
จำเป็นที่จะต้องพูดถึงเลย ข้าพเจ้าจะขอบอกแก่ท่านคำเดียวอันจะทำให้
ให้ท่านวางใจลงได้ว่า ในราชสำนักนี้ เจ้านายและข้าราชการมีความ
นับถือท่านเป็นอันมาก เพราะได้เคยเห็นคุณความดีของท่านมาหลาย
ครั้งแล้ว แต่ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าท่านเองก็คงจะต้องรับรองว่า ถึงแม้ที่สุด

พระเจ้ากรุงสยามจะมีกิจอย่างใดที่จะให้ไปพุดจาที่ประเทศฝรั่งเศสพระองค์นี้อาจจะส่งใคร ๆ ไปเฝ้าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ โดยไม่เป็นการเสียหายต่ออำนาจของท่านอย่างไรเลย

เมื่อข้าพเจ้าได้ตอบคำถามของท่าน ซึ่งเท่ากับเป็นคำนำของหนังสือฉบับนี้แล้ว ข้าพเจ้าจำเป็นต้องอธิบายให้ละเอียดกว้างขวางออกไปอีก เพื่อจะได้ตอบตามคำถามของท่านที่ถามมาโดยเฉพาะ คือ ข้อ ๑ ถ้าแม้ว่าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ได้ทรงพระราชดำริจะให้รักษาคำตบตางกอกและเมืองมะริด โดยทรงถือว่าช่างฝ้ายไทยได้ยกให้โดยน้ำใต้อใจจริง และปล่อยให้ห้อยในอำนาจของฝรั่งเศสอย่างเด็ดขาด และถ้าไทยไม่ปล่อยให้เช่นนั้น พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสก็จะไม่ทรงยอมให้กองทัพฝรั่งเศสเข้ารักษาที่ ๒ แห่งนี้ หรืออีกนัยหนึ่งถ้าจะพุดตามคำอธิบายของท่านแล้ว ก็จะต้องเข้าใจว่า ไทยจะต้องจับได้พุดทหารที่เป็นสัมพันธมิตรของพระเจ้ากรุงสยาม และจะต้องจับได้พุดทหารที่เป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินของไทยออกจากที่เหล่านั้น ถ้าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ทรงพระราชดำริเช่นนั้นจริงอย่างท่านว่า และถ้าท่านได้ทำการโดยซื่อสัตย์สุจริตต่อพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส และถ้าท่านเป็นคนที่ดีตรงต่อไทยแล้ว ก็ควรที่ท่านจะต้องบอกให้เราทราบในพระราชดำริของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสเสียแต่ชั้นต้น และท่านไม่ควรจะเซ็นหนังสือสัญญาเลย เพราะท่านก็ทราบอยู่เต็มใจแล้วว่า มีพุดทหารไทยรักษามางกอกอยู่ถึง ๔๐๐ คน โดยที่ข้าพเจ้าได้บอกให้ท่านทราบ

แต่ท่านเองก็แน่แท้ใจแล้ว ว่ามีทหารไทยรักษาอยู่ในทันทน์ แต่เมื่อ
 ท่านทราบอยู่ตั้งนั้นท่านก็คงเซ็นหนังสือสัญญาทงทราบอยู่อย่างนั้น และ
 ยังมีใช้แต่ท่าน ท่านยังกลับได้จอร์จและได้ทำคความตกลงว่า กอง
 ทหารไทยก็ดี กองทหารพิเศษซึ่งพดทหารเป็นคนต่างชาติต่างภาษา
 ก็ดี จะต้องอยู่ในความบังคับบัญชาของแม่ทัพฝรั่งก็ดี และแม่ทัพ
 ฝรั่งเหล่านั้นจะต้องเป็นผู้รักษาตำบลบางกอกในพระนามของพระเจ้ากรุง
 สยามด้วย ครั้นข้าพเจ้าได้ถามท่านถึงข้อขัดข้องต่างๆเหล่านี้ ท่าน
 ก็ตอบด้วยปากอันเป็นข้อความไม่เพียงพอ เหมือนกับที่ท่านได้ตอบมา
 ด้วยจดหมายเหมือนกัน ถ้าหากว่าจะเชื่อคำของท่านแล้ว ก็จะต้อง
 เข้าใจว่าในเรื่องนี้ท่านเข้าใจผิด แต่เดิมท่านก็ได้ทราบในพระราชประ-
 สงค์ของพระเจ้ากรุงฝรั่งแล้ว ครั้นท่านเอาคำดังที่ท่านได้รับมา มา
 ตรึกตรองใคร่ครวญดู ท่านก็กลับเปลี่ยนความคิดไปอีกเช่นนี้ เพราะ
 ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงเชื่อว่าท่านไม่ควรจะเข้าใจในความคิดใหม่นี้ เพราะเป็น
 ความคิดที่ไม่ตรงกับพระราชประสงค์ของพระเจ้ากรุงฝรั่งเสีย เหตุ
 ที่ทำให้ข้าพเจ้าเข้าใจเช่นนั้น ก็ประกอบด้วยเหตุที่ตัวท่านเองก็ได้พูดกับ
 ข้าพเจ้า และได้ให้คนมาบอกกับข้าพเจ้าบ่อยๆว่า พระเจ้ากรุง
 ฝรั่งทรงพอพระทัยในการต่างๆที่ข้าพเจ้าได้จัดทำมาแล้ว ในข้อ
 นี้ก็เป็นเรื่องจริง เพราะบาดหลวงคาซาคก็ได้รับกระแสจากพระเจ้า
 กรุงฝรั่งแล้ว ทั้งพระองค์เองก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ หมาย
 มายังข้าพเจ้า ทรงแต่งตั้งความพอพระทัยในกิจการต่างๆที่ข้าพเจ้า

โดยจัดทำแล้ว และเพื่อจะได้ทรงจัดการตามความเห็นของข้าพเจ้า
ที่ข้าพเจ้าได้กราบทูลขอแจ้งในจดหมายที่ได้ให้บาดหลวงคาซาด้นำไป
ถวายนั้น จึงได้ทรงพระอนุเคราะห์ลงทุนมากมายเช่นนั้น ก็ในเรื่องนี้
ข้าพเจ้าเชื่อใจแน่ว่า ในจดหมายของข้าพเจ้าทุก ๆ ฉบับไม่มีฉบับใด
เลยที่จะได้แนะนำการตามที่ท่านว่ามานั้น เพราะข้าพเจ้าเห็นว่าถ้าได้ทำ
อย่างท่านว่าแล้วก็จะไม่เป็นพระเกียรติยศต่อพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส หรือ
จะไม่เป็นประโยชน์ต่อพระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้า หรือจะไม่
เป็นประโยชน์ต่อศาสนาคริสต์เคียนเดยจนชนิดเดียว

เพราะเหตุฉะนั้นเมื่อข้าพเจ้าได้อธิบายมาถึงเพียงนี้แล้ว ก็ขอให้
ท่านนึกดูเถิดว่า พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะทรงพระราชดำริเช่นนั้นได้ก็
เดียวหรือ ข้าพเจ้าจึงอยากจะทราบจากท่านว่า พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
ได้ทรงพระราชดำริอย่างอื่น นอกจากทรงพระราชดำริจะตั้งกอง
ทหารมาดำหรับให้มาเป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน และให้มารักษาบ้านเมือง
คอยต่อสู้กับศัตรูหมู่ปักษ์ของพระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้า หรือ
อย่างไร และการที่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้โปรดตั้งกองทหารมาเช่นนั้น
ไม่ใช่ดำหรับแต่คงความไว้พระทัยในระหว่างพระเจ้าแผ่นดินทั้ง ๒ ดอก
หรือ เพราะพระเจ้าแผ่นดินองค์ ๑ ได้ตั้งกองทหารมาอบกับอีกองค์ ๑
และข้างฝ่ายของข้าพเจ้าได้มอบที่สำคัญ ๆ ให้กองทหารฝรั่งเศสรักษา ซึ่ง
เป็นการแสดงความไว้ว่างพระราชหฤทัยซึ่งกันและกันอยู่แล้ว ก็เมื่อ
พระเจ้ากรุงสยามได้ทรงมอบบ้านเมืองอันเท่ากับตุ๊กตุมุญแจของประเทศ

ดราม่าให้พระเจ้ากรุงฝรั่งเคียดแค้นเหมือนแฉก พระเจ้ากรุงฝรั่งเคียดผู้ทรง
 ใจซึ่งศรัทธามุขีธรรม และผู้เป็นพระสหายอันสนิทของพระเจ้ากรุงสยาม
 นายของข้าพเจ้า จะทรงแค้นคงความไม่ไว้พระทัยในไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน
 และข้าอันสุจริตของพระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้า จนถึงกับจะ
 ทรงบังคับให้พระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้า ได้ขับไล่ไพร่ฟ้าข้า
 แผ่นดินของพระองค์ให้ออกจากที่ต่าง ๆ อันจะเป็นเหตุกระทำให้เกิดการ
 อนุฉวยชน และเป็นการแสดงว่าไม่ทรงไว้ดวงพระทัยทั้งในองค์พระ
 เจ้ากรุงสยามและไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินด้วย ได้เห็นหนทางเดียวหรือ เพราะ
 ฉะนั้นในเรื่องนี้ข้าพเจ้าจึงไม่อยากจะพูดให้ยืดยาวไป และไม่อยากจะ
 ประโยชน์ของการตัดสิน เพราะตามเหตุการณ์ที่เป็นอยู่ในเวลานี้ การ
 ของตัดสินน่ากลัวจะเสื่อมทรามลงอันไม่มีใครได้นึกถึงเลย ในขณะนี้
 ข้าพเจ้าจะขอเพียงแต่กล่าวโทษท่านในข้อที่ท่านได้แสดงคฤหาว่าข้าพ-
 เจ้ามิได้กระทำการตามวาจาของข้าพเจ้าเท่านั้น

ในข้อหาเช่นนี้ ความจริงควรเป็นข้าพเจ้าหาความท่านจึงจะถูก
 เพราะท่านได้ปฏิญญาต่อบริวารของท่านได้รับรองไว้กับข้าพเจ้าหลายเรื่อง
 ยกตัวอย่างคือ ๑ เรื่องที่ท่านจะมาทำความตกลงกับข้าพเจ้าในเรื่อง
 ส่งกองทัพไปประจำรักษาที่เมืองมะริด ๒ เรื่องที่จะเปลี่ยนแปลง
 แกะไขข้อความในหนังสือสัญญาซึ่งท่านได้เซ็นชื่อตกลงไว้แล้ว ๓ เรื่อง
 ต่าง ๆ ที่ท่านได้มาแนะนำแก่ข้าพเจ้า อันเป็นข้อความไม่เต็มเกียรติยศ
 ข้าพเจ้าเลย ๔ ในเรื่องที่ท่านได้ทำกับข้าพเจ้าอันไม่เป็นการสมควร

แก้ตำแหน่งหน้าที่ของข้าพเจ้า โดยที่ท่านตั้งใบบาวของท่านมาอยู่ที่บ้านของข้าพเจ้า จนกว่าข้าพเจ้าจะได้ตอบจดหมายของท่าน และจดหมายนั้นก็มีข้อความสำคัญอย่างใดเลย มีหน้าซ้ำท่านได้ตั้งใบบาวของท่านให้มาบอกกับข้าพเจ้าโดยอ้างพระนามของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ว่าท่านจะต้องการพบกับข้าพเจ้าโดยฉะเพาะ และว่าเหตุที่ข้าพเจ้าควรจะมีความนับถือและบนอบต่อพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสนั้น จึงเป็นการจำเป็นที่ข้าพเจ้าจะต้องให้ท่านพบกับข้าพเจ้าโดยทันที อย่าให้เสียเวลาไปเลย แต่ความจริงในเรื่องนี้ข้าพเจ้าก็ได้บอกกับท่านโดยตรงแล้วว่าข้าพเจ้ายังไม่มีเวลาว่างพอที่จะอ่านหนังสือของท่านได้ และหนังสือฉบับนั้นมิใช่เป็นหนังสือสำคัญอะไรเมื่อไร แต่เป็นหนังสือที่ท่านเขียนเล่น ไม่ได้เขียนชื่อใคร และท่านได้ส่งมาให้ข้าพเจ้าอ่านเป็นการส่วนตัว โดยเป็นที่เข้าใจกันว่า เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านแล้วเมื่อใดก็จะได้นำให้แก่ท่าน และหนังสือฉบับนั้นข้าพเจ้าได้เข้าใจอยู่เต็มอ่าว่าเป็นเรื่องสำหรับจะแกล้งทำให้ข้าพเจ้าตกใจเท่านั้น

หนังสือที่ท่านได้ส่งมาถึงข้าพเจ้า เขียนเป็นภาษาฝรั่งเศสและส่งมาจากท่านภานัน ท่านจะให้ข้าพเจ้ารับอย่างไรได้ เพราะในหนังสือฉบับนั้นท่านได้กล่าวไว้ว่า ท่านไม่ใคร่จะพอใจในการที่ท่านได้มอบขุระทงปวงถวายไว้แก่พระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้า ท่านจึงหันมาขอให้ข้าพเจ้าช่วย แต่ที่จริงในขณะนั้นเมื่อข้าพเจ้าเต็มใจจะช่วยเหลือท่าน ท่านก็ยอมรับความช่วยเหลือของข้าพเจ้า และขอ

ท่านก็ได้พูดต่อหน้าข้าพเจ้าเอง แต่ขอที่ข้าพเจ้าน้อยใจและเสียใจที่สุด
 นั้น ก็คือท่านได้หาโอกาสอยู่เสมอที่จะทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่า ข้าพเจ้า
 ไม่ควรจะเชื่อถ้อยคำพระราชหัตถ์ของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส โดยที่ท่าน
 คอยขัดขวางในข้อความที่ข้าพเจ้าได้มีหนังสือไปกราบทูลพระเจ้ากรุง
 ฝรั่งเศส และซึ่งพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ทรงพระกรุณาโปรดเห็นชอบ
 ด้วยแล้ว คือว่าเมื่อข้าพเจ้ามีความเห็นอย่างไรซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อ
 ราชการของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสแล้ว ท่านก็คอยขัดขวางอยู่เสมอ
 มิได้เว้นเลย

แต่ขอขย้อนกลับมาพูดถึงข้อความที่ข้าพเจ้าได้ออกปากพูดมาแล้ว
 เกิด คือ

ข้าพเจ้าได้สัญญาไว้กับบาทหลวงคาซาดัวว่าจะได้จัดการให้กอง
 ทหารฝรั่งเศสได้เข้าประจำการรักษาตำบลบางกอก และเมืองมะริด
 โดยทันที แต่จะต้องให้ทำความตกลงในบางข้อซึ่งจำเป็นเสียก่อน
 เช่นในเรื่องกระทำด้วยดีบ้างเป็นต้น ข้าพเจ้าก็ตั้งใจที่จะจัดการ
 ให้เรื่องเหล่านี้ได้สำเร็จไปทุกอย่าง เพราะข้าพเจ้ามีความไว้วางใจใน
 ตัวท่าน ทั้งข้าพเจ้ามีความนับถือและรักใคร่ประเทศฝรั่งเศส และมึ
 ความรักใคร่นับถือพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสด้วย และความรักใคร่นับถือ
 พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสนี้ มิใช่จะรักใคร่และนับถือเฉพาะในเวลาปัจจุบัน
 นี้เมื่อไร แต่คงจะรักใคร่นับถือพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส จนกว่าชีวิต
 ข้าพเจ้าจะหาไม่ ครั้นข้าพเจ้าได้เห็นพวกพดทหารได้บ้ด้วยเจ็บเป็น

อนมาก ข้าพเจ้าก็ตั้งใจให้ปลูกบ้านอย่างสบายสำหรับให้พวก
ทหารที่ป่วยได้พักอาศัยได้ และเมื่อข้าพเจ้าได้ให้ปลูกบ้านสำหรับ
พลทหารนั้นก็ยังไม่ได้ตกลงทำสัญญากันจนข้อเดียวเลย ในส่วนของ
ทหารฝรั่งเศสท์มิได้เจ็บป่วยนั้น ข้าพเจ้าก็ต้องการให้กองทหารได้เข้า
ประจำการ และให้แม่ทัพและนายทหารได้เข้าไปอยู่ในตำบลบางกอก
โดยไม่ต้องให้กองทหารกระทำสัตย์สาบาน และโดยไม่ต้องขอให้
พระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้าได้ทรงระติไฟหนึ่งข้อสัญญาคนเดียว

อีกประการ ๓ จะมีใครว่าได้บ้างว่าในหนังสือของข้าพเจ้าไม่มี
ข้ออย่างใดที่จะกล่าวให้ทราบ ว่าในที่เหล่านี้จะมีกองทหารชาติอื่น
นอกจากทหารฝรั่งเศสท์ เพราะในจุดหมายฉบับตนเอง ข้าพเจ้าก็
ได้กล่าวไว้ว่า ก่อนที่จะรับกองทหารฝรั่งเศสท์เข้าไปรักษาในที่เหล่านี้
นั้นได้ จะต้องทำความตกลงกันในบางข้อเสียก่อน แต่ข้าพเจ้าก็
หาได้กำหนดไม่ว่าจะต้องตกลงในข้อใดอย่างไร ทั้งข้าพเจ้าก็ได้
ขอให้ท่านได้ครึกครองเป็นธุระในเรื่องนอกนเรื่องอื่น ๆ ทั้งหมด ครั้น
ภายหลังท่านได้จัดให้บาทหลวงคาซาดิซมาหาข้าพเจ้า และท่านก็ได้
ได้มอบให้บาทหลวงคาซาดิ มีอำนาจที่จะมาจัดการพูดจากับข้าพเจ้า
อย่างเด็ดขาด ในเรื่องที่จะให้กองทหารฝรั่งเศสท์ได้เข้าไปประจำการ
รักษาตำบลบางกอกและเมืองมะริด ฝ่ายข้าพเจ้าก็ได้จัดให้บาทหลวง
คาซาดิย่นกดับไปหาท่าน โดยมอบอำนาจให้บาทหลวงคาซาดิได้
ไปทำความตกลงกับท่านในเรื่องนี้ ตามข้อความที่ข้าพเจ้าได้เขียน

จุดไปให้บาดหลวงคาซาคันนัแล้ว

ก็เมื่อการเป็นเช่นนั้น ท่านจะสงสัยอย่างไรได้ ว่าพระเจ้ากรุงสยามได้ให้บอกท่าน ว่าในตำบลบางกอกและเมืองมะริดไม่มีทหารไทยหรือทหารชาติอื่นซึ่งเป็นดัมพันธมิตร เพราะท่านเองก็มีได้กำหนดจำนวนพลทหารไทยว่าจะให้มีมากน้อยสักเท่าไร แต่ท่านกลับได้ขอร้องให้พลทหารไทยและพลทหารชาติอื่น ได้อยู่ในความบังคับบัญชาของผู้ว่าราชการเมืองซึ่งต้องเป็นคนชาติฝรั่งเสียเข้าไป

เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอให้ท่านตรึกตรองดู หรือใคร ๆ นอกจากท่านก็ได้ ขอให้ตรึกตรองและพิเคราะห์ดู ว่าการที่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ส่งกองทหารมาถวายต่อพระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้านั้น พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ถูกหลอกลวงอย่างไรหรือไม่ และขอให้พิเคราะห์ดูต่อไปว่า ถ้าความได้ปรากฏแจ้งชัดแล้ว ว่าพระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นใหญ่ ได้ทรงพระอุทิศหาส่งกองทหารมาในหนทางอันไกลและโดยเปิดองพระราชทรัพย์มากมาย เพื่อหวังประโยชน์การดำเนินาของพระผู้เป็นเจ้าของเช่นนั้น จะเป็นการเสียพระเกียรติยศได้ทีเดียวหรือ และเมื่อทราบกันต่อไปว่าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสผู้ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม และซึ่งมีพระเดชาภาพใหญ่ยิ่งอันทราบกันทั่วโลก จนถึงกับพระเจ้ากรุงสยามได้ทรงไว้ว่างพระราชหฤทัย จึงได้ทรงมอบหมายให้พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ทรงปกครองบ้านเมือง ๒ แห่ง อันนับว่าเป็นตูกฤณแจของประเทศไทย ดังนั้น จะเป็นการเสื่อมเสียพระเกียรติยศของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส

ได้หรือ

ก่อนไปจะได้อ่านถึงข้อ ๒ ในจดหมายฉบับนั้นต่อไป

ท่านได้มุ่งหมายไว้ตั้งแต่เมื่อไรที่จะคัดคนที่สำคัญๆ ในพระราชอาณาเขตร์ออกจากพระอำนาจของพระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้า จนถึงกับจะไม่ยอมให้พระเจ้ากรุงสยามได้ทรงมีอำนาจที่จะมอบที่เหล่านี้ให้กองทัพฝรั่งเศสรักษาได้

ในชั้นต้นท่านก็ได้ยื่นวอนกราบไหว้ขอให้พระเจ้ากรุงสยามได้ทรงไว้ดวงพระราชหฤทัยในความซื่อสัตย์สุจริตและความกล้าหาญของพวกฝรั่งเศส และขอให้พระองค์ได้ทรงมอบให้พวกฝรั่งเศสได้พิทักษ์รักษาตำบลบางกอก แต่การที่จะให้รักษางานนอกนั้นก็มิใช่จะรักษาในพระนามของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสเมื่อไร แต่จะให้รักษาในพระนามของพระเจ้ากรุงสยาม คือว่าให้พระเจ้ากรุงสยามได้ทรงบังคับบัญชาปกครองพวกฝรั่งเศส คือพวกฝรั่งเศสเป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินของพระองค์เช่นนั้น เพราะเหตุว่าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ทรงปราบทมิฬยุโรป ให้ได้อยู่เย็นเป็นสุข มิได้มีพระราชดำริที่จะมาตั้งบ้านเมืองในฝ่ายประเทศอินเดียแต่ดวงนี้

แต่ครั้นมาอ่านข้อความในจดหมายของท่านนี้ ก็ดูประหนึ่งว่าข้าพเจ้ามิได้คิดในประโยชน์ของพระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้า และดูเหมือนว่าข้าพเจ้าได้เอาพระราชไมตรีมาแอบอ้างเพื่อเอาตฤกฏูญแจของประเทศสยามยกให้แก่ฝรั่งเศสตั้งนี้ ถ้าหากว่าข้าพเจ้าไม่เชื่อในความ

ยุติธรรมของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสแล้ว ก็น่าจะทำให้ข้าพเจ้าคิดไปเช่น
 นั้นได้ เพราะท่านก็ยืนยันอยู่ว่าพระเจ้ากรุงสยามไม่มีอำนาจที่จะส่ง
 กองทหารให้เข้าไปอยู่ในตำบลบางกอกและเมืองมะริดได้ จนที่สุดท่าน
 ก็เห็นว่าจะยอมให้ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินของพระเจ้ากรุงสยามอยู่ที่เหล่านั้น
 ไม่ได้ และท่านก็ยังยืนยันต่อไปอีกว่า พระเจ้ากรุงสยามไม่มีอำนาจ
 ที่จะตั้งแต่งผู้ว่าราชการเมืองให้ไปรักษาที่เหล่านั้นได้ การที่ท่านกล่าว
 ออกความเห็นเช่นนั้นเป็นการผิดความยุติธรรม และเป็นการหมิ่นประ-
 มาทอย่างยิ่ง ถ้าแม้ว่าพระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้าได้ทรงทราบ
 และเจ้านายข้าราชการผู้ใหญ่ได้ทราบในข้อความที่ท่านกล่าวแล้ว ก็
 น่ากลัวจะเกิดเรื่องใหญ่โตขึ้นได้ และเรื่องนั้นก็อาจจะทรงทราบแต่ทราบ
 กันได้ เพราะความคิดของท่านนั้นได้ระดมให้เป็นการดับขี้เฒ่า แต่ได้
 พุดจาอย่างเบ็ดเตล็ด จนที่สุดก่อนที่ท่านจะได้พบกับข้าพเจ้า ท่านก็ได้
 เขียนเป็นจดหมายจากกรุงศรีอยุธยาไว้แล้ว

ในเรื่องที่จะให้มองซิเออร์ ดูบรูอง ออกไปยังเมืองมะริดนั้น มอง
 ซิเออร์ ดูบรูอง จะได้พากองทหารไปเท่าจำนวนที่ควรจะไปได้อันพอ
 แก่ราชการของพระเจ้ากรุงสยาม แต่ก่อนที่จะให้มองซิเออร์ ดูบรูอง
 ไปเมืองมะริดนั้น ท่านกับข้าพเจ้าจะต้องทำความตกลงกันเสียก่อนว่า
 มองซิเออร์ ดูบรูอง จะได้รับตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้ว่าราชการเมืองมะริด
 จากพระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้าด้สถานใด

ในข้อที่เกี่ยวกับการสำคนานนี้ ข้าพเจ้าจะไม่พูดถึงเลย เพราะ

ความต้องการของท่านไม่เป็นการสมควร ข้าพเจ้าจะขอเพียงแต่ให้
ท่านได้รู้ดังได้ว่า ท่านสังฆราชก็ดี ท่านวิแกนอปอศตอติกก็ดี ท่าน
มิชชันนารีทั้งหลายก็ดี มิได้ยอมเสียที่จะทำตามความแนะนำของท่าน
เพราะท่านเหล่านั้นมีความเห็นพร้อมกันว่า ในเวลานี้การของศาสนาใน
ประเทศนี้กำลังเดินสู่ทางเจริญอยู่แล้ว

แต่ข้าพเจ้าก็อดไม่ได้ที่จะแสดงให้ท่านทราบว่า ข้าพเจ้ามีความ
ยินดีนักที่ท่านต้องการให้ตั้งประเทศที่พระราชทานสิทธิต่าง ๆ ให้แก่
ศาสนา แต่ในจดหมายของท่านก็ยังมีความหวังอยู่ในการที่ข้าพเจ้า
ได้ผิดเพี้ยนไม่รับรองประกาศสิทธิต่าง ๆ นั้น เป็นการที่จะทำให้พระ
เจ้ากรุงฝรั่งเศสไม่พอพระทัยเป็นอันมาก เหตุที่ข้าพเจ้ามีความนับถือ
และจงรักภักดีต่อพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส คอยหาช่องทางที่จะทำการ
ปกป้องให้ลูกพระทัยนั้นเอง จึงทำให้ท่านหาโอกาสทำให้ข้าพเจ้าได้
รับความลำบากและหนักใจ ท่านจึงแกตั้งเปลี่ยนความคิดความเห็น
บ่อย ๆ เช่นนี้

เมื่อข้าพเจ้าได้ตอบคำถามของท่าน ซึ่งท่านถามมาเป็นการ
ส่วนตัวนั้นแล้ว ข้าพเจ้าขอรับรองต่อท่านในหน้าที่ท่านเป็นเสนาบดีบ้าง
คือ ขอให้ท่านได้ปฏิบัติการให้ตรงตามวาทะของท่าน ซึ่งท่านได้ตั้งให้
บาทหลวงคาซาดีม่าบอกกับข้าพเจ้า และซึ่งข้าพเจ้าได้นำความกราบ
ทูลต่อพระเจ้ากรุงสยามแล้ว ก็ดังคือเมื่อข้าพเจ้าได้พบกับบาทหลวง
คาซาดีม่าเมื่อสองเดือนก่อนเป็นครั้งแรก บาทหลวงคาซาดีม่าได้บอกกับข้าพเจ้า

ว่า ท่านได้สั่งให้มาดหวดงศาชาติมาบอกกับข้าพเจ้าว่า พระเจ้ากรุง
ฝรั่งเศสได้ส่งพดทหาร นายทหาร เอนยีนเนย์ปนีใหญ่ ถูกแตก และ
ปืนดำหรัยยิงถูกแตก มาถวายพระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้า
เพื่อให้งองทหารเหล่านี้มารักษางอกในพระนามของพระเจ้ากรุง
สยามนายของข้าพเจ้า หาได้ให้มารักษางอกในพระนามของพระ
เจ้ากรุงฝรั่งเศสไม่ พระเจ้ากรุงสยามได้ทรงรับของถวายเหล่านี้จาก
ราชมิตรและพระศุหาย โดยทรงรู้ดีในพระคุณของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
แล้ว จึงมีพระราชดำรัสสั่งให้เจ้าพนักงานจัดการถ่ายเครื่องอาวุธ
ยุทธภัณฑ์เหล่านี้ลงจากเรือ เพราะในของต่าง ๆ เหล่านี้เห็น
ว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่สุดก็คือปืนดำหรัยยิงถูกแตกและถูกแตก
แต่ก็ละเอิญของ ๒ อย่างที่ท่านก็ยกไว้หาส่งไปถวายไม่

ข้าพเจ้าเป็นผู้มีหน้าที่จะต้องกราบทูลเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ให้ทรง
ทราบทุกอย่าง เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าเมื่อได้ทรงทราบว่ากร
ต่าง ๆ มิได้เป็นไปตามพระราชโองการแล้ว ก็คงจะทรงประหลาดพระ
ทัยเป็นอันมาก และคงจะมีพระราชดำรัสห้ามมิให้ข้าพเจ้าได้ทำความ
ตกลงกับท่านอย่างใด จนกว่าตัวท่านเองจะได้ปฏิบัติภารกิจให้ตรงวาจา
ของท่าน ซึ่งท่านได้กล่าวไว้แทนพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทุกประการ

ขอให้ท่านตรึกตรองดูให้ดีเถิด ว่าเมื่อเสนาบดีได้รับอำนาจจาก
พระเจ้าแผ่นดินของตัว มารับรองการต่าง ๆ กับพระเจ้าแผ่นดินของเราผู้
เป็นพระราชมิตร และเสนาบดีผู้นั้นได้มากับกลตอกเบ็ดย่นวาจาของตัว

เช่น จะเป็นการสมควรแต่หรือ เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ทราบกัน
ทั่วไปแล้ว

(เซ็น) พอดคอน

เมืองดพบุรี วันที่ ๑๒ เดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๓๐)

วันที่ ๑๓ เดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๓๐)

เราผู้ขอขาทายน์ คอนซันซันพอดคอน เซอวาเดย์ของ
เครื่องราชอิสต์ธริยาภรณ์ เช่นคัมเซต ออกยา เคนค ผู้เป็นเด้นาบัดว่า
การทั่วไปของพระเจ้ากรุงสยามฝ่ายหนึ่ง และ คดอด เซเบเรต์ เซอวา-
เดย์เซนเยอร์เดอบูเต เอกอัครราชทูตพิเศษของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
มาเจริญทางพระราชไมตรีกับพระเจ้ากรุงสยาม และเป็นผู้อำนวยการ
ทั่วไปผู้หนึ่งของราชบริษัทฝรั่งเศสฝ่ายอินเดียควันออกอ๊กฝ่ายหนึ่ง ได้
พร้อมกันทำความตกลงตามข้อความซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ กล่าวคือ

ข้าพเจ้าคอนซันซันพอดคอนสัญญาว่า ข้าพเจ้าจะได้เข้าหุ้น
กับบริษัทฝรั่งเศสฝ่ายอินเดียควันออก กิดเปเงิน ๓๐๐,๐๐๐ ปอนด์
(ฝรั่งเศส) เงินข้าพเจ้าสัญญาว่า จะได้ตั้งไปมอบไว้กับผู้เก็บเงินของ
บริษัทนครกรุงปารีส และข้าพเจ้ายอมที่จะขาดทุนหรือได้กำไรเหมือน
กับคนอื่น ๆ ที่มีหุ้นส่วนอยู่ในบริษัทนคดอดเวลาที่พระผู้เป็นเจ้าของ
ให้ไป และตลอดเวลาที่บริษัทยังคงตั้งอยู่ และข้าพเจ้า เซเบเรต์ใน

นามของข้าพเจ้าเองและในนามของบริษัทโดยที่ข้าพเจ้าเป็นผู้ดำเนินการ
 อยู่ในบริษัทนั้น ยอมรับให้คอนซอร์ชันชัตินฟอดคอนได้เข้าหุ้นตามข้อ
 ความที่ได้กล่าวมาข้างบนนั้นแล้ว และข้าพเจ้าขอสัญญาว่า เมื่อ
 ข้าพเจ้าได้กลับไปถึงกรุงปารีสเวตาโต หรือเมื่อบริษัทจะได้ทราบถึง
 ข้อความในหนังสือสัญญาในเวตาโต บริษัทจะได้จัดการทำบัญชีราย
 รับรายจ่ายและบัญชีเงินที่คงเหลือ ซึ่งนับว่าเป็นทุนของบริษัทจนถึงวัน
 ที่ ๑ เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๓๓๐) เป็นต้นเขตต์ ซึ่งเป็นวัน
 ที่เซนเยอร์คอนซอร์ชันชัตินฟอดคอนจะได้เข้าหุ้นกับบริษัทเป็นต้นไป ยก
 ตัวอย่างเช่นว่า เมื่อได้ทำบัญชีเงินคงเหลือเสร็จแล้ว ต่างว่าเงินทุน
 ของบริษัทยังคงเหลืออยู่ ๓,๐๐๐,๐๐๐ โดลมิได้คิดเอากำไรต่างๆมาบวก
 ทบด้วย และฝ่ายเซนเยอร์คอนซอร์ชันชัตินฟอดคอนได้เอาเงินส่วนตัวมา
 เข้าหุ้นกับบริษัท ๓๐๐,๐๐๐ ปอนด์ (ฝรั่งเศส) ก็ต้องนับว่าเซนเยอร์
 คอนซอร์ชันชัตินฟอดคอนมีหุ้นอยู่ ๓ ส่วนใน ๓๓ ส่วนในต้นทุนของบริษัท
 ๓,๐๐๐,๐๐๐ ปอนด์นั้น และจะต้องถือว่าต้นทุนจริงของบริษัทเป็นเงิน
 ๓,๓๐๐,๐๐๐ ปอนด์ (ฝรั่งเศส) หรือถ้าแม้ว่าต้นทุนของบริษัทจะมาก
 กว่าหรือน้อยกว่า ๓,๐๐๐,๐๐๐ ปอนด์ เซนเยอร์คอนซอร์ชันชัตินฟอดคอน
 ก็คงจะได้ส่วนได้และส่วนเสียเท่าจำนวนเงิน ๓๐๐,๐๐๐ ปอนด์ที่ได้เข้าหุ้น
 กับบริษัท และคงจะต้องขาดทุนหรือได้กำไรตามส่วนมากและน้อยโดย
 เอาจำนวนเงินที่เข้าหุ้นนั้นเป็นหลักเกณฑ์

ท่านเซนเยอร์คอนซอร์ชันชัตินฟอดคอน จะได้รับส่วนแบ่งประจำมี

เหมือนกับผู้เช่าหุ้นอื่น ๆ ตามส่วนเงินหุ้นที่ได้ลงไปมีละ ๓๐ เปอเซ็นต์
 ทุก ๆ ปี และถ้าไรที่เหลือจากการแบ่ง ๓๐ เปอเซ็นต์นั้นจะยังมีอยู่อีก
 มากนัก้อยเท่าใด จะได้บวกทบเป็นทุนของบริษัทต่อไป และถ้าไร
 ๓๐ เปอเซ็นต์บริษัทจะได้จ่ายให้แก่ผู้แทน ของ คอนชคันซ์คินฟอดคอน
 ณะกรุงปารีสทุก ๆ ปีเสมอไป

ข้าพเจ้า เซเบเรต์ ขอกำชับและตั้งโนนามของบริษัท แก่บรรดา
 ผู้อำนวยการและเจ้าพนักงานทั้งปวงของบริษัทอันอยู่ในที่ต่าง ๆ ในทิศ
 ควันออกของแหลมเคปออฟกูดีโฮป ให้กระทำตามคำสั่งของเซนเยอร์
 คอนชคันซ์คินฟอดคอน ซึ่งจะได้ตั้งการต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่
 การของบริษัททุกอย่าง จนกว่าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะได้ตั้งมาเป็น
 อย่างอื่นต่อไป

สัญญาณท่าที่เมืองดพบูร์ เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ค. ศ. ๑๖๘๗

(พ. ศ. ๒๒๓๐)

(เซ็น) เซเบเรต์, ฟอดคอน

สำเนาพระราชสาส์นของพระเจ้ากรุงสยาม

ทุกท่านผู้มีอำนาจซึ่งแวดล้อมด้วยบารมีทั้งปวง และซึ่งมีพระ
 เสดханภาพสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นใหญ่ ซึ่งทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม
 และตั้งอยู่ในทิศพิชราชธรรม อันพระเศханภาพและพระบารมีได้แผ่

ไปทั่วโลก โดยที่ทรงมีชัยชนะแก่พระเจ้าแผ่นดินในทวีปยุโรปหลาย
พระองค์ จนพระเจ้าแผ่นดินเหล่านั้นจำเป็นต้องมากราบทูลอ้อนวอนขอ
ให้ตั้งบศึก และขอเป็นพระราชไมตรีด้วย

เหตุผู้เป็นใหญ่พระเจ้าแผ่นดินแห่ง ประเทศ ฝรั่งเศส และ ประเทศ
นาวา ผู้เป็นพระสหายที่รักของหม่อมฉัน และซึ่งพระผู้เป็นเจ้าของมีอำนาจ
ปกครองดินฟ้าอากาศจึงโปรดให้พระชนม์พรรษาไต่ยั้งยั้ง ทั้งโปรด
ให้ราชตระกูลได้เจริญ เพื่อให้เป็นเกียรติยศต่อพระสหายของพระองค์

ด้วย หม่อมฉันได้ มีความดีใจเป็นอันมาก ที่ได้ทราบข่าว มาว่า
พระองค์ได้ทรงพระประศวร แต่พระราชไมตรีที่มีติดต่อกันระหว่างเราทั้ง
๒ ก็มีอำนาจเปรียบประดุจแสงพระอาทิตย์ในทิศตะวันออก ซึ่งกระทำให้
เมฆหมอกในพื้นแผ่นดินกระจายหายไปหมด เพราะฉะนั้น ท้องที่
เรือของพระองค์ได้มาถึงนั้น ก็ได้กระทำให้ความเศร้าโศกเสียใจใน
หทัยของหม่อมฉันดับสูญหายไปหมดดุจเดียวกัน และที่พระองค์ได้ตั้ง
กองทหาร นายทหารและบาดหลวงมานั้น ก็เป็นการส่มใจที่หม่อมฉัน
ได้นึกหวังไว้ทุกอย่าง

การที่พระองค์ได้ทรงแต่งตั้งพระราชไมตรีเช่นนั้น เป็นการจับใจ
หม่อมฉันยิ่งนัก จนหม่อมฉันไม่ทราบว่าจะทำประการใด จึงจะให้พระ
องค์ทรงเห็นในความนับถือรักใคร่ของหม่อมฉัน และในความพอใจของ
หม่อมฉัน

การที่ปวงที่พระองค์ได้จัดทำมาแล้ว เป็นสิ่งที่น่าชมเชยสรร-

เสริญยั้งนัก และหม่อมฉันก็ไม่ทราบว่าจะควรทำประการใดจึงจะดีของ
ด้วยพระราชประสงค์ของพระองค์ และข้อความในพระราชดำรัสของ
พระองค์ ก็เต็มไปด้วยความซึ่งทำให้รู้สึกชมเชยพระองค์เป็นอันมาก
เพราะฉะนั้น ในเวदानหม่อมฉันจะตอบอย่างอื่นไม่ได้ นอกจากจะขอ
ให้พระเจ้าได้โปรดบันดาลให้พระองค์ได้ทรงมีพระชนมายุยืนยาว และ
ขอให้พระองค์ได้ทรงพระเจริญทุกประการ

อันกองทัพที่พระองค์ได้ส่งมาถวายหม่อมฉันนั้น หม่อมฉันได้
จัดให้เข้ารักษาในที่สำคัญที่สุดในพระราชอาณาเขตร์ของหม่อมฉัน ซึ่ง
เป็นแห่งที่ข้าศึกอาจจะมาทำร้ายได้ และได้มอบให้กองทัพนั้นได้
รักษาและคอยต่อสู้กับข้าศึก ให้สัมพันธ์ที่เวทาง ๒ ได้เป็นพระราช
ไมตรีซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้นในเรื่องนี้เป็นเรื่องที่พระองค์จะทรง
วางพระทัยได้แล้ว

ส่วนบาดหลวงที่บาดหลวงเคอตาเซซ ผู้ตั้งบาปของพระองค์ได้
ส่งมาให้หม่อมฉันนั้น หม่อมฉันก็ได้รับไว้แล้ว และเป็นคนที่มีความ
ปรารถนาของหม่อมฉันทุกประการ หม่อมฉันจึงได้ทำตราตั้งพระราช
ทานโรงเรียน ๑ หลัง โบสถ์ ๑ หลัง และของทั้งปวงยกให้แก่พวกบาด-
หลวง อันเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับให้พวกบาดหลวงได้ตั้งการสอนศาสนา
ในพระราชธานีตบุรีของหม่อมฉันแล้ว และในไม่ช้าก็จะได้จัดการให้
พวกบาดหลวงได้ไปตั้งการสอนศาสนาที่กรุงเทพพระมหานครเหมือนกัน
และขอพระองค์จงวางพระทัยเสียเถิดว่า หม่อมฉันคงจะได้บำรุงอุด

หนูนพวกบาดหลวงทั้งในปัฐยูนันและในอนาคค เพราะหม่อมฉันคิดว่า พวกบาดหลวงเหมือนกับเป็นเครื่องมือสำหรับเป็นสะพานเชื่อมให้พระราชไมตรีในระหว่างเราทั้ง ๒ ได้ติดต่อดสนิทสนมต่อไปในภายหน้า จึงทำให้หม่อมฉันมีความรักใคร่พวกบาดหลวงมากขึ้น

หม่อมฉันมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้รับรองมองซีเซอร์เคอดา- ตูแบและมองซีเซอร์เซเบเรค ซึ่งพระองค์ได้ส่งมาเป็นเอกอัครราชทูต พิเศษของพระองค์ ทั้งมีความยินดีที่ได้รับของต่างๆ ซึ่งพระองค์ได้ มอบให้มองซีเซอร์เคอดาตูแบ และมองซีเซอร์เซเบเรคนำมาถวาย หม่อมฉัน แต่ข้อต่างๆ ซึ่งเป็นข้อจำเป็นสำหรับให้พระราชไมตรีใน ระหว่างพระองค์และตัวหม่อมฉันได้สนิทสนมกันจริงๆ ยังหาได้ตกลง กันเป็นเด็ดขาดไม่ หม่อมฉันจึงจำเป็นต้องส่งบาดหลวงคาซาด์ออกไป เพื่อให้ไปทำความตกลงในข้อต่างๆ ตามสมควร และเพื่อให้บาดหลวง คาซาด์ไปกราบทูลต่อพระองค์ให้ทรงทราบในความนับถือและรักใคร่อัน จริงใจของหม่อมฉันซึ่งได้มีต่อพระองค์ กับหม่อมฉันได้จัดให้บาดหลวง คาซาด์นำของต่างๆ อันมีในฝ่ายทิศตะวันออกไปถวายต่อพระองค์แทนตัว หม่อมฉัน เพื่อเป็นพยานให้เห็นในความปรารถนาของหม่อมฉัน ที่จะ ต้องการให้พระราชไมตรีในระหว่างเราทั้ง ๒ ได้เพิ่มทิวชนชวอดิตปาวด้าน

การที่หม่อมฉันได้แต่งให้บาดหลวงคาซาด์ออกไปเฝ้าพระองค์ครั้งนี้ หม่อมฉันหาได้ตั้งแต่งให้เป็นตำแหน่งอะไรออกไปไม่ เพราะเกรงว่าผู้ที่ มีใจไม่ตั้งจริตจะตีย์เคยขนาดหลวงคาซาด์ได้ และถ้ามีคนที่เคยขนาดหลวง

คชาชาติเดียวกับคเตยนตวหม่อมฉันเหมือนกัน เพราะฉะนั้นการที่จะ
 รับรองบาทหดวงคชาชาติให้สัมพันธ์กับพระเกียรติยศของหม่อมฉัน จะควร
 ดัดทานใดก็แต่เฉพาะพระองค์จะเห็นควรเกิด เมื่อบาทหดวงคชาชาติได้ไป
 กราบทูลอย่างไร ก็ขอพระองค์จงเชื่อฟังถ้อยคำของบาทหดวงคชาชาติ
 เกิด เพราะหม่อมฉันได้มอบขุริให้บาทหดวงคชาชาติไปทำความคดอง
 ในข้อต่าง ๆ กับพระองค์ เพื่อความหวังและความประสงค์ของเรา
 ทั้ง ๒ ฝ่ายจะได้สำเร็จดังประสงค์ไป

ขอพระเจ้าผู้สร้างตั้งทั้งปวงจงโปรดให้พระองค์ได้มีพระชนม์ยืน
 ยาว และขอให้พระองค์ทรงพระเจริญ จะต้องพระราชประสงค์สิ่งใดก็
 ขอให้ได้ดังพระราชประสงค์ทุกประการ และขอให้พระองค์ได้ทรงมี
 ชัยชนะแก่ศัตรูหมู่มัจฉามิตร ให้เป็นที่นิยมยินดีของพระสหายทั่วไป
 เพื่อพระองค์จะได้ทรงปกครองราชอาณาจักรประเทศบ้านเมืองฝรังเศส
 และนาวาให้อยู่เย็นเป็นสุขสืบไป และขอให้พระองค์ได้ทรงมีชัยให้
 สัมความปราถนาของหม่อมฉัน ผู้เป็นพระสหายที่รักของพระองค์
 ด้วยเทอญ

เขียนณพระราชวังตปบุรีของหม่อมฉัน ณวันแรม ๓ ค่ำ
 เดือนอ้าย ปี ๑๒๓๑ ตรงกับวันที่ ๒๒ เดือนธันวาคม ค. ศ. ๑๖๘๗

รายงานมองซิเออร์เดฟาซ
เขียนที่บางกอก

ลงวันที่ ๒๗ เดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๓๐)

ด้วยตะเบียงอาหารที่ได้บรรทุกลงเรือโครมาแค และเรือดาดวัน
เปนของที่ไม่ดี จึงได้ทำให้พดทหารล้มตายลง แต่เหตุที่พดทหาร
ได้ล้มตายไปนั้น จะโทษตะเบียงอาหารไม่ดีอย่างเดียวไม่ได้ เพราะ
ประจวบกับเวลาที่มิได้รบความเออเพอจากผู้ว่าราชการเมืองบาตาเวีย
เลย จนถึงกับต้องรับออกเรือจากเมืองนั้น ทงเรือดาดวันอดักพด
กันด้วย และเรือดาดวันอดักได้มาถึงเมืองไทยภายหลังเรืออื่น ๆ
ถึง ๖ อาทิตย์

เมื่อได้ออกเรือจากเมืองบาตาเวียนั้น มองซิเออร์เดฟาซได้พูด
กับบาทหลวงคาซาดว่า มีความประหลาดใจในการที่ท่านราชทูต
ของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสมิได้ให้บาทหลวงคาซาดล่วงหน้าไปที่กรุงศรี
อยุธยา ก่อน เพื่อจะได้ไปจัดการให้เตรียมรับกองทัพในเวลาที่เรือ
ไปถึง

แต่ท่านราชทูตของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสก็ได้จัดการดั่งว่ามานี้ โดย
มิได้บอกกล่าวหรือหารือมองซิเออร์เดฟาซอย่างใด พอราชทูตคิด
ขึ้นมาก็จัดทำไปทีเดียว

มองซิเออร์เดฟาซจึงเห็นว่า เปนการจำเป็นที่จะต้องเอาคำสั่งมา
ให้ท่านราชทูต เพื่อต่อไปในภายหน้าราชทูตจะได้ไม่ทำการเช่นนี้ออก

ราชทูตได้ขอให้มองซีเซอร์เดฟาซจัดให้มองซีเซอร์โวดังไปด้วย พร้อมกับราชทูต แต่มองซีเซอร์เดฟาซไม่ใคร่จะใส่ใจในมองซีเซอร์โวดังนัก จึงได้จัดให้มองซีเซอร์เดอบรูอ็องไปแทน ครั้นมองซีเซอร์เดอบรูอ็องได้พบบาดหลวงคาซาดีไปส่งที่บางกอกแล้ว มองซีเซอร์เดอบรูอ็องก็กลับมารายงานให้มองซีเซอร์เดฟาซทราบในเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามที่รับรู้ได้เห็นมาทุกประการ

บาดหลวงคาซาดีได้บรรทุกเสบียงอาหารไปด้วยเป็นอันมาก และได้รับรื้อนเดินทางอย่างรวดเร็วที่สุด ได้เล่าให้มองซีเซอร์เดอบรูอ็องฟังว่า พระเจ้ากรุงสยามได้ทรงสัญญาว่าจะได้ทรงมอบบางกอกและเมืองมะริดให้แก่พวกฝรั่งเศส และบาดหลวงคาซาดีได้กำชับให้รับส่งคนที่เจ็บป่วยไปที่บางกอกโดยทันที เพราะที่บางกอกเสบียงอาหารบริบูรณ์ทุกอย่าง นอกจากนั้นบาดหลวงคาซาดีหาได้เล่าอะไรให้มองซีเซอร์เดอบรูอ็องฟังอีกไม่

มองซีเซอร์เดฟาซจึงได้จัดให้มองซีเซอร์เดอโบซังซึ่งเป็นนายพันตรี แบ่งพลทหาร ๒๕ คนให้คุมคนที่ป่วยเจ็บไป และได้ตั้งมองซีเซอร์เดอโบซังให้ระอังการให้รอบคอบ และให้คอยตั้งเหตุการที่พึงปอง เมื่อกลับมาถึงก็ให้รายงานเรื่องต่าง ๆ ให้ทราบทุกอย่าง

มองซีเซอร์เดฟาซกล่าวดำ เมื่อบาดหลวงคาซาดีจะขึ้นไปยังกรุงศรีอยุธยาแล้ว ท่านราชทูตได้มอบคำสั่งซึ่งราชทูตได้เขียนชื่อไว้ให้บาดหลวงคาซาดีถือไป ในคำสั่งนั้นมีความว่า ราชทูตได้พากองทหาร

ปืนใหญ่ ทหารปืนใหญ่ ถูกแตก และถูกกระสุนดินดำ มาดำหับให้
ทำราชการของพระเจ้ากรุงสยาม แต่ที่ราชทูตได้กล่าวในคำดังเช่นนี้
ราชทูตก็รู้สึกพอใจว่า ทหารปืนใหญ่ ๓๐ คนนั้นจะต้องส่งกลับไป
ประเทศฝรั่งเศสตามคำสั่ง

ครั้นบาทหลวงคาซาดไปพบกับ มงซีเออร์คอนซตันซ์เป็น ครั้ง
ที่ ๒ แล้ว บาทหลวงคาซาดได้กลับมาและได้พูดจาสนทนากับท่าน
ราชทูตช้านาน มงซีเออร์เดฟาซเชื่อว่าในคราวที่บาทหลวงคาซาด
กับราชทูตได้สนทนากันในครั้งนั้น ก็คงจะได้ทำความตกลงกันในข้อ
ต่าง ๆ เดี่ยวแล้ว จึงได้เชิญมงซีเออร์เดฟาซให้เข้าไปประชุมปรึกษา
การต่าง ๆ ด้วย

ครั้นราชทูตได้บอกข้อความต่าง ๆ ที่จะทำสัญญากันให้มงซี-
เออร์เดฟาซทราบนั้น ราชทูตจึงได้บอกให้มงซีเออร์เดฟาซทราบว่า
พระเจ้ากรุงสยามมีพระราชประสงค์จะให้พลทหารไทย ๔๐๐ คน ช่วย
กองทหารฝรั่งเศสรักษาบางกอก มงซีเออร์เดฟาซจึงได้บอกกับ
บาทหลวงคาซาดว่า พระราชดำริของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสในเรื่องนี้มี
อยู่ว่า ให้กองทหารฝรั่งเศสได้รักษาบางกอกโดยเฉพาะ มิให้มีทหาร
ชาติอื่น ๆ หรือให้คนหนึ่งคนใดเข้าไปปะปนกับทหารฝรั่งเศสอย่างใด

ราชทูตจึงได้ถามมงซีเออร์เดฟาซว่า เท่าจำนวนพลทหารฝรั่งเศส
ที่มียู่ในเวลานี้ มงซีเออร์เดฟาซจะรับผิดชอบในการรักษา
บางกอกและเมืองมะริดได้หรือไม่ มงซีเออร์เดฟาซจึงได้ตอบว่า

จะยอมรักษาทิ้ง ๒ แห่ง ถ้ารักษาไม่ได้แล้ว ก็จะยอมถวาย
 ศีรษะต่อพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสและพระเจ้ากรุงสยาม เพราะฉะนั้นจึง
 ขอให้ราชทูตจงเชื่อใจเถิดว่า มองซิเออร์เดฟาซคงจะได้ตั้งเด็ยการ
 งานทั้งปวงให้เป็นทีเรียบร้อยทีเดียว แต่การที่จะเอากองทัพไทย
 ไปอยู่ประปนกับทหารฝรั่งเศสนั้น มองซิเออร์เดฟาซจะยอมไม่ได้

ราชทูตจึงได้ถามมองซิเออร์เดฟาซว่า มองซิเออร์เดฟาซจะมี
 ความประสงค์อย่างไร และมองซิเออร์เดฟาซจะมีกำลังที่จะทำการ
 ได้หรือ

มองซิเออร์เดฟาซจึงได้ตอบราชทูตว่า ถ้าการเรื่องนี้จัดไม่สำเร็จ
 แล้ว ก็จะยอมตายดีกว่า และมองซิเออร์เดฟาซเห็นว่า ในการเรื่องนี้
 ถ้าคนกล้าหาญแล้ว ไม่เห็นจะต้องร้อนใจอย่างไร แต่คงจะทำการ
 ให้สำเร็จจริงได้

มองซิเออร์เดฟาซเชื่อใจว่าในเรื่องนี้คงจะจัดทำได้ดีทีเดียว ถึง
 แมื่อกำลังพลทหารจะมีน้อยก็จริงอยู่ เพราะมีพลทหารที่จะใช้การ
 ได้เพียง ๒๕๐ คนเท่านั้นก็พอจะทำการให้สำเร็จได้

จริงอยู่ มองซิเออร์เดฟาซหาทราบไม่ว่าจะได้รับความช่วยเหลือ
 จากกองทัพเรือสักเพียงไร แต่มองซิเออร์เดฟาซก็เชื่อว่า คงจะไม่
 ได้รับความช่วยเหลือจากกองทัพเรือได้สักเท่าไรนัก

ขอขยอนกลับกล่าวถึงอำนาจที่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้พระราชทาน
 ให้แก่ราชทูตอีกครั้ง ๑

มองซีเออร์เดอตาตูแบได้แสดงคิดว่า คนมีความชำนาญในการใช้กระบี่เท่ากับชำนาญในการใช้ปากกา แล้วมองซีเออร์เดอตาตูแบจึงเอาคำตั้งมาให้มองซีเออร์เดฟาซดู ซึ่งปรากฏว่ามองซีเออร์เดอตาตูแบมีอำนาจที่จะมาจัดการทั้งปวงได้ทุกอย่าง มองซีเออร์เดอตาตูแบจึงได้พูดคุยกับมองซีเออร์เดฟาซว่า ถ้าจะเกิดศัตรูขึ้นแล้ว มองซีเออร์เดอตาตูแบ จะเป็นธุระปราบพวกศัตรูเหล่านั้น ด้วยตนเองให้หมดสิ้นไปให้จงได้ และมองซีเออร์เดอตาตูแบได้พูดต่อไปว่า ตัวมองซีเออร์เดอตาตูแบเอง กับทั้งมองซีเออร์เซเบเรต์และบาดหลวงคาซาด์ จะไม่ยอมเป็นอันขาด ที่จะเปิดช่องให้กองทหารและกองทัพเรือของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ถูกทำลายเป็นอันครายลงไปได้ และถ้าไทยไม่ยอมรับกองทหารฝรั่งเศสแล้ว มองซีเออร์เดอตาตูแบก็ไม่มีหนทางอย่างไร นอกจากจะพากองทหารนั้นกลับไปประเทศฝรั่งเศสเท่านั้น

มองซีเออร์เดฟาซจึงได้ตอบราชทูตทั้ง ๒ ว่า ตามความคิดของมองซีเออร์เดฟาซไม่เห็นด้วยเลย และมองซีเออร์เดฟาซด้มัตที่จะจัดการในเรื่องนี้ต่อไป

ท่านราชทูตทั้ง ๒ ห่วงใจไม่ในการที่ตัวได้จัดทำมาแล้ว จนถึงกับได้เกิดแตกวิวาชนกบาดหลวงคาซาด์

มองซีเออร์เดอตาตูแบจึงคิดอ่านหาทางที่จะกตัญญูการต่างๆ ที่ตัวได้จัดทำไปแล้ว จึงได้พูดคุยกับมองซีเออร์เดฟาซและมองซีเออร์เดอบรูอ็งว่า มองซีเออร์เดอตาตูแบหาอำนาจที่จะจัดการอย่างไรก็ได้

ไม่ เพราะฉะนั้นเมื่อมองซิเออร์เดฟาซเห็นว่าจะทำอะไรได้ ก็ให้จัด
ทำไปตามชอบใจก็ได้

ถ้ามองซิเออร์เดฟาซไม่ได้ชมมองซิเออร์เดอตาตูแบ่ไว้แล้ว ก็
น่ากตัญญูมองซิเออร์เดอตาตูแบ่คงจะกตัญญูค่าแถมงการทั้งหมด และคง
จะคิดต่อสู้กับพระเจ้ากรุงสยามและเสนาบดีไทย แต่ด้วยกตัญญูมองซิเออร์
เดฟาซนั้น มีความเชื่อใจในเสนาบดีของพระเจ้ากรุงสยามทุกอย่าง

แต่มองซิเออร์เดฟาซเชื่อว่าคงจะไม่มีใครเห็นพ้องกับความคิด
ของมองซิเออร์เดฟาซ เพราะฉะนั้นจะต้องจำเเนนจำใจดำเนินการไป
ตามเหตุผลที่มีอยู่ในเวลานั้น จนกว่าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะได้สั่งมา
เป็นเด็ดขาดต่อไป

มองซิเออร์เดฟาซเชื่อว่าคงจะมีคนพอใจในหนังสือสัญญาว่าด้วย
การค้าขาย ซึ่งมองซิเออร์เซเบเรต์ได้ทำไว้กับมองซิเออร์คอนซตันซ์
ในการทำหนังสือสัญญาเรื่องการค้าขายนั้น มองซิเออร์เดฟาซไม่ได้
คิดแก่ความเห็นหยเห็นจเลย และมองซิเออร์เดฟาซเชื่อว่าที่ใดตกลง
กันทำสัญญาดังนี้ได้ ก็โดยมองซิเออร์เดฟาซได้ช่วยเหลือเป็นอันมาก

พระเจ้ากรุงสยามมีพระราชประสงค์จะเอาพดทหารบ่ใหญ่ไว้ใช้
ราชการในเมืองไทยต่อไป เพราะราชทูตฝรั่งเศสได้กราบทูลถวายไว้
แล้ว มองซิเออร์เดฟาซได้ส่งคำสั่งของพระเจ้ากรุงสยามมาพร้อมด้วย
รายงานนั้น และคิดจะส่งนายทหารบ่ใหญ่กลับไปยังประเทศฝรั่งเศสด้วย

พระเจ้ากรุงสยามมีพระราชประสงค์จะทอดพระเนตรบ่หน้าดำหรับ

ยังถูกแตกและถูกแตก และต้องพระราชประสงค์ทอดพระเนตรบน
ใหญ่ที่ใหญ่ที่สุด ๓ กระบอด้วย ในเรื่องนี้ไทยได้มาอ่อนวอนขอให้
มองซิเออร์เดฟาซตั้งปืนใหญ่และถูกแตกไปให้พระเจ้ากรุงสยามทอด
พระเนตรตามที่พระราชประสงค์ได้ เพราะฉะนั้นจึงเป็นอันตกลงจะ
ได้ตั้งของเหล่านี้ไปยังบางกอกภายใน ๕ หรือ ๖ วัน

เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ราชทูตฝรั่งเศสได้กราบทูลถวายไว้ต่อพระเจ้า
กรุงสยามแล้ว เพราะฉะนั้นมองซิเออร์เดฟาซจึงไม่กล้าขัด ด้วยเกรง
ว่าพระเจ้ากรุงสยามจะกริ้ว และจะเสียไม่ได้พระทัยพวกฝรั่งเศสด้วย
ในการที่ได้ตั้งปืนใหญ่และถูกแตกไปถวายพระเจ้ากรุงสยามนั้น คงจะ
มีคนหาความได้มองซิเออร์เดฟาซได้ เพราะมองซิเออร์เดฟาซเป็นผู้ที่
ได้พาพดทหารปืนใหญ่ ๓๐ คนขึ้นไปยังกรุงศรีอยุธยาด้วยตัวเอง

การที่มองซิเออร์เดฟาซได้ทำเช่นนั้น ก็เพราะเหตุว่ามองซิเออร์
เดอตารซึ่งได้ไปอยู่กับราชทูต ได้มาหามองซิเออร์เดฟาซและได้มา
บอกให้มองซิเออร์เดฟาซพาพดทหารปืนใหญ่และปืนใหญ่ขึ้นไปถวายพระ
เจ้ากรุงสยาม เพราะมีพระราชประสงค์จะทอดพระเนตร ถ้ามองซิเออร์
เดอตารไม่ได้มาพูดเช่นนั้น มองซิเออร์เดฟาซก็คงจะไม่พาขึ้นไปเป็นแน่
พดทหารปืนใหญ่ได้ตายไปด้วยโรคโศกิตเดีย ๒ คน ถึงจะระงับรักษา
อย่างไรก็ไม่พั่ง

มองซิเออร์เดฟาซจะเป็นผู้รับรองในความประพฤติกของพดทหาร
ปืนใหญ่เหล่านี้ และรับรองว่าถ้าพดทหารเหล่านี้ยังคงอยู่ในความ

ปกครองของมองซิเออร์เดฟาซทราบโด พดทหารเหล่านั้นคงจะไม่ประ-
พาศิตัวให้คนทั้งหลายคิดเห็นได้เป็นแน่

ตั้งแต่กองทัพได้มาถึงเมืองไทยนั้น พระเจ้ากรุงสยามได้ทรง
เป็นพระขรรค์ให้เพียงคุณตอดมา แต่การที่ทรงเพียงกองทัพเช่นนั้น ไม่
ช้าก็จะเลิกอยู่แล้ว

ถึงแม้ว่าจะคอยบงกักรักษากันอย่างไรก็ดี แต่พดทหารก็ได้ล้ม
ตายอยู่เสมอ ตั้งแต่ได้ออกเรือจากเมืองเบรตต์จนได้มาถึงเมืองไทย
ได้มีทหารตายไปแล้วถึง ๑๔๔ คน และในเวลานี้ก็ยังป่วยอยู่ถึง ๕๐ คน

ถ้าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสมีพระราชประสงค์จะให้การที่ได้ทรงพระ
ราชดำริไว้เป็นการลุดวงดำเร็วไปแล้ว มองซิเออร์เดฟาซก็เห็นว่า
จำเป็นจะต้องมีนายทหารและพดทหารที่อดทนแก่ความเหน็ดเหนื่อยได้
มากกว่านี้ และนายทหารกับพดทหารนั้นจะต้องเป็นคนที่มีวิชา
ทหารราบ เพราะในเวลานี้มองซิเออร์เดฟาซมองไม่เห็นว่าจะมอบขรรค์
ให้ผู้ใดไปรักษาที่แห่งใดได้เลย

มองซิเออร์คาดมานเป็นคนที่ซื่อตรงจริงอยู่ แต่ที่ทำการใน
ตำแหน่งนายพันนี้นั้น ไม่เหมาะแก่หน้าที่ เพราะฉะนั้นพดทหาร
จึงได้รับความเดือดร้อน

เมื่อมองซิเออร์เดฟาซได้ถูกเรียกให้ไปยังราชสำนักสยามนั้น ก็
ต้องมอบหน้าที่ของมองซิเออร์คาดมานให้มองซิเออร์เดอโบซังทำการโดย
อยู่ในความบังคับบัญชาของมองซิเออร์เดอแวงเดอซาด เพราะมอง-

ซีเออร์เดอโบซังเป็นนายทหารชั้นเก่า เข้าใจการงานในหน้าที่ของตัว
ได้ดี คนไทยก็มีความรักใคร่ จึงสมควรที่มองซีเออร์เดอโบซังจะได้
รับบำเหน็จเหมือนกัปนายพันตรีทงหลายในประเทศฝรั่งเศสบ้าง

มองซีเออร์เดอฟาซขอให้ระลึกดูว่า ผลประโยชน์รายได้ของนาย
ทหารฝรั่งเศสเป็นจำนวนน้อยนัก

มองซีเออร์เดอฟาซได้สั่งให้มองซีเออร์เดอโบซัง ทำบัญชีจำนวน
ปืนใหญ่และลูกกระสุนดินดำซึ่งมีอยู่ในบ้อมนั้นแล้ว ปืนใหญ่นั้นถ้าจะ
ดูภายนอกก็ดูงดงามดี แต่ความจริงเป็นปืนที่เก่าและดีก็มากแล้ว

มองซีเออร์เดอฟาซได้สั่งให้มองซีเออร์ไวตังตั้งแผนที่บ้อมทั้ง ๒
บ้อมมาด้วย เพราะบ้อมทั้ง ๒ นั้นชำรุดหักพังมาก

มองซีเออร์เดอฟาซได้เข้าไปประจำอยู่ใน บ้อม ที่ชำรุดน้อยที่สุด
และจะได้พยายามซ่อมแซมทำให้ดีให้แข็งแรงให้จงได้

มองซีเออร์ไวตังได้ขีดคำตั้งในเรื่องที่ให้ตั้งมื่อสร้างบ้อม เพราะ
เหตุว่าในแนวที่จะทำบ้อมนั้นมีวัดอยู่วัด ๓ และมองซีเออร์คอนซันซ์
ไม่ยอมให้หรือวัดนั้นลง จนกว่าจะได้กราบทูตให้พระเจ้ากรุงสยามได้
ทรงทราบเสียก่อน

ถ้าจะดูตามแผนที่บ้อมซึ่งมองซีเออร์ไวตังได้เขียนไว้เนั้น ก็คง
จะเห็นได้ว่า กว่าจะได้สร้างแล้วเสร็จบริบูรณ์ก็คงจะกินเวลานานมาก
เพราะคนพื้นเมืองเป็นคนท้อแอและเกียจคร้านมาก

มองซีเออร์คอนซันซ์กับมองซีเออร์เดอฟาซได้พร้อมกันไปตรวจ

พันทจะสร้างบ่อมนี่แล้ว มองซีเออร์คอนซตันซึกเห็นว่า การที่จะสร้างบ่อมนี่จะต้องกินเวลายานานมาก จึงได้ทำความตกลงกับเออนินเนียให้ทำแผนที่เขี่ยใหม่ และให้คิดคตทอนแผนที่เดิมให้เสกตงไปเสียบ้าง เพราะฉะนั้นจ่ามองซีเออร์เคฟาชจะได้ย้ายไปอยู่บ่อมนี่ใหม่ ก็คงจะมีเวลาพอที่จะได้รับข่าวจากประเทศฝรั่งเศสสักครั้ง ๓

มองซีเออร์คอนซตันซึกนั้นก็พอใจได้คตที่สุด แต่ถึงมองซีเออร์คอนซตันซึกจะทำอย่างไร การสร้างบ่อมนี่ก็คงช่าอยู่แน่นอน เพราะเหตุว่าคตคตด้วยเครื่องมือไม้ใครจะเพียงพอ

เพราะฉะนั้นมองซีเออร์เคฟาชจึงขอให้ตั้งเออนินเนียจากประเทศฝรั่งเศสโดยเร็วดำแรกที่จะออกสักคน ๓ และขอให้เออนินเนียที่จะตั้งมาใหม่นี้เป็นผู้ที่ช่างานการงาน และเป็นคนที่เอาใจใส่หมั่นเร่งให้การที่จะทำนั้นได้แล้วโดยเร็ว เพราะมองซีเออร์โงตงไม่มีวุฒิพอกที่จะทำได้

มองซีเออร์เคอบรูซังจะได้ออกไปเมืองมะริดในเร็ว ๆ นี้ และถึงแม้ว่าพดทหารจะยังไม่สู้สบายคตก็จริงอยู่ แต่ก็จะต้องรีบเร่งให้ได้ไปโดยเร็วที่สุดคตให้จงได้

มองซีเออร์คอนซตันซึกได้บอกกับมองซีเออร์เคฟาชว่า พดทหารที่จะตั้งไปยังเมืองมะริดนั้นสัก ๒ หมวด (กอมปาน) ก็พอแล้ว แต่มองซีเออร์เคฟาชจะได้มอบพดทหารให้มองซีเออร์เคอบรูซังคุมไป ๓ หมวด เพื่อจะได้มีกำลังพอกที่จะคตสู้และบ่งกันเหตุการณคตต่าง ๆ ได้

มองซีเออร์ปตนเคยเคตงแก่กรรมเสียแล้ว เพราะฉะนั้นคตมอง

ซีเออร์เตฟาซได้มอบกองทหารที่มองซีเออร์ปล้นเคยเคยบังคับอยู่ ให้
บุตรมองซีเออร์เตฟาซบังคับต่อไปนั้น หวังใจว่าจะไม่เป็นข้อที่จะมี
ใครคิดเคยได้ เพราะบุตรของมองซีเออร์เตฟาซก็มีความจงรักภักดี
ต่อکارงานเหมือนกับคนอื่น ๆ เหมือนกัน

बादหวดงศาชาติได้เชิญกระแด้รับตั้งของพระเจ้ากรุงสยาม ให้
มาขอนายทหาร ดำหรับให้ไป บังคับบัญชา กอง ทหาร ของ พระเจ้ากรุง
สยามต่อไป ในเรื่องนั้นมองซีเออร์เตฟาซเห็นว่าไม่ควรจะขัด เพราะ
เมื่อมองซีเออร์เตฟาซได้เฝ้าพระเจ้ากรุงสยามครั้งใด พระเจ้ากรุง
สยามก็ได้ทรงพระเมตตากรุณาแก่มองซีเออร์เตฟาซทุกครั้ง

พระเจ้ากรุงสยามได้โปรดพระราชทานเดื่ออย่างงามให้แก่มอง-
ซีเออร์เตฟาซ ๓ เดื่อ และได้พระราชทานเดื่อให้แก่มองซีเออร์เตอ
บุตรองอก ๓ เดื่อด้วย

มองซีเออร์คอนซันซ์ได้ให้สายสร้อยทองคำฝังเพชร ๓ เม็ดแก่
มองซีเออร์เตฟาซ ๓ สาย เพราะขณะนั้นมองซีเออร์เตฟาซจึงหวังใจว่า
เมื่อเรือได้มาถึงเมืองไทยแล้ว ก็คงจะได้มีโอกาสหาของคอบแทน
มองซีเออร์คอนซันซ์ได้

มองซีเออร์เตฟาซได้ตั้งบาญชเงิน ซึ่งมองซีเออร์เซเบเรต์ได้
มอบไว้กับมองซีเออร์เตอศาตมา ๑ ฉบับ แต่ในบาญชนั้นห้ามเงิน
เดือนของมองซีเออร์เตฟาซไม่

มองซีเออร์เตฟาซจึงขอร้องให้ได้รับเงินเดือนโดยเรือดำแรกที่

มาถึง และขอยกเงินไม่ต้องเสียค่าระวางสุรา ๓๐ ถึงด้วย เพราะสุรา
 เป็นของจำเป็นสำหรับนายทหารและพลทหารที่เจ็บป่วย และในเวลา
 นทหารก็ล้มตายอยู่เสมอ ต้องฝังกันอย่างน้อยคน ๑ ทุก ๆ วัน

มองซิเออร์เคอตาซาดซึ่งรับหน้าที่เป็นคอมมิชชัน เป็นคนที่เอา
 ใจได้ทำงานจริง แต่มองซิเออร์เตฟาซเห็นว่าเป็นคนที่ทำการไม่ວ່ອງ
 ใจเลย เพราะบางที่ไม่ควรจะเป็นเรื่องที่จะต้องขัดข้องเลย แต่มอง-
 ซิเออร์เคอตาซาดก็คอยขัดข้องเสมออยู่เป็นนิตย์

เมื่อแรกมองซิเออร์เตฟาซได้มาถึงเมืองไทยนั้น มองซิเออร์-
 คอนซตันซ์ได้รับ ๆ สั่งพระเจ้ากรุงสยาม ตั้งให้มองซิเออร์เตฟาซเป็น
 กวางนายเนรธาต แต่มองซิเออร์เตฟาซเห็นว่าตำแหน่งนี้ไม่เหมาะ จึง
 ได้บอกบาดหลวงคาซาดให้ไปบอกคืนแก่มองซิเออร์คอนซตันซ์เสียแล้ว

มองซิเออร์เตฟาซหาได้กระทำดีด้วยเวลานานไม่ แต่ข้อความที่
 ราชทูตได้จัดไว้สำหรับให้มองซิเออร์เตฟาซต่างนานนั้น หากตรงกับข้อ
 ความที่มีในคำสั่งเดิมไม่

ราชทูตทั้ง ๒ หาได้มอบคำแนะนำสั่งสัญญาไว้ให้แก่มองซิ-
 เออร์เตฟาซไม่ มองซิเออร์เตฟาซก็ได้ขอคำแนะนำไว้ แต่ทำนราชทูต
 ก็ทำให้ไม่

ในเรื่องเครื่องอาวุธต่าง ๆ และพลทหารปืนใหญ่ ซึ่งได้บรรจุทุก
 ด้งเรือที่เมืองเบรด์คณน มองซิเออร์เตฟาซเห็นว่าเครื่องอาวุธเหล่านี้
 เท่ากับเป็นของจำเป็นระดับเรือนอนินหาประโยชน์มิได้ เพราะเครื่อง

อาดูรเหล่านี้เป็นของใช้ไม่ได้ และมองซีเออร์เดฟาซกล่าวว่า อาดูร
ต่าง ๆ ที่ได้รับรทุกถงเรือนั้น หาใช่อาดูรที่เจ้าพนักงานได้ให้มอง-
ซีเออร์เดฟาซที่เมืองเบรด์ค้ไม่ และพดทหรวบ้นใหญ่ก็ได้ล้มตายตาม
ทางเดี่ยว ๓ คนแล้ว และทหารที่ตายทง ๓ นกณะเอญเป็นทหารที่คมี
ความชำนาญกว่าคนอื่นด้วย

เมื่อท่านราชทูตทง ๒ ได้ขึ้นไปท่บางกอกนั้น มองซีเออร์เดฟาซ
หาได้ขึ้นไปพร้อมด้วยไม่ เพราะมองซีเออร์เดฟาซได้บ่วยมาตามทาง
มองซีเออร์เดอดาดูแบจึงได้พูดจา ปรีกษา ทารอกกับมองซีเออร์เดอ-
เดอซาตอยู่ช้านาน แล้วมองซีเออร์เดอดาดูแบได้พูดกับมองซีเออร์-
เดอเดอเดอซาตว่า ถ้ามองซีเออร์เดฟาซไม่ได้อยู่ประจำการแล้ว
ถึงจะตั้งการงานมาอย่างไร ก็อย่าให้เชื่อฟังถ้อยคำของมองซีเออร์-
เดฟาซเลย

มองซีเออร์เดอดาดูแบได้ขยาย ความ จริ่งใจให้ มองซีเออร์เดอ-
โบซังฟังว่า มองซีเออร์เดอโบซังมีหนทางที่จะหวังเป็นนายร้อยโท
ได้ เพราะเหตุว่า มองซีเออร์เดฟาซเป็นคนที่หลงในของต่าง ๆ ที่
พระเจ้ากรุงสยามได้พระราชทาน และหตงมองซีเออร์คอนซตันซ์จัน
เดี่ยวคนไปแล้ว

ในชั้นนี้มองซีเออร์เดฟาซหวังใจว่าคนทั้งหลายคงจะได้ให้ความ
ยุติธรรมแก่ตัว และหวังใจว่าคนทั้งหลายคงจะรู้ดีกว่ามองซีเออร์เดฟาซ
หาได้เป็นคนที่มีนิสัยอย่างซ้อหาของมองซีเออร์เดอดาดูแบไม่ และคง

จะรู้ดีกันทีเดียวว่าทำอะไร ๆ มองซีเออร์เตฟาซ ก็คงจะไม่ขาดความ
ซื่อสัตย์สุจริตต่อพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสเปนแน่

กรุงศรีอยุธยา

รายงานมองซีเออร์เตฟาซ

ลงวันที่ ๒๗ เดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๓๐)

มองซีเออร์เตฟาซมิได้เกี่ยวข้องด้วยในการทำหนังสือสัญญาทาง
พระราชไมตรี ซึ่งมีข้อความตกลงกันว่า ทหารไทยจะได้ประจำอยู่
ที่บางกอกพร้อมกับกองทหารฝรั่งเศส เพราะมองซีเออร์เตฟาซได้
กล่าวอยู่เสมอว่า เชื่อว่าพระราชดำริของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสมิได้มี
พระราชประสงค์จะให้ทหารชาติอื่น ๆ อยู่ในที่นั้น นอกจากพวก
ทหารฝรั่งเศสพวกเดียวเท่านั้น

มองซีเออร์เดอบรูอ็ง กำหนดจะได้ออกไปเมืองมะริดในเร็ว ๆ น
แล้ว และมองซีเออร์เตฟาซคิดจะจัดทหารมอบไปกับมองซีเออร์เดอ
บรูอ็ง ๓ หมวด (กอมปานี)

พระเจ้ากรุงสยามมีพระราชประสงค์จะเอาทหารปืนใหญ่ไว้รักษา
การในเมืองไทย มองซีเออร์เตฟาซ จึงได้ตั้งคำสั่งของพระเจ้ากรุง
สยามซึ่งตั้งในเรื่องนี้ มาให้ดูพร้อมด้วยรายงานนี้แล้ว

ในระหว่างที่เดินทางมาจากประเทศฝรั่งเศสนั้น พลทหารได้ข่ม

ตายไปรวม ๑๔๓ คน ถ้ารื้อทหารได้ตายเช่นกัน ก็เพราะตะเบ็งอาหาร
ที่ได้บรรทุกลงเรือขนส่งไปของที่ไม่ดี

มองซิเออร์ เดฟาซ จะต้องการพดทหารที่มีความทนทานในความ
เห็นเห็นน้อยได้มากกว่านี้ และจะต้องการนายทหารซึ่งชำนาญ
มากกว่านายทหารที่ตั้งมาคราวนี้

มองซิเออร์ คาดมานั้นเป็นคนที่ดีสุดที่จริงอยู่ แต่ที่ทำการ
ในหน้าที่นายร้อยเอกและนายพันตรีนั้น ไม่เหมาะแก่หน้าที่

เมื่อมองซิเออร์ เดฟาซ ได้ขึ้นไปยังราชสำนักไทยนั้น ก็ต้อง
มอบให้มองซิเออร์ เดอ โบซัง ซึ่งเป็นนายพันตรี ได้บังคับการทั่วไป
แต่คงให้อยู่ในความบังคับบัญชาของมองซิเออร์ เดอแวงเดอซาด เพราะ
มองซิเออร์ เดอ โบซังนี้เป็นนายทหารที่ดุดะด่าหาญด้วย

ผลประโยชน์รายได้ของนายทหารเหล่านี้เป็นจำนวนเล็กน้อย
เพราะฉะนั้นเจ้าพนักงานจะต้องดำริในเรื่องนี้ต่อไป

มองซิเออร์ เดฟาซขอให้ตั้งเงินเดือนสำหรับผู้ช่วยนายพันตรีคนอื่น
คน ๑ เพราะมองซิเออร์ เดฟาซ ได้ตั้งตำแหน่งนั้นไว้แล้ว

โดยเหตุที่มองซิเออร์ ปลังเตีย ได้ถึงแก่กรรมไปแล้วนั้น มอง
ซิเออร์ เดฟาซ จึงได้จัดให้ เซอวาเตียเดฟาซ ได้บังคับการทหารซึ่ง มอง
ซิเออร์ ปลังเตีย เคยบังคับมานานนี้ต่อไปแล้ว และการที่มองซิเออร์ เด-
ฟาซ ได้จัดการต่อไปดังนี้ ก็หวังใจว่าเจ้าพนักงานผู้ใหญ่คงจะเห็น
ชอบด้วย

มองซีเออร์ วิตัง ได้กะที่สำหรับสร้างบ่อที่บางกอก แต่กะที่ใหญ่โตมากนัก มองซีเออร์ เตฟาซ จึงเกรงว่าถ้าได้สร้างตามที่กะไว้ ก็จะต้องเสียเวลาหลายปีจึงจะทำให้แล้วเสร็จได้

มองซีเออร์ เตฟาซ จะต้องการเอนยีนเนียอีกคน ๑ เพราะมองซีเออร์ วิตัง มีวุฒิไม่เหมาะแก่เมืองนี้

बादหลวง ตาซาด้ ได้มาขออนาย ทหาร สำหรับให้ ไปบังคับบัญชา กองทหารไทย มองซีเออร์ เตฟาซ เห็นว่าเป็นการที่ไม่ควรจะขัด จึงได้จัดนายทหารให้ตามประสงค์

เมื่อมองซีเออร์ เตฟาซ ได้มาถึงเมืองไทยนั้น มองซีเออร์ คอนซคันซ์ ได้รับพระราชโองการจากพระเจ้ากรุงสยาม ตั้งมองซีเออร์ เตฟาซ เป็น กาวนาเยเนราด แต่ครั้นมาภายหลังมองซีเออร์ เตฟาซ เห็นว่าการที่รับหน้าทีเป็นการไม่เหมาะ จึงได้บอกให้ बादหลวง ตาซาด้ ไปคืนตำแหน่งแก่มองซีเออร์ คอนซคันซ์แล้ว แต่มองซีเออร์ เตฟาซ หาได้กระทำด้วยดีสำบานไม่

อาวูรต่าง ๆ ที่เจ้าพนักงานในเมืองเปรตต์ได้ส่งมาให้ นั้น เป็นอาวูรที่ใช้ไม่ได้ และมองซีเออร์ เตฟาซ ยืนยันว่า อาวูรที่ส่งมานี้หาใช้อาวูรที่มองซีเออร์ เตกุโซ ได้ให้ดูก่อนออกจากเมืองเปรตต์ไม่

พวกทหารปืนใหญ่ซึ่งมองซีเออร์ เตฟาซ ได้พามาด้วยนั้น ได้ตายไปเสีย ๓ คนแล้ว และทหารที่ตายไปนั้นกะเพาะเป็นทหารที่มีความชำนาญที่สุดด้วย เพราะฉะนั้นจำเป็นจะต้องตั้งทหารปืนใหญ่เพิ่มไป

ให้หอกจึงจะได้

มองซีเออร์เตฟาซขอว่า ถ้าเรือได้ออกจากประเทศฝรั่งเศสเดี๋ยวไร ก็ขอให้ส่งเงินเดือนของมองซีเออร์เตฟาซให้ไปด้วย และมองซีเออร์เตฟาซขอให้ยกเว้นอย่าต้องเสียค่าระวางเรือในตู้รา ๑๐ ถึง และตู้รานี้ก็ขอให้ส่งไปโดยเรือดำแรกที่จะไปเมืองไทยด้วย

ในเรื่องมองซีเออร์เตฟาซนั้นมองซีเออร์เตฟาซเห็นว่า ทางที่ดีที่ควรจะทำนั้น ก็คือควรแสดงความจริงใจในมองซีเออร์คอนซันซ์ทุกอย่าง ในเวลาที่ไปอยู่ในเมืองมะริดแล้ว

มองซีเออร์เตฟาซได้ทราบมาว่า ที่เมืองมะริดนั้นมีปืนใหญ่อยู่ ๖๔ กระบอกแล้ว เพราะฉะนั้นจึงไม่จำเป็นที่จะต้องเอาปืนใหญ่ที่มาจากประเทศฝรั่งเศสส่งไปยังเมืองมะริด

มองซีเออร์เตฟาซได้ตั้งบายูชเครื่องมือต่าง ๆ ที่จำเป็นจะต้องใช้ในเมืองมะริด และขอร้องให้มองซีเออร์เตฟาซได้รับหมายตั้งเป็นคอปอรัตด้วย

มองซีเออร์เตฟาซเดอแควเดอซาดร็องว่า ในกาที่จะสร้างป้อมที่บางกอกนั้น มองซีเออร์คอนซันซ์คิดคำนึงต่าง ๆ มองซีเออร์เตฟาซเดอแควเดอซาดร็องจึงคิดเห็นว่า มองซีเออร์คอนซันซ์คงจะไม่คิดให้สร้างป้อมจริง

ขนาดดวงเขษวิต ซึ่งเป็นขนาดดวงประจำกองทัพที่บางกอกนั้น ในเวลาสงครามทำให้ใช้คำว่า โฮตซูเปราเร (hostes superare)

ในเวลาสวดให้พระเจ้าแผ่นดินไม่ มองซิเออร์เดฟาซเห็นว่าควรให้
ผู้ใหญ่มงคัมบาดหลวงให้ใช้คำนี้จึงจะถูก

มองซิเออร์เดอโบซังได้ส่งบาญชีปืนใหญ่ อาวุธต่าง ๆ และ
ตุ๊กกระตุนดินดำซึ่งมีอยู่ในบ่อมเมืองไทย

มองซิเออร์เดอโบซังได้พยายามฝึกหัดพดทหารอยู่เสมอเป็นพิเศษ

มองซิเออร์เดอโบซังขอได้รับเงินเดือนเพิ่มขึ้นบ้าง

มองซิเออร์คาลด์มาร้องกล่าวโทษว่า มองซิเออร์เดฟาซ ได้มอบ
ให้มองซิเออร์เดอโบซังได้บังคับกองทหารที่รักษาบางกอก ซึ่งเป็น
การทำให้มองซิเออร์คาลด์มาได้รับความเสียหาย

เครื่องอาวุธที่พดทหารใช้อยู่นั้นเป็นของที่ใช้ไม่ได้ ปืนเด็กนน
ก็ไม่เท่ากัน บางกระบอกสั้นก็มี บางกระบอกยาวก็มี และเครื่อง
สำหรับใช้กับปืนหนักขาดคกบกร่องทุกอย่าง จนที่ตูดสายสะพายปืน
ก็ไม่มี เข่งสำหรับใส่ดินปืนและกระบอกก็มี มองซิเออร์คาลด์มา
จึงขอให้ส่งของเหล่านี้ออกไปให้ด้วย

มองซิเออร์โคดีแบร์ร้องว่า ตั้งแต่ได้มาอยู่ในเมืองไทยนั้น ไม่มี
ความสบายเลย เพราะเจ็บป่วยอยู่เสมอ เพราะฉะนั้นมองซิเออร์
โคดีแบร์ จึงขออนุญาตกลับไปทำราชการในประเทศฝรั่งเศสต่อไป

มองซิเออร์เดอตามาร้องว่า เมื่อเซอวาเด็ยเดอโซมองได้สั่งให้
มองซิเออร์เดอตามาอยู่ในเมืองไทยนั้น เซอวาเด็ยเดอโซมองได้ทำ
ให้มองซิเออร์เดอตามาเข้าใจว่า พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะได้พระราช

ทานเงินเดือนให้แก่มองซีเออร์เคอตามาในตำแหน่งเฮนยีนเนีย มองซีเออร์เคอมาตาหวังใจเช่นนั้น จึงไม่ยอมรับตำแหน่งเจ้าเมืองมะริด ซึ่งพระเจ้ากรุงสยามจะพระราชทานให้ ทั้งจะพระราชทานยศให้เป็นออกพระด้วย

มองซีเออร์เคอตามา จึงขอให้ได้รับตำแหน่งหน้าที่แทนมองซีเออร์ปลั่งเคี้ย

มองซีเออร์เคอตามาได้ส่งแผนที่ต่าง ๆ ซึ่งได้เขียนไว้ในระหว่างที่ไปอยู่ในเมืองไทย

ท่านตั้งพระราชเคอเมเตโถโปติศ ได้มอบอำนาจให้แก่บาทหลวงเยซวิต ๒ รูป สำหรับให้ไปจัดการต่าง ๆ ในเมืองดังกล่าวได้

ท่านตั้งพระราชเคอเมเตโถโปติศได้ช่วยเหตือบาทหลวง ๒ รูปนี้ทุกอย่าง และท่านตั้งพระราชหวังใจว่า บาทหลวง ๒ รูปนี้คงจะได้จัดการให้สาส์นาคริศเตียนได้แพร่หลายออกไปมาก

ท่านบาทหลวงเคอถึยอน ขอให้ให้นำความกราบทูลต่อพระเจ้ากรุงสยาม และให้เรียนมองซีเออร์คอนชตันซ์ให้ทราบว่า ถ้าพระเจ้ากรุงสยามแะมองซีเออร์คอนชตันซ์ได้ปกครองและอุทิศหนุนพวกมิชชันนารีแล้ว ก็จะเป็นการที่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะทรงพอพระทัยเป็นอันมาก

มองซีเออร์เคอตาชาติ รวบรวมมาเมื่อวันที่ ๒๖ เดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๓๐) ว่าได้จัดเตรียมเข้าตำรวัวพื่อให้กองทัพ

รับประทานได้ ๑๗ เดือน และได้จัดหาที่นอนและเครื่องมือต่าง ๆ
สำหรับโรงพยาบาลไว้เสร็จแล้ว

มองซิเออร์คอนซตันซ์ ได้ให้จัดทำที่นอนสำหรับพดทหารรวม
๔๕๐ อัน เพื่อป้องกันมิให้พดทหารได้ถูกไอน้ำได้

ฝ่ายพระเจ้ากรุงสยามก็ทรงรับตั้งถามถึงข่าวพดทหารที่ป่วยเจ็บ
อยู่เต็มอ และได้มีรับสั่งห้ามมิให้แพทย์ชาติอังกฤษออกจากบางกอก
จนกว่าพดทหารจะหายป่วยเป็นปกติแล้ว

มองซิเออร์เดอตาซาดได้ไปตีบทเจ้าพนักงานของบริษัท ถึง
ราคาโต๊ะเบียงอาหารสำหรับเลี้ยงพดทหาร จึงได้ทราบว่ามีเมื่อคิด
ราคาของจำเป็นทุก ๆ สำหรับเลี้ยงพดทหารแล้ว ก็ตกอยู่ในราววัน ๑
อย่างน้อย ๔ แฟรง และเงินนั้นเฉพาะแต่เครื่องรับประทานเท่านั้น หาได้
คิดค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มไม่ แต่ถึงดังนั้นมองซิเออร์เดอตาซาดจะหา
ผู้ใดที่จะรับหาอาหารเลี้ยงพดทหารตามอัตราไม่ได้ จึงจำเป็นต้อง
จัดทำเอาเอง

มองซิเออร์เดอตาซาดกล่าวว่า พระเจ้ากรุงสยามได้พระราช
ทานเงินแก่ทหารปอตุเกตุซึ่งทำราชการอยู่นั้นถึงวันละ ๓๐ แฟรง

เครื่องแต่งตัวของพดทหารนั้นต้องการแต่เพียงเสื้อผ้างบาง ๆ เท่า
นั้น เพราะอากาศร้อนมาก เพราะฉะนั้นถ้าจะเอาผ้าของฝั่งคอโรมัน-
เดตมาคิดเสื้อขนออก และเอาผ้าด้ายเทศมาตัดเป็นเสื้อเชิ้ตก็ใช้ได้

เพราะฉะนั้นถ้าเจ้าพนักงานในประเทศฝรั่งเศส ได้สั่งหมวก

รองเท้า ถุงเท้าตายหายบดน้ำเงิน กระบี่ และเข็มขัด มาให้กอง
ทหารใช้ก็พอแล้ว

พดทหารบางคนได้เอาเสื้อผ้าของตัวออกขายเสียแล้ว มอง-
ซีเออร์เคอตาซาด จึงขอให้มองซีเออร์เดฟาซออกคำสั่งห้ามเสีย เพื่อ
พดทหารจะได้ไม่เอาเสื้อผ้าไปขายเสียอีกต่อไป

เหล่าบรรณคดีถึงมานั้นใครดูเสียเป็นอันมาก มองซีเออร์เคอ-
ตาซาดจึงเห็นว่าไม่จำเป็นที่จะต้องสั่งมาอีก เพราะสุราในเมืองนี้
พอจะใช้ได้อยู่แล้ว

ตั้งแต่กองทหารฝรั่งเคลื่อนได้มาถึงเมืองไทยนั้น พระเจ้ากรุง
สยามก็ได้โปรดพระราชทานอาหารเลี้ยงดูตลอดมาจนถึงวันที่ ๘ เดือน
มกราคม ค.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๒๓๐) จึงงด เพราะมองซีเออร์เดฟาซ
เห็นว่าไม่ควรจะต้องให้พระเจ้ากรุงสยามต้องเลี้ยงดูกองทหารต่อไป
โดยเกรงมองซีเออร์คอนซตันซ์จะเป็นที่พอใจที่ต้องใช้จ่ายเงินสำหรับ
เลี้ยงกองทหารเช่น

พดทหารบ้นใหญ่ที่มองซีเออร์เดฟาซได้ยกไว้ในเมืองไทยนั้น ไม่
พอใจที่จะอยู่ในเมืองไทยต่อไป จึงเป็นข้อนำวิคตว่าพดทหารบ้นใหญ่
เหล่านี้ คงจะหนีไปเข้าหาพวกฮอลันดาบ้างเป็นแน่

ถ้าจะส่งกองทหารมาเมืองไทยต่อไปแล้ว ก็จำเป็นจะต้องทำ
ข้อบังคับสำหรับความปฏิบัติในระหว่างนายทหารและเจ้าพนักงานใน
เรือ เพื่อป้องกันมิให้เกิดความลำบากและการขัดข้องต่าง ๆ ขึ้นได้
เพราะโดยปกตินายทหารและนายเรือมักจะไม่มีใครปรองดองกันเลย

สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามผู้เป็นใหญ่

ถึง สมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส นาวาร์ ผู้เป็นใหญ่

พระองค์มีอำนาจอันสูงสุด ถ่อมไปด้วยบารมีซึ่งได้มาจากพระ
พระเจ้าแผ่นดินทมิฬซอซอที่สุด ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม และทรงอยู่ใน
ศีลในธรรม

พระองค์ผู้มีชื่อเดียงดั่งดังโดยที่ประสูติในราชตระกูลซึ่งมีพระ
เดชานุภาพแผ่ไปทั่วโลก พระองค์ผู้ซึ่งพระเจ้าโปรตุเกสโปรดนัก โดยที่
ทรงมีชัยชนะแก่พระมหากษัตริย์ในทวีปยุโรปหลายพระองค์ จนพระ
มหากษัตริย์เหล่านั้นกำลังอาวูชไม่ได้ จึงต้องมาขอรับรองบังคับและ
มาขอเป็นไมตรีต่อพระองค์

หลุยส์ผู้เป็นใหญ่ พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสและนาวาร์ ผู้เป็นพระสหาย
ที่รักของหม่อมฉัน ขอพระเป็นเจ้าซึ่งครองดินฟ้าและอากาศจงโปรด
บันดาลให้พระองค์ได้ทรงพระเจริญทวยชน และขอจงโปรดบันดาลให้
พระราชวงศ์ของพระองค์ได้เพิ่มพูนชน เพื่อให้เป็นเกียรติยศและให้
พระสหายของพระองค์ได้มีความยินดีปราศท้อทวน้ำกัน

เมื่อหม่อมฉันได้ทราบข่าวว่าพระองค์ได้ทรงพระประชวรนั้น
หม่อมฉันได้มีความเดียดใจอย่างยิ่ง จนไม่มีข้อความอย่างใดที่จะแสดง
ความเศร้าสลดเดียดใจนั้นได้ แต่การที่หม่อมฉันกับพระองค์ได้เป็น
พระราชไมตรีและรักใคร่ซึ่งกันและกันนั้น เป็นสิ่งที่จะบังกันเคราะห์
ต่าง ๆ ได้ เปรียบประคองพระอาทิตย์เมื่อแรกขึ้น ได้กระทำให้เมฆ

หมอกในโถกนได้กระจายหายสูญไปสิ้น เพราะฉะนั้นเมื่อกองทัพเรือ
ของพระองค์ได้มาถึงเมืองไทยนั้น ก็เปรียบประดุจได้ยกเมฆหมอกอัน
คลุมทึบของหม่อมฉันให้ดับสูญกระจายหายไปหมด เพราะกองทัพเรือ
ได้ตั้งข่าวมาว่าพระองค์ได้หายพระประสูติและทรงพระสบายอย่างเดิม
แล้ว ทั้งเป็นการกระทำให้หม่อมฉันเห็นว่าพระองค์ได้มีพระทัยรักใคร่
เป็นไมตรีต่อหม่อมฉันจริง อันเป็นสิ่งที่สมหวังของหม่อมฉันทุกประ-
การ เพราะพระองค์ได้ตั้งกองทหารและนายทหารมาให้หม่อมฉัน ทั้ง
ตั้งบาดหลวงหลายรูปมาให้หม่อมฉันด้วย

โดยเหตุต่าง ๆ เหล่านี้จึงทำให้ทักขของหม่อมฉันเต็มไปด้วยความ
ปลื้มยินดี และกระทำให้หม่อมฉันรู้สึกในความรักที่เราทั้ง ๒ ได้ปรองดองซึ่ง
กันและกันอย่างเรียบร้อย การที่พระองค์ได้ตั้งกองทหารมาเช่นนี้ และ
ที่ทรงพระราชดำริการต่าง ๆ อันตรงกับความต้องการของหม่อมฉันนั้น
เป็นสิ่งที่น่าชมหน้าสรรเสริญยิ่งนัก และในพระราชดำรัสของพระองค์ก็
มีข้อความอันน่าชมเชยต่าง ๆ ซึ่งในเวदानหม่อมฉันไม่มีหนทางที่จะ
ตอบแทนได้เลย เพราะฉะนั้นในชนนหม่อมฉันได้แต่อ่อนน้อมขอให้พระ
เจ้าได้ให้พระองค์ได้มีพระชนมมัยยืนไปอีกหลายร้อยปี และเมื่อพระ
องค์จะมีความปราถนาอย่างใด ก็ขอจงได้เต็มความปราถนาทุกประการ
คำบถต่าง ๆ ที่เป็นคำบถสำคัญ และซึ่งเป็นแห่งที่ศัตรูของหม่อม
ฉันจะบุกรุกเข้ามาในพระราชอาณาเขตร์ของหม่อมฉันได้นั้น หม่อมฉัน
ได้มอบหมายให้กองทหารที่พระองค์ได้ตั้งมานั้น เป็นผู้รักษาในที่ต่าง ๆ

เหล่านี้แล้ว โดยเชื่อใจว่ากองทหารเหล่านี้คงจะรักษาป้องกันตำบลเหล่านี้ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต สัมกับพระราชไมตรีที่เราทั้ง ๒ ได้มีต่อกัน และสัมกับที่พระองค์และพวกหม่อมฉันได้หวังคชงกันและกันด้วย เพราะฉะนั้นในการที่จะตั้งกองทหารนั้น ขอพระองค์จงวางพระทัยเสียเถิด

บาทหลวงคณะเซซิวิต ซึ่งบาทหลวงเคอตาเซซิวิตผู้ต่างมาปของพระองค์ได้ส่งมาให้หม่อมฉันโดยพระกระแสน้ำรับสั่งของพระองค์นั้น หม่อมฉันก็ได้รับไว้แล้วเหมือนกัน และการที่หม่อมฉันได้บาทหลวงเหล่านี้มาตามทหม่อมฉันได้ขอไปนั้น ก็เป็นการสัมปราถนาของหม่อมฉันทุกประการ หม่อมฉันจึงได้ออกตราตั้งยกโรงเรียน ๓ หลัง โบสถ์ ๓ หลัง กับบ้านเรือนให้พวกบาทหลวงเหล่านี้ได้ตั้งอยู่ในพระราชชนนัฒบุรีของหม่อมฉันต่อไปแล้ว และในไม่ช้าหม่อมฉันก็จะได้จัดการให้บาทหลวงเหล่านี้ ได้ไปตั้งอยู่ในพระราชธานีกรุงศรีอยุธยาของหม่อมฉันต่อไปเหมือนกัน และขอพระองค์จงไว้พระทัยว่า หม่อมฉันคงจะได้ปกครองบำรุงบาทหลวงเหล่านี้ตามคุณานุรูปของเขาทุกอย่าง แต่หม่อมฉันมีความเสียใจเป็นอันมาก ที่ได้ทราบว่าในระวางที่เดินทางมานั้น บาทหลวงได้ถึงแก่กรรมไปเสียคน ๓ แล้ว เพราะหม่อมฉันถือว่าบาทหลวงเหล่านี้เป็นเครื่องมีอันสำคัญ คุณเป็นตำตองสำหรับที่จะให้พระราชไมตรีในระวางพระองค์และตัวหม่อมฉัน ได้ติดต่อดีขึ้นเนื่องกันอยู่เสมอมิได้ขาดตอนลงไปได้ เพราะเหตุฉะนั้นจึงทำให้หม่อมฉันมีความรักใคร่พวกบาทหลวงอยู่เสมอ

เอกอัครราชทูตพิเศษของพระองค์คือ มองซิเออร์เดอตาตูแบ กับ มองซิเออร์เซเบเรตั้น ได้เชิญเครื่องราชบรรณาการของพระองค์มา ดังต่อหม่อมฉัน และหม่อมฉันก็ได้รับของต่างๆ อันงดงามมีราคาไว้ ด้วยความยินดีแล้ว หม่อมฉันได้ถือว่าของต่างๆ อันพระองค์ได้ฝาก มาให้หม่อมฉันนั้น เท่ากับเป็นของสำหรับแสดงให้เห็นในพระราชไมตรี ที่พระองค์ได้มีต่อต่อหม่อมฉัน

แต่ข้อความต่างๆ สำหรับให้เป็นหลักในพระราชไมตรีในระหว่าง เราทั้ง ๒ หาได้ตกลงกันเป็นเด็ดขาดไม่ หม่อมฉันจึงจำเป็นต้องส่ง বাদหลวงตาชาติให้ไปเฝ้าพระองค์ เพื่อไปทำความตกลงในข้อขัดข้อง ทุกๆ อย่าง และเพื่อให้ไปกราบทูลต่อพระองค์โดยฉะเพาะ ว่าหม่อมฉันมีความปลื้มยินดีในพระราชไมตรีของพระองค์ยิ่งนักด้วย และหม่อมฉันได้มอบให้บาดหลวงตาชาติเชิญเครื่องราชบรรณาการของหม่อมฉัน ให้ไปถวายต่อพระองค์ อันเป็นของต่างๆ แปลกๆ ในฝ่ายทิศตะวันออก เพื่อให้เป็นพยานว่าหม่อมฉันมีความปรารถนาอันจริงใจ ที่จะได้เป็น พระราชไมตรีต่อพระองค์ และมีความหวังที่จะได้ให้พระราชไมตรี นี้ได้ติดต่อดังเบื้องกนกชวักถนนาน

แต่บาดหลวงตาชาตินั้นเป็นทั้งนักพรตและเป็นเซอวิตด้วย หม่อมฉันจึงมิได้ตั้งแต่งให้ออกไปเป็นตำแหน่งอันใด เพราะหม่อมฉันเกรงว่า ผู้ที่มีใจทุจริตจะคิดหาโอกาสตีเตียนบาดหลวงตาชาติได้ และถ้ามีใคร ตีเตียนบาดหลวงตาชาติแล้ว ก็เท่ากับตีเตียนต่อหม่อมฉันเหมือนกัน

เพราะฉะนั้นในเรื่องนี้จะควรอย่างไร หม่อมฉันจึงขอมอบไว้ในพระ
 ปรึษาญาณของพระองค์ เมื่อจะควรจัดทำอย่างไรเพื่อให้สัมพระ
 เกียรติยศของเราทั้ง ๒ และเพื่อให้บาดหลวงคาซาคได้จัดการตามหน้าที่
 ให้สำเร็จแล้ว ก็แต่พระองค์จะทรงเห็นควรทรงเห็นสมควรอย่างไร หม่อมฉันได้มอบ
 หมายและตั้งบาดหลวงคาซาคให้ทราบในข้อความทุกอย่าง อย่าง ถ้ารับ
 จัดการทั้งปวงให้สัมปรารถนาของเราทั้ง ๒ เพื่อบาดหลวงคาซาคจะได้
 ไปทำความตกลงกับพระองค์ต่อไป เพราะฉะนั้นหม่อมฉันจึงขอให้พระ
 องค์จึงมีความไว้พระทัยในบาดหลวงคาซาคทุกประการเถิด

ขอพระเจ้าผู้สร้างดินฟ้าอากาศจงบันดาลให้พระองค์ได้มีพระชน-
 มายุยืนยาว ถ้าจะมีพระราชประสงค์ตั้งใดก็ขอจงได้สัมพระราช
 ประสงค์ทุกประการ และขอให้พระองค์จงได้มีชัยชนะแก่ข้าศึกหมู่
 บัจุบันนี้ไว้ เพื่อพระองค์จะได้ปกครองบ้านเมืองประเทศฝรั่งเศสและ
 นาวาร์ให้เป็นสุขสำราญยิ่งไปเทอญ

พระสหายที่รักของพระองค์

มีพระราชโองการในพระเจ้ากรุงสยาม

ให้สั่งมายังบาดหลวงคาซาค

ด้วยมีความประสงค์จะให้ประเทศฝรั่งเศสและประเทศสยาม ได้
 มีไมตรีติดต่อกัน และเพื่อหาโอกาสที่จะให้พระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นใหญ่

ทั้ง ๒ พระองค์ ได้ช่วยในการดำเนินาของพระเจ้าของเรานี้ พระเจ้ากรุงสยามจึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ท่านเป็นผู้เชิญพระราชดำเนินไปยังราชสำนักฝรั่งเศส และเชิญไปยังกรุงโรมด้วย

แต่มีเหตุผลอยู่ที่ควรจะต้องตั้งไว้ว่า คงจะมีบุคคลบางจำพวกซึ่งเป็นคนที่มีตำแหน่งหน้าที่ควรจะช่วยเหลืออุดหนุนให้ท่านได้ทำการสำเร็จเพื่อเป็นประโยชน์ต่อพระเจ้าแผ่นดินทั้ง ๒ นั้น คงจะกั๊กหาหนทางที่จะขัดขวางไม่ให้ท่านทำการสำเร็จได้เป็นแน่ เพราะฉะนั้นในการที่ท่านจะได้เชิญพระราชดำเนินไปในคราวนี้ ท่านจงอย่าได้รับตำแหน่งหน้าที่อย่างใดไปเลย แต่ท่านจงไปคอยฟังกระแสรับสั่งของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสต่อไปเถิด แต่เพื่อท่านจะได้ไปเจรจาการต่างๆ ให้เป็นผลสำเร็จนั้น ขอให้ท่านพิจารณาเหตุข้อต่างๆ ที่เป็นข้อสำคัญ ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้ คือ

ข้อ ๑ พระราชดำเนินสำหรับไปถวายพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส และพระราชทานไปยังโปปนั้น จะได้เชิญออกจากพระราชวังวันแรม ๖ ค่ำ เดือนอ้าย ปี ๒๒๓๒ ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๔ เดือนธันวาคม ค. ศ. ๑๖๘๗ พร้อมกับข้าราชการ ๖ นาย ซึ่งพระเจ้ากรุงสยามได้ทรงจัดให้เชิญพระราชดำเนินไป เมื่อพระราชดำเนินและข้าราชการได้ไปถึงกรุงศรีอยุธยาแล้ว เจ้าพนักงานจะได้เชิญพระราชดำเนินประดิษฐานบนเรือรบ เพื่อเชิญไปส่งที่ท่าเรือต่อไป

ส่วนตัวท่านนั้นถึงแม้ว่าท่านไม่มีตำแหน่งอะไรก็จริงอยู่ แต่ข้าพ-

เจ้าเชื่อว่าโดยเหตุที่ท่านเป็นผู้เชิญพระราชดำรัสและเชิญพระราชโองการ
ไปนั้น คงกระทำให้บรรดาผู้บังคับการเรือได้จัดห้องให้ท่านพักในเรือ
เหมือนกับข้าราชการ ๖ นายเช่นเดียวกันเป็นแน่ ส่วนข้าราชการ ๖ นาย
นั้น ข้าพเจ้าได้กำชับและส่งออกไปแล้ว ให้ประพฤติตัวอย่างสุภาพ
ที่สุด เพราะฉะนั้นถ้าข้าราชการเหล่านี้จะกระทำการบกพร่องอย่าง
ใดอย่างหนึ่ง ก็ให้ท่านขอร้องให้ผู้บังคับการเรือได้จับตัวข้าราชการ
ผู้นั้นขังเสีย และให้ตั้งสอนหรือทำโทษแล้วแต่จะควร

เมื่อท่านได้ไปถึงประเทศฝรั่งเศสแล้ว หากว่าท่านจะเจ็บป่วย
หรือจะมีภารกิจขัดข้องใดๆ ที่ท่านจะรีบไปยังราชสำนักฝรั่งเศสโดย
เร็วไม่ได้แล้ว ก็ให้ท่านรีบจัดนักการส่งหนังสือต่างๆ และดำเนิน
พระราชดำรัสไปยังราชสำนักฝรั่งเศสโดยเร็ว เพื่อให้พระเจ้ากรุงฝรัง
เศสได้ทรงทราบว่า เหตุการณ์ในราชสำนักสยามได้มีอย่างไรบ้าง
และเพื่อคอยฟังกระแสรับสั่งของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสด้วย เพราะพระเจ้า
กรุงสยามได้ทรงมอบกิจการทั้งปวง ในพระปรีชาสามารถของพระเจ้า
กรุงฝรั่งเศสผู้เป็นใหญ่แล้ว และที่ทรงโปรดใช้ให้ท่านไปเฝ้าพระเจ้า
กรุงฝรั่งเศสนั้น ก็เพื่อจะได้ให้ท่านไปฟังดูว่าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะมี
พระราชประสงค์ประการใดบ้าง

ในระหว่างที่ท่านรอฟังกระแสพระราชโองการของพระเจ้ากรุงฝรัง
เศสอยู่นั้น ก็ให้ท่านคิดอ่านจัดการหาเครื่องแต่งตัวให้ข้าราชการ ๖
นาย และคนอื่นๆ ที่ไปกับท่านนั้น ให้เหมาะแก่อากาศและให้คุ้มกับ

ตำแหน่งหน้าที่ของข้าราชการเหล่านั้นด้วย เมื่อท่านได้จัดเครื่องแต่ง
ตัวให้ข้าราชการเสร็จแล้ว ท่านจึงออกเดินทางไปยังราชสำนักฝรั่งเศส
ต่อไป

ส่วนของเครื่องราชบรรณาการของพระเจ้ากรุงสยาม และของ
ที่ออกญาวิชเยนทร์ตั้งออกไปนั้น ให้ท่านมอบของต่าง ๆ เหล่านี้ไว้กับ
เจ้าพนักงาน ซึ่งจะมีหน้าที่สำหรับจัดส่งของเหล่านี้ไปยังราชสำนัก
ฝรั่งเศส

ถ้าแม้ว่าในระหว่างเวลาที่ท่านยังไม่ได้ไปถึงราชสำนักฝรั่งเศส
ท่านจะได้รับพระราชโองการจากพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ให้ท่านรับ
ตำแหน่งหน้าที่ใด ๆ ก็ตาม ก็ให้ท่านรับตำแหน่งหน้าที่นั้นเต็มตาม
เกียรติยศของตำแหน่งนั้นทุกประการ นอกจากนั้นพระเจ้ากรุงสยาม
ทรงไว้ดวงพระราชหฤทัย ว่าท่านคงจะมีความไหวพริบและฉลาด
เฉลียวพอที่จะรู้ได้ ว่าท่านควรจะวางตัวทำไร เพราะทรงเชื่อว่าท่าน
คงจะมีความยินดี ในการที่ทรงไว้ดวงพระราชหฤทัยในตัวท่านเช่นนั้น
เพราะการที่ทรงไว้พระทัยในตัวท่านดังนี้ ก็เท่ากับได้ทรงมอบพระราช
อำนาจและพระเกียรติยศพระเกียรติคุณ ให้ท่านเชิญไปยังพระราช
สำนักของพระเจ้าแผ่นดิน ผู้เป็นเจ้านายของท่านโดยตรง อันเป็นการ
ที่ท่านควรจะนิยมยินดี และเป็นการพิเศษผิดปกติกอยู่แล้ว การที่ทรงไว้
ดวงพระราชหฤทัยในตัวท่านเช่นนั้น จึงทำให้ทรงหวังว่า ท่านคงจะคิด
จัดการทุกอย่าง ที่จะไม่ทำให้พระองค์ต้องเสียพระเกียรติยศดังได้

ข้อ ๒ ถ้าแม้ว่าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะทรงพระราชดำริเห็นว่าไม่ควรที่จะต้องให้ท่านรับตำแหน่งหน้าที่ใดแล้ว ก็ให้ท่านขอรับกระแด้รับตั้งของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส เพื่อให้ท่านได้มีโอกาสเฝ้าถวายพระราชสาส์นซึ่งท่านได้เชิญไปนั้น แล้วก็จะเฝ้าถวายพระราชสาส์นจะทำกันอย่างไรนั้น ก็ต้องแล้วแต่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะทรงเห็นควรทั้งสิ้น

ข้อ ๓ ถ้าหากว่าท่านได้มีโอกาสได้เฝ้าโดยฉะเพาะ และพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส จะรับตั้งถามท่านถึงผลที่สุดของการที่ทรงแต่งราชทูตมาในคราวหลังนี้ และจะรับตั้งถามถึงความประพฤติของเอกอัครราชทูตของพระองค์ในราชสำนักสยามแล้ว ก็ให้ท่านกราบทุกคอบตามข้อความที่ปรากฏอยู่ในจดหมายบันทึก ซึ่งข้าพเจ้าได้มอบไว้ให้ท่านแล้ว และให้ท่านกราบทุกให้ทรงทราบโดยตรงว่า ท่านเอกอัครราชทูตเหล่านั้นได้ทำการไม่ดียังไง และให้ท่านกราบทุกโดยฉะเพาะด้วยว่า พระเจ้ากรุงสยามทรงเข้าพระทัยว่า หน้าที่ของราชทูตที่มาเจริญทางพระราชไมตรี ในราชสำนักต่างประเทศนั้น จะต้องมาดีบดจนถึงข้อขัดข้องต่าง ๆ อันเป็นเครื่องกีดขวางต่อพระราชไมตรีในระหว่างพระมหากษัตริย์ เมื่อได้ทราบในข้อขัดข้องต่าง ๆ แล้วจะได้คิดอ่านจัดการบรรดางข้อขัดข้องเหล่านั้น และหาหนทางที่จะได้ดำเนินการให้ตรงกับความต้องการไว้ค่อไป แต่ท่านเอกอัครราชทูตเหล่านั้นหาได้ปฏิบัติการตามหน้าที่ที่ไว้วางใจไม่ แต่กลับพยายามหาโอกาสที่จะขัดขวางความมุ่งหมายอันดีของเราอยู่เสมอไป จนที่สุด

พระราชดำริอันดีของพระเจ้ากรุงสยาม และความเจตนาดีของเสนาบดี
 ของพระองค์ ก็กลับเป็นสิ่งที่หาประโยชน์มิได้เลย ถ้าแม้ว่าพระเจ้า
 กรุงสยามไม่ได้ทรงรักใคร่และนับถือพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส และไม่ได้
 ทรงเอาพระทัยได้ในความเจริญของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสแล้ว พระ
 เจ้ากรุงสยามก็คงจะได้ทรงจัดการอย่างอื่น อันจะเป็นเหตุกระทำให้
 บรรดาชนชาวต่างประเทศซึ่งอยู่ในพระราชอาณาเขตร์สยาม ได้มี
 ความปรีดียินดียิ่งขึ้น การที่ท่านเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสปฏิบัติกร
 เช่นนี้ จะหาข้อแก้ตัวอย่างไรไม่ได้เลย และความประพฤตินั้นชั่ว
 ร้ายของท่านเอกอัครราชทูตมีอย่างไรนั้น คนทั้งหลายก็ยอมทราบ
 กันทั่วทุกคน และตัวท่านเอกอัครราชทูตเอง ก็ควรจะรู้สึกตัวได้
 ดีกว่าคนอื่น

ข้อ ๔ ให้ท่านกราบทูลต่อพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสว่า เมื่อพระเจ้า
 กรุงสยามได้ทอดพระเนตรเห็นกองทหารและนายทหาร ที่พระเจ้ากรุง
 ฝรั่งเศสได้ตั้งมาถวายสำหรับให้มาทำการของพระองค์นั้น พระ
 เจ้ากรุงสยามได้ทรงพระโสมนัสดียินดียิ่งนัก เพราะฉะนั้นขอให้พระ
 เจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ทรงวางพระทัย ว่ากองทหารเหล่านั้นคงจะได้มาตั้ง
 อยู่ในพระราชอาณาเขตร์ให้เป็นหลักฐานมั่นคงต่อไป และขอให้
 ทรงไว้พระทัยว่า พระเจ้ากรุงสยามคงจะได้ทรงปกครองและชุบเลี้ยง
 กองทหารนี้ ให้ดีกับการที่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ทรงขอเพื่อต่อ
 พระเจ้ากรุงสยามและอาณาประชาราษฎร์ไทย

ให้ท่านกราบทูลพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสต่อไปว่า พระเจ้ากรุงสยาม
ทรงตั้งพระทัยเป็นอย่างยิ่งที่จะเห็นว่าคุณเอกอัครราชทูตซึ่ง
มีหน้าที่จะมาตงกองทหารหาได้รุดักไม้ ว่าการที่ได้ทรงรักใคร่
ซึ่งกันและกันเช่นนี้จะมามีราคาดีเพียงไร เพราะท่านเอกอัครราชทูต
กตัญญูพยายามทุกอย่าง ที่จะดบังเจตนาอันดีของพระเจ้ากรุงสยาม
และเดชะชาติไทย แต่ในเรื่องนี้ท่านอาจจะกราบทูลได้โดยยืดยาว
เพราะข้อความเหล่านี้มีปรากฏอยู่ในจดหมายบันทึกแล้ว

ข้อ ๕ ในข้อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริษัทฝรั่งเศสนั้น ในเรื่องที่
บริษัทได้ทำแก่ราชทูต (ไทย) ที่กรุงปารีสอย่างไร และในเรื่องที่
หัวหน้าของบริษัทได้ประพฤติอย่างไรนั้น ท่านอย่าได้กราบทูลเป็นที่
ฟ้องกล่าวโทษต่อพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส แต่ให้กราบทูลให้ทรงเห็นว่า
ราชสำนักไทยได้มีความนับถือในสิ่งทั้งปวง อันเกี่ยวข้องกับพระเจ้า
และพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทุกอย่าง แล้วให้ท่านกราบทูลต่อไปว่า ใน
เวลานี้ บริษัทมีโอกาสดะหนทางที่จะหาทรัพย์สินในฝ่ายทิศตะวันออกได้
เป็นอย่างยิ่ง และบริษัทมีโอกาสดังกล่าวที่จะมาตงการค้าขายให้เป็นหลักฐาน
ปักแผ่นยิ่งกว่าประเทศทั้งปวงในทวีปยุโรป แต่พระเจ้ากรุงสยาม
ทรงพระวิตกว่า ถ้าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสไม่ทรงพระกรุณาโปรดช่วย
บริษัท และไม่ทรงคุ้มเฉยให้ผู้อำนวยความสะดวกของบริษัทได้ทำการให้ฉับไว
เช่นแล้ว โอกาสอันดีซึ่งบริษัทได้มีไว้ในขณะนี้ ถ้าหากถึงจะเสีย
โอกาสเปล่า จะหาประโยชน์มิได้เลย

ข้อ ๖ ในเรื่องพดทหารบับนใหญ่ ถูกแตก และบับนสำหรับยิงถูก
 แคนหนี เป็นเรื่องที่ทำให้ราชสำนักสยามได้รับความน้อยใจและเสียใจ
 เป็นอันมาก และพระองค์พระเจ้ากรุงสยามนั้นได้ทรงเสียพระราษฤทัย
 ยิ่งกว่าคนทั้งหลายทั้งปวง เพราะเหตุที่ได้ทรงเห็นว่า เอกอัครราชทูต
 ฝรั่งเศสมีได้คิดที่จะทำการให้เป็นทีพ้อพระราษฤทัยเลย ถ้าหากว่า
 จะมีใครพูดในเรื่องนั้นขึ้นแล้ว ก็ให้ท่านกราบทูลต่อพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
 ว่า พระเจ้ากรุงสยามได้เข้าพระทัยว่าตามการที่ได้ทรงปฏิบัติ
 มานี้ คงจะเป็นเรื่องทีพ้อพระทัยพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทุกอย่าง แต่
 ถ้าตามคำสั่งเดิมได้มีไว้ให้ส่งพดทหารบับนใหญ่กลับไปประเทศฝรั่งเศส
 จริงแล้ว พระเจ้ากรุงสยามก็จะได้โปรดให้ส่งพดทหารบับนใหญ่เห่า
 หนักกลับไปโดยเค็มพระทัย มิได้ทรงชดชวางอย่างใดเลย

ข้อ ๗ พระเจ้ากรุงสยามทรงทราบอยู่เค็มพระทัยว่า การที่
 พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ส่งกองทหารมายังเมืองไทยนั้น เพราะพระราช
 ประสงค์อะไร แต่ในทีนั้นจะต้องขอกล่าวซ้ำในกระแแต่พระราชดำริของ
 พระเจ้ากรุงสยามอีกครั้ง ๑

จริงอยู่การที่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ส่งกองทหารมา โดยต้อง
 ใช้จ่ายเปลืองพระราชทรัพย์เป็นอันมากนั้น ก็เป็นการแแต่คงพระราช
 ไมตรีและความรักใคร่ซึ่งพระองค์ได้มีต่อพระเจ้ากรุงสยาม แต่ถ้าจะ
 พุดตามความเป็นจริงแล้ว การที่ได้ทรงโปรดให้ส่งกองทหารมา
 เท่านั้น ก็หาเพียงพอกับการที่คิดไว้แต่เดิมไม่ เพราะท่านก็ยอมทราบ

ขยู่ดเด็ด ว่าการที่จะบองกันรักษาวางกอกกนน์ จำเป้นจะต้องมีทหาร
 ชาวยุโรปประจำรักษายู่อย่างน้อยไม่ว่ากว่า ๕๐๐ คน ส่วนกองทหาร
 ไทยน้นอกต่างหากหาได้รวมในจำนวนคน ๕๐๐ น้นไม่ นอกจากกอง
 ทหารฝรั่งเศส ๕๐๐ คนสำหรับรักษาวางกอกกนน์ ยังจะต้องการพด
 ทหารชาติฝรั่งเศส สำหรับทำกิจการในที่ต่างๆ ในพระราชอาณาเศตร์
 ดยามน้อกหลายคน ในส่วนเมืองมะริดน้น ก็จะต้องมีจำนวนพดทหาร
 ไม่น้อยกว่าที่บางกอกเหมือนกัน และนอกจากน้นพระเจ้ากรุงสยาม
 ยังจะมีพระราชประสงค์ให้ม้พดทหารอย่างน้อยอีก ๒๐๐ คน สำหรับ
 เป้นทหารรักษาทะเรือและรักษาพระราชวังโดยเฉพะด้วย กับมีพระ
 ราชประสงค์ให้ม้ทหารไม่ว่ากว่า ๒๐๐ คน สำหรับประจำอยู่ตามเรือ
 ต่างๆ นอกจากพดทหารเหล่านี้ ก็จะต้องมีคนสำหรับทำการงาน
 ต่างๆ เป้นจำนวนคนมาก เช่นคนสำหรับทำการบ่อแร่เป้นต้น แต่ชน
 จะหวังเอาให้เป้นผลสำเร็จในคราวเดียวไม่ได้ขยู่เอง

แต่ในเรื่องน้นพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ทรงรับเป้นธุระที่จะบองกัน
 รักษาเมืองมะริดและบางกอกแฉฉ เพราะฉะนั้นท่านอย่ากราบทชชอ
 เป้มกองทหารให้มากจนเสย แต่ท่านจะต้องตั้งแผนกเมืองมะริดและ
 บางกอกถวยาให้ทอดพระเนตร เมื่อทรงเห็นแผนกแฉฉก็อาจจะทรง
 ทราบได้ว่าการจะควรอย่างไรต่อไป เพราะทรงพระปรีชาดำมารถพอ
 ขยู่แล้ว และการจะควรอย่างไรก็แล้วแต่พระองค์จะทรงเห็นควรทรงตั้ง
 อนึ่งถ้าท่านไปถึงประเทศฝรั่งเศสในเวลาที่ตั้งบ่ก็ ก็ให้ท่านขอ

พดทหารดำหรับมาเปนกองรักษาพระองค์พระเจ้ากรุงสยามตามจำนวนที่กำหนดมานั้นแล้ว และให้ท่านขอคนทำงานดำหรับมาทำเหมืองแร่ด้วย แต่ต้องเลือกคนทชำนาญการทำเหมืองแร่จริงๆ ถ้าท่านได้ไปถึงประเทศฝรั่งเศในเวดที่มตั้งครามอยู่ ก็อย่าขอพดทหารเตย เปนแต่ชอนนายช่างและคนงานดำหรับทำการเหมืองแร่เท่านั้นก็พอ

พระเจ้ากรุงสยามมีพระกระแสรับสั่งให้กำชับท่านโดยฉะเพาะว่า ในการที่จะเลือกคนงานดำหรับมาทำการในเมืองนั้น ให้ท่านเลือกเฟ้นคนที่ดี เมื่อมาถึงแล้วก็อย่าให้เราได้รับความร้อนใจอย่างใดได้โดย เพราะฉะนั้นก่อนที่คนงานเหล่านั้นจะได้ออกจากประเทศฝรั่งเศนี้ ก็ให้ท่านนัดหมายและทำสัญญากับเขาตามแต่ท่านจะเห็นควร และถ้าหากว่าจะมีเจ้าพนักงานดำหรับมาเปนหัวหน้าของคนงานเหล่านั้นสัก ๒-๓ คนได้ก็ระดี ในส่วนทหารดำหรับรักษาพระองค์นั้นไม่ต้องพูดว่าอะไร เพราะพระเจ้ากรุงสยามจะได้ทรงอุดหนุนบำรุงทหารเหล่านั้น และจะได้พระราชทานเงินค่าเลี้ยงชีพให้ด้วย

ข้อ ๘ ในข้อที่เกี่ยด้วยพระราชไมตรีในระหว่างประเทศฝรั่งเศและประเทศสยามนั้นยังไม่ได้พูดถึงเตย จริงอยู่ เหตุที่ระยะในระหว่างประเทศทั้ง ๒ แห่งไกลกันมากนั้น กระทำให้เกิดความลำบากซนหลายอย่าง แต่ถึงดงนั้นถ้าหากว่าจะได้เกิดตั้งครามซนในระหว่างฝรั่งเศกับชอตันดา และชอตันดาได้มายึดที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งพระเจ้ากรุงสยามได้พระราชทานให้แก่บริษัทไว้แล้วก็ดี ถึงจะไม่ได้มีข้อสัญญา

กล่าวในชั้นโดยเฉพะ พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสก็ควรจะต้องรื้อนพระทัย
 อยู่ตนเอง แต่นอกจากเรื่องทีพวกฮอลันดาจะมากกระทำกรอย่างว่า
 มา นยังอาจจะเกิดเรื่องอย่างอื่น ๆ อีกหลายอย่าง ซึ่งเป็นการจำเป็น
 จะต้องทราบไว้ว่าจะมีเหตุให้ปฏิบัติกรอย่างไร ในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้
 พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสคงจะทรงทราบได้อย่างดี และพระปรีชาสามารถ
 ของพระองค์อาจจะบัญญัติได้ว่าถ้าเกิดเรื่องขึ้นอย่างใด ต่างฝ่ายจะ
 ควรปฏิบัติอย่างไร เพราะเหตุฉะฉิน พระเจ้ากรุงสยามจึงทรงมอบชุระ
 ให้อยู่ในพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส แต่ว่าแต่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะทรงเห็น
 ควรอย่างใดทั้งนี้ เพราะทรงเชื่อพระทัยว่าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสเป็น
 พระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถรอบรู้ในสิ่งทั้งปวง คงจะ
 จัดการให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศทั้ง ๒ ทุกอย่างเป็นแน่ เพราะฉะฉิน
 ถ้ามีผู้ใดพูดกับท่านในเรื่องนี้แล้ว ก็ให้ท่านกราบทูลให้พระเจ้ากรุง
 ฝรั่งเศสได้ทรงทราบถึงการเป็นไปของประเทศสยามทุกประการ และ
 ให้ท่านกราบทูลขอร้องให้พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ได้ทรงกะหัดข้อที่จะทำ
 ตัญญาด้วยพระองค์เองแล้วแต่จะทรงเห็นควรอย่างไร สำหรับความ
 เจริญของประเทศทั้ง ๒ เป็นเดียวกัน เพราะข้างฝ่ายราชสำนักสยาม
 นั้นหาใคร่เข้าใจในการชะฉินนี้ไม่ จึงเห็นว่าไม่ควรที่จะให้ข้างฝ่ายไทย
 แนะนำกรอย่างใด แต่มอบชุระให้แล้วแต่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะทรง
 เห็นควรดีกว่า โดยเหตุนี้จึงมีพระราชโองการให้ตั้งท่านว่า ในเรื่อง
 ท่านอย่าได้ไปแนะนำหรือออกความเห็นอย่างไร แต่ปด้อยให้พระเจ้า

กรุงฝรั่งเศสได้ทรงจัดการ แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นควรทั้งนี้

ข้อ ๘ เหมือนแร่ต่าง ๆ นั้นเป็นสิ่งที่มีค่ามากที่สุดสำหรับประโยชน์
 ของประเทศสยามและประเทศที่เป็นสัมพันธมิตรไมตรี และไม่ต้อง
 ต้องเสียเปรียบว่าแร่ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นแร่ที่บริบูรณ์ด้วยแร่ต่าง ๆ และ
 เป็นแร่ที่ทำงานง่ายด้วย เพราะบางแห่งได้ไปขุดทองคำมาได้จนถึงกับ
 ได้ส่งทองคำไปยังประเทศฝรั่งเศสถึง ๔๖ หีบแล้ว และแร่ที่ขุดทองคำ
 มากก็เป็นแร่ที่มีค่ามากที่สุดขุดทอดองดู เพื่อให้ทราบว่าจะทำแร่ทองคำ
 เหล่านี้จะได้อะไรมากน้อยสักเท่าใด ในเรื่องนี้ให้ท่านกราบทูลพระเจ้า
 กรุงฝรั่งเศส ขอให้ทรงโปรดส่งคนที่ชำนาญที่สุดในการทำแร่ทองคำ
 คำ แต่ขอให้ท่านทำความเข้าใจกับผู้ที่จะมาทำแร่ทองคำถึงเงินเดือนที่
 เขาจะได้ประจำที่ทุก ๆ ปี เพื่อป้องกันมิให้พวกเหล่านั้นมาถูกรังแกหรือ
 ประมาทเรา และอย่าให้พวกนั้นมีข้อที่จะมาร้องขจัดข้อในภายหน้าได้
 เพราะท่านก็ทราบอยู่แล้วว่า ผู้ที่ขอวิโมคฺชได้มาทำความเข้าใจและ
 วิชาญให้แก่เราสักเพียงใด จนถึงกับพระเจ้ากรุงสยามต้องขับไล่ผู้
 ออกไปนอกพระราชอาณาเขต เพราะไม่มีพระราชประสงค์ที่จะทำ
 โทษแก่ผู้ให้หนักกว่านี้โดยเหตุที่ผู้เป็นชาติฝรั่งเศส และฝ่ายท่าน
 เอกอัครราชทูตซึ่งควรจะยอมโดยดีเพราะเหตุที่พระเจ้ากรุงสยามได้ทรง
 พระกรุณาแก่มองซิเออร์วิโมคฺชหลายอย่างนั้น กลับพูดว่าถ้ามองซิ-
 เออร์วิโมคฺชถูกจับแล้ว เอกอัครราชทูตจะได้ร้องขึ้น ให้ออกญาวิธ-
 เยนทร์ได้รับความเดือดร้อนให้จนได้ ในเรื่องนี้ท่านก็ทราบอยู่แล้ว

ว่าข้างฝ่ายเอกอัครราชทูตแถมมองซีเออร์วิโมคได้ทำให้เกิดความลำบาก
 เพียงไร แถมมองซีเออร์วิโมคก็ได้ออกขณหลายครั้ง ว่าตนเป็นคนชาว
 เมือง อาณานิคมของ แดแต่เป็นคนอยู่ในความปกครองของโป๊ป ซึ่งร้อง
 ขนทนงักเพื่อจะบ่อนกนคตวมให้ตองได้รับพระราชอาญาของพระเจ้ากรุง
 ฝรั่งเศสตั้งท่านน

ข้อ ๑๐ ท่านเองก็ให้เห็นแล้วว่า พวกตั้งฆราวาสที่อยู่ในพระราช
 อาณาจักรสยามได้ประพฤติกตวอย่างไร ซึ่งเป็นการกระทำให้พระเจ้า
 กรุงสยามเสียพระทัยเปนอันมาก ถ้าหากว่าในการเรื่องนี้มีได้เกี่ยวแก่
 การดำเนินแล้ว พระเจ้ากรุงสยามก็คงจะทรงแต่งตั้งให้เห็นว่าทรงกริ้ว
 ซึ่งเป็นการสมควรที่จะกริ้วอยู่บ้าง และเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วพวกตั้งฆราวาส
 ก็คงจะรู้สึกเดือดร้อนอยู่บ้าง แต่คนจำพวกนี้เป็นคนที่จะทำให้บ้าน
 เมืองเกิดเดือดร้อนขึ้น ทั้งทำให้เสียพระราชอำนาจของพระเจ้าแผ่นดิน
 ด้วย พระเจ้ากรุงสยามจึงทรงพระราชดำริจะทำโทษพวกนี้โดยมิให้
 เกิดความเสียหายแก่ดำเนินคริศ์เคยนได้ เพราะฉะนั้นให้ท่านกราบทูล
 ให้พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ทรงทราบในเรื่องนี้ และให้กราบทูลขอให้
 ทรงเปนพระธุระตั้งฆราวาสขึ้นในเมืองไทย โดยให้เป็นตำแหน่งที่พระ
 เจ้ากรุงฝรั่งเศสต้องเป็นผู้ตั้งออกมา จนกว่าพระเจ้ากรุงสยามจะได้
 ทรงตั้งได้เองต่อไป อนึ่งคตวท่านเองก็เป็นพยานเห็นอยู่แล้ว ว่าการที่
 จะมีความผาสุกและการที่จะจัดดำเนินได้แพร่หลายออกไปต้องเกี่ยวแก่
 การตั้งฆราวาสขึ้น จึงเป็นการควรที่จะกราบทูลให้พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส

ได้ทรงทราบในเรื่องนี้โดยแจ่มแจ้ง และพระเจ้ากรุงสยามก็ทรงเชื่อ
พระทัยว่า ถ้าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ทรงทราบ และไปโปรดทราบใน
เรื่องนั้แล้ว ท่านทั้ง ๒ คงจะคิดอ่านหาทางแก้ไขให้ดีขึ้นโดยเร็วเป็นแน่

ข้อ ๑๑ ส่วนพวกบาทหลวงที่ท่านได้พามาถึงเมืองไทยนี้ เป็น
ที่พอพระราชหฤทัยของพระเจ้ากรุงสยามทุกอย่าง ดังท่านทราบอยู่
แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องกล่าวในเรื่องนี้ให้ยืดยาวไป แต่กิจการของ
สำนักนี้มีมากมายนัก จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องส่งบาทหลวงเหล่านี้
ออกไปอยู่ตามหัวเมืองหลายรูปแล้ว ที่ยังคงเหลืออยู่ในพระราช
สำนักกรุงศรีอยุธยาและตะบูนัน ก็มีจำนวนน้อยที่สุด เพราะฉะนั้น
ให้ท่านกราบทูลพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ขอให้ทรงโปรดส่งคนเพิ่มมา
อีกสำหรับแทนบาทหลวงเหล่านี้ เพราะในไม่ช้าก็จะต้องส่งบาทหลวง
ทั้งหมดให้ออกไปอยู่ตามหัวเมือง เพื่อให้ทำกิจการของสำนักต่อไป
ไป และถ้าได้โปรดส่งคนเพิ่มมาแล้ว จะได้มีบาทหลวงประจำอยู่ใน
ราชสำนักของพระเจ้ากรุงสยาม ๑๒ รูปอยู่เต็มอ ซึ่งเป็นคราที่
พระเจ้ากรุงสยามได้ทรงขอต่อพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสไว้แต่เดิม

ข้อ ๑๒ เจ้าพนักงานได้อาคว้อย่างของต่าง ๆ ซึ่งพระเจ้ากรุง
สยาม มีพระราชประสงค์ให้ไปทำที่กรุงปารีสนั้นมอบไว้กับท่านแล้ว
และได้ส่งของต่าง ๆ ให้แก่ท่านเพื่อได้เอาของเหล่านั้นไปจำหน่าย และ
เอาเงินที่ขายของได้นั้นไว้เป็นโล่หุ้รายจ่ายของท่าน ในระหว่างที่
ท่านเดินทางในกรุงปารีสและกรุงโรม ถ้าเงินที่ขายของได้จะยังไม่

พอ ก็ให้ท่านเที่ยวขโมยเงินได้ และเมื่อท่านได้ขโมยเงินมาเป็นจำนวน
 มากน้อยเท่าใด ทางนี้จะได้จัดการใช้ให้ทั้งคนทูนและดอกเบย ถ้า
 แม้วาท่านจะหาขโมยเงินไม่ได้แล้ว ก็ให้ท่านเอาเงินของออกญาวิธ-
 เยนทร์ใช้ไปก่อนได้

ขอให้ท่านจงจำไว้ในเรื่องที่มีบริษัทฝรั่งเค็ดได้แต่คงตัวไม่ได้ ใน
 เรื่องราชาของ และเรื่องทอดรองเงินดำหรับท่าของต่าง ๆ ซึ่งพระเจ้า
 กรุงสยามได้มีรับสั่งให้ไปทำที่ประเทศฝรั่งเค็ดนั้น และพระเจ้ากรุง
 สยามทรงหวงพระราชหฤทัยว่า สติปัญญาอันสูงของท่านคงจะได้
 ไปจัดการอันยุ่งยากต่าง ๆ ในเรื่องนี้ได้เป็นการเรียบร้อย เปนที่พอ
 พระราชหฤทัยต่อไป

ข้อ ๓๓ เจ้าพนักงานได้มอบหนังสือต่าง ๆ เปนอันมากไว้กับท่าน
 ซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับกิจการของบริษัทอังกฤษ อันหมดสติปัญญาที่จะทำ
 การได้คือไปแล้ว เพราะฉะนั้นให้ท่านขอรับคำสั่งจากบาทหลวงเดอ-
 ดาเซซ และขอพระราชานุญาตพระเจ้ากรุงฝรั่งเค็ด ให้ท่านได้ไป
 ยังกองอังกฤษโดยดำนอง แต่ถ้ามีการติดขัดที่ท่านจะไปเองไม่ได้
 แล้ว ก็ให้ท่านจัดบาทหลวงเขชวิตคนใดคนหนึ่ง ซึ่งเป็นคนซื่อตรงคง
 ใจดีต่อเราไปยังประเทศอังกฤษแทนตัวท่าน แล้วให้บาทหลวงเขชวิต
 ผู้นั้นไปเฝ้ากราบทูลพระเจ้ากรุงอังกฤษให้ทรงทราบ ว่า บริษัทอังกฤษ
 นั้นมีความออกศัญญาและกระทำความอยู่ดีธรรม มีได้คิดถึงพระเดช
 พระคุณของพระเจ้ากรุงสยาม หรือคิดถึงบุญคุณของชนชาวสยาม

เดย และให้กราบทูลขอรับรองให้พระเจ้ากรุงอังกฤษได้ทรงชำระธงไทย
 ผู้อำนวยความสะดวกของบริษัทอังกฤษที่อยู่ในเมืองไทยด้วย กับต้องกราบ
 ทูลให้พระเจ้ากรุงอังกฤษได้ทรงทราบว่า ข้างฝ่ายพระเจ้ากรุงสยาม
 นนทรวงคงพระทัยที่จะเป็นไมตรีกับพระเจ้ากรุงอังกฤษอยู่เสมอ แต่
 ขอคำสัญญาที่จะไปเฝ้าพระเจ้ากรุงอังกฤษคราวนั้น ก็คือจะต้องไปกราบ
 ทูลขอรับรองให้ทรงถอนอำนาจที่ได้พระราชทานไว้กับบริษัทอังกฤษ ใน
 ข้อที่ให้บริษัทอังกฤษมีอำนาจประกาศสงครามกับเจ้านายฝ่ายอินเดียน
 ไค่นั้น จึงต้องขอรับรองให้พระเจ้ากรุงอังกฤษได้ทรงถอนอำนาจของ
 บริษัท ในการที่จะประกาศสงครามได้กับเมืองไทยโดยฉะเพาะ และ
 ถ้าได้ทรงถอนอำนาจของบริษัทเช่นนั้นแล้ว พระเจ้ากรุงอังกฤษก็คงจะ
 ทรงรู้สึกพอพระทัยในพระเจ้ากรุงสยามในภายภาคหน้าต่อไป

ข้อ ๓๔ ท่านคงจะทราบโดยละเอียดแล้วว่า พวกฮอลันดาได้
 เดินเรืออย่างไร สำหรับทำให้ไทยต้องเกิดความเสียหายจนตกอยู่
 โดยพวกฮอลันดาได้เอาอาวุธของฝรั่งเค้ดไปเป็นตัวอย่างที่ประเทศญี่ปุ่น
 สำหรับชู้เพื่อไปทำการต่าง ๆ แล้วพวกฮอลันดาได้ไปเที่ยวพูด
 ว่า พระเจ้ากรุงสยามได้ทรงเซารัดเป็นคริสต์เค้ดโดยเชื่อถ้อยคำของ
 พระเจ้าแผ่นดินในทวีปยุโรปแล้ว และว่าพระเจ้าแผ่นดินของคณมี
 อำนาจมาก เทียบบรรพราช่าพันรพุงกับเจ้านายและเจ้าแผ่นดินซึ่งอยู่
 โกลดเค้ดทั้งไปหมด และเขากำตั้งไปเที่ยววัดบ้านเมืองทุกแห่งด้วย
 แล้วพวกฮอลันดาจึงพูดต่อไปว่า พระเจ้าแผ่นดินของคณเอง กำตั้ง

เตรียมกองทัพใหญ่โตจะยกมาคืนเคย เพื่อจะให้ฝ่ายทิศตะวันออก
 ได้หมดความผาสุกทั่วไป และเพื่อจะมาบังคับให้ประเทศทั้งหลายใน
 ฝ่ายทิศตะวันออก ได้เข้ารีตถือศาสนาโรมันคาทอลิกให้ทั่วหน้ากันหมด
 การที่พวกฮอลันดาได้ไปเที่ยวพูดเช่นนั้น กระทำให้เจ้าพนักงาน
 ยี่บนับนายเรือไทยไปซักไซ้ได้เลื่องหลายคน นายเรือไทยจึงได้
 ให้การแก่เจ้าพนักงานยี่บนับว่า นายเรือไทยได้เห็นพวกคริสตียันซึ่ง
 เป็นคนหลายชาติหลายภาษาอยู่ในเมืองไทยเป็นอันมากจริง และ
 มีราชทูตไปยังเมืองไทย จากบ้านเมืองต่าง ๆ หลายประเทศก็จริง
 เหมือนกัน แต่ในข้อที่ว่าพระเจ้ากรุงสยามได้ทรงเข้ารีตเป็นคริสต
 ยีบนับ จะจริงเท็จประการใดนายเรือหาทราบไม่ และที่ว่าราช
 ทูตคนใหม่เข้าไปยังเมืองไทยนั้น จะจริงหรือประการใดก็หาทราบ
 ไม่ เพราะนายเรือเหต่านได้ออกจากเมืองไทยมาช้านานแล้ว แต่
 เมื่อนายเรือเหต่านยังอยู่ในเมืองไทย ก็หาได้เห็นราชทูตประเทศ
 หนึ่งประเทศใดไปยังเมืองไทยไม่

แต่ข้อความต่าง ๆ ที่พวกฮอลันดาได้ไปเที่ยวเล่าต่อนั้น ได้กระ
 ทำให้พวกยี่บนับตกใจเป็นอันมาก จนถึงกับไม่ยอมอนุญาตให้นายเรือ
 ไทยพาเรือไปยังเมืองโคกโฮ และเรือไทยจำเป็นต้องถอยกลับมาโดย
 จำหน่ายสินค้าออกไปได้แต่เศษ ๑ ตังวัน ๓ เท่านั้น ยังมีเรือของพระ
 เจ้ากรุงจันทรอม ๑๓ ลำ ได้ถูกยี่บนับบังคับเช่นเหมือนกัน และพวก
 ยี่บนับได้กตขเรือจันทรอมอย่างร้ายแรงยิ่งกว่าเรือไทยหลายเท่า เพราะเหตุ

ที่มีภาคหลวงเขษวิติประจำอยู่ในเมืองจันทรายคนตนเอง

ข้อ ๑๕ ส่วนของต่าง ๆ ที่ได้บรรทุกลงเรือแล้วนั้น มีรับสั่ง
ในพระเจ้ากรุงสยามให้ท่านนำของต่าง ๆ เหล่านี้ ไปถวายพระเจ้ากรุง
ฝรั่งเศส ถวายมกุฎราชกุมาร ถวายมกุฎราชกุมารี ถวายเจ้า
นาย ถวายพระเชษฐาของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส และถวายต่อมาคำ
ด้วย และในเวลาที่ท่านเอาของเหล่านี้ไปถวายนั้น ก็ให้ท่านแต่ง
ไมตรีของพระเจ้ากรุงสยาม ตามข้อความที่ท่านได้เคยฟังมาหลาย
ครั้งแล้ว และให้ท่านกราบทูลให้พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสและเจ้านายใน
พระราชวงศ์รู้ดีว่า พระเจ้ากรุงสยามมีพระราชประสงค์ซึ่งนักที่จะส่ง
ของต่าง ๆ ไปถวายและพระราชทาน แต่แต่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสและ
เจ้านายจะมีพระราชประสงค์และมีพระประสงค์สิ่งไรเป็นไต่ทั้งนั้น และ
พระเจ้ากรุงสยามมีพระกระแสรับสั่งกับท่านโดยเฉพาะ ให้ท่านกราบ
ทูลถามพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสว่า จะมีของสิ่งใดในบ้านเมืองฝ่ายทิศตะวันออก
ที่เปนของต้องพระทัยของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสบ้าง

ข้อ ๑๖ การที่พระเจ้ากรุงสยามได้โปรดใช้ให้ท่านไปยังกรุง
โรมโดยมีพระราชประสงค์อย่างไร และที่ท่านต้องไปยังกรุงโรมเป็น
การจำเป็นอย่างไรนั้น ท่านก็ยอมเข้าใจดีอยู่แล้ว คือว่าการที่ได้คิด
ไว้จะให้บ้านเมืองได้อยู่เย็นเป็นสุข และให้ดำเนินาคริศาเตียนได้ตั้งอยู่
เปนหลักฐานมั่นคงได้นั้น จะเปนไปได้ตามความประสงค์นั้นก็ต้องอาศัย
ในการที่ท่านจะไปเจรจาในคราวนี้ได้เป็นผลสำเร็จมาเท่านั้น เพราะ

การเจริญของราชสำนักสยามต่อไปนั้น ก็ต้องอาศัยให้การดำเนินไปได้
แพร่หลายออกไปเป็นปกติไว้ เพราะการเรื่องดำเนินไปได้ดีตามวิถี
และได้อาศัยความบำรุงของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทุกประการ เพราะ
ฉะนั้นจึงมีรับสั่งให้ท่านไปเฝ้าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ขอคำสั่งและอำนาจ
แล้วแต่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะพระราชทาน แต่ต้องให้พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
ได้มอบอำนาจให้ท่านจัดการต่าง ๆ ในพระนามของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
ได้ทุกอย่าง

ข้อ ๓๗ เรื่องพวกปอตุเกศที่เมืองมาเก๊าได้ทำการอย่างไรนั้น
ท่านก็คงจะทราบอยู่บ้างแล้ว ก็ขอว่าพวกปอตุเกศได้บังคับกดขี่พวก
ไทยอย่างร้ายแรงมาก ถึงแม้ว่าพระเจ้ากรุงสยามได้ทรงปกครอง
บำรุงพวกปอตุเกศที่อยู่ในพระราชอาณาเขตร้อยยาก็จริงอยู่ แต่พวก
ปอตุเกศก็มิได้วางใจที่จะข่มเหงคนไทยเสมอไป การที่พวกปอตุเกศได้
บังคับกดขี่ราชทูตสยามที่เมืองโกอาอัน เป็นการที่พระเจ้ากรุงสยาม
ทรงกริ้วเป็นอย่างมาก เพราะฉะนั้นจึงมีรับสั่งให้ท่านมีจดหมายไปยัง
บาทหลวงผู้ต่างบาปของพระเจ้าปอตุเกศ และบาทหลวงผู้ต่างบาป
ของเจ้าหญิง ให้บาทหลวงเหล่านั้นได้ทราบในความประพฤติของพวก
ปอตุเกศ เพื่อขอให้พระเจ้ากรุงปอตุเกศได้มีรับสั่งไปยังเคาน์ดาดอวรา
ผู้เป็นโอรสในอินเดียให้ทราบว่า การที่เคาน์ดาดอวราได้ประพฤติ
เช่นเป็นการผิด และขอให้พระเจ้ากรุงปอตุเกศได้ทรงมีรับสั่งคืน
ไปยังพวกปอตุเกศที่เมืองมาเก๊า ว่าการที่ประพฤติเช่นเป็นการชั่ว

ร้ายอย่างยิ่ง

การที่ราชทูตสยามที่ไปเจริญทางพระราชไมตรีกับกรุงปอดุเกด ได้หายสูญล้มตายไปนั้น เป็นการที่พระเจ้ากรุงสยามทรงเสียพระราชหฤทัยยิ่งนัก เพราะทรงมีพระราชประสงค์จะเป็นพระราชไมตรีติดต่อกับพระเจ้ากรุงปอดุเกดอยู่เสมอ

อนึ่งท่านจงอย่าลืมบอกให้บาดหลวงผู้ต่างมาบของพระเจ้ากรุงปอดุเกดทราบ ว่ามองซิเออร์คอนซตันซ์ได้ทำการขอเพื่อต่อประเทศปอดุเกดทุก ๆ วันด้วย

ข้อ ๑๗ ในเวลาที่ท่านได้เข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงสยามโดยฉะเพาะหายคราวนั้น ท่านก็ได้รับรู้ในพระราชดำริและพระราชประสงค์ของพระเจ้ากรุงสยามอยู่แล้ว

ในเรื่องเด็ก ๑๒ คนบุตรของข้าราชการไทย ที่พระเจ้ากรุงสยามทรงพระกรุณาโปรดให้ส่งไปยังประเทศฝรั่งเศสนั้น มีพระราชประสงค์ให้เด็ก ๑๒ คนนี้ได้เข้าเรียนในโรงเรียนหตุยเดอกรัง และให้เด็กรับเรียนการทงปวงเหมือนกับผู้ชาวฝรั่งเศสทั่วไป ในเรื่องเด็กนักเรียนทรงพระราชดำริไว้ว่าจะส่งออกไปเด็กรับให้คงมีจำนวนนักเรียนอยู่ในประเทศฝรั่งเศส ๑๒ คนเต็มไป

การที่พระเจ้ากรุงสยามทรงพระราชดำริเช่นนี้ ก็โดยพระราชประสงค์จะให้เปนหนทางสำหรับเชื่อมหัวใจของคนในประเทศทั้ง ๒ ให้ติดต่อกันเสมอ และมีพระราชประสงค์จะให้ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินของพระ

องค์ได้รู้จักในแบบธรรมเนียมของชาติฝรั่งเศสด้วย

จริงอยู่ พวกไทยไม่มีใครจะเต็มใจเลยที่จะต้องข้ามน้ำข้ามทะเลอันกว้างขวางใหญ่โตเช่นนี้ และฝ่ายบิดามารดาผู้ปกครองก็ไม่ใคร่เต็มใจให้บุตรของตนไปเลย แต่พระเจ้ากรุงสยามทรงพระราชดำริเห็นว่า ในระหว่างเดินทางในเรือก็ดี ในเวลาที่พักอยู่ในประเทศฝรั่งเศสก็ดี นักเรียนเหล่านั้นคงจะได้รับความเอื้อเฟื้อดีทุกอย่าง เมื่อเด็กนักเรียนใดกลับมาเดาถึงการเอื้อเฟื้อต่าง ๆ ของชนชาวฝรั่งเศสอันเป็นที่พอใจของนักเรียนแล้ว ก็อาจจะทำให้บิดามารดาผู้ปกครองเด็กอื่น ๆ มีความเต็มใจที่จะส่งบุตรของตนให้ออกไปเดาเรียน เพื่อได้รับความศึกษาและรับประโยชน์เหมือนกับนักเรียนที่กล่าวมาเดาบ้าง

เพราะฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของท่านที่จะจัดการ ทั้งปวงให้เด็กนักเรียนเหล่านั้นได้รับความเอื้อเฟื้อให้คุ้มกับความเหน็ดเหนื่อยที่ต้องเดินทางอันไกลเช่นนั้น และเป็นหน้าที่ของท่านจะต้องกะ ว่านักเรียนเหล่านั้นจะต้องมีได้หุ้ยใช้จ่ายในประเทศฝรั่งเศสปีละเท่าใด เพื่อจะได้จัดเงินส่งออกไปให้พอทุก ๆ ปี

ส่วนข้อความอื่น ๆ ที่ได้มีพระราชดำรัสไว้กับท่าน ในเวลาที่ท่านได้เฝ้าฯ โดยฉะเพาะนั้น ก็ให้ท่านหาโอกาสที่จะกราบทูลพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสตามเวลาที่เหมาะ

ในที่สุดนี้สิ่งที่เกี่ยวแก่ประโยชน์และพระเกียรติยศของพระเจ้ากรุงสยามอย่าง ๑ การที่จะให้พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทรงพระเมตตากรุณาแก่

เมืองไทยต่อไปอย่าง ๓ การปกครองติดต่อกับไปไปอย่าง ๓ การ
 ปรงคองเป็นไม้ตรี กับพระเจ้ากรุงอังกฤษและพระเจ้ากรุงปอตุเกศอีก
 อย่าง ๓ นั้น เป็นสิ่งที่พระเจ้ากรุงสยามทรงหวังในความฉลาดไหวพริบ
 ของท่านที่จะได้จัดการให้เป็นผลสำเร็จดังต่อไปนี้

ขอพระเจ้าจงพิทักษ์รักษาตัวท่านให้อยู่เป็นสุข และขอให้ท่าน
 ได้กลับมาโดยสวัสดิภาพเทอญ

เขียนที่พระราชวังทะเลชุบศร ๓๓ วัน แรม ๗ ค่ำ เดือนอ้าย
 ปี ๒๓๓๒ ตรงกับวันที่ ๒๕ ธันวาคม ค.ศ. ๑๖๘๗

ถึงท่านมองเซนเยอร์

ข้าพเจ้าพึงจะพ้นจากความเจ็บป่วยอย่างร้ายแรง จนกำลังอ่อน
 เพลี้ยไปหมดสิ้นแล้ว และด้วยข้าพเจ้าได้มีจดหมายฉบับหนึ่งมายังท่าน
 เพื่อขอคำสั่งในตอนที่ปลายที่สุดนั้น ก็โดยมีอย่างดังต่อไปนี้

ความฉลาดไหวพริบของท่าน อาจจะทำให้ท่านรู้ดีตามราย
 งานต่าง ๆ แล้ว ว่าคนใดเป็นต้นเหตุที่ได้ทำการฉ้อฉลในเมือ
 ไทย และท่านก็ไม่ได้มีความลำบากอย่างใดที่จะแก้ไขในความฉ้อฉล
 เหล่านั้น อันจะเป็นเหตุกระทำให้เกิดความเสียหายแก่อาณา
 ประเทศ แก่บริษัทฝ่ายอินเดีย และจะทำให้เสื่อมเสียเกียรติยศของ
 ขอลฝรั่งเศสด้วย

ข้าพเจ้าเองมิได้คิดเลยที่จะพบบนถึงความยุติธรรมต่าง ๆ ที่
 พวกเราได้ถูกมาในเมืองไทย เมืองคงเกีย เมืองญวน และเมือง
 ต่าง ๆ ตลอดจนประเทศอินเดียจนถึงตุติในกรุงโรมเอง พวกเราได้รับ
 ความยุติธรรม เพราะเหตุว่าข้าพเจ้าไปถือเดี่ยว่ากาที่เรได้รับ
 ความกตขสมเห่งต่าง ๆ นั้น ก็มีแต่พระเจ้าพระองค์เดียวที่จะเป็นพยาน
 ของเราเท่านั้น และกาที่พระเจ้าได้เป็นพยานเช่นนั้น ข้าพเจ้าก็ถือว่า
 เท่ากับเป็นรางวัลของความชอบอยู่ในตัวแล้ว

แต่เมื่อข้าพเจ้ามาเห็นว่าศาสนาและประเทศฝรั่งเศสได้รับความ
 เสียหายเป็นอย่างมาก และเห็นว่าผู้ทกระทำกาเช่นนั้นมิได้คิดให้รอบคอบ
 แต่จะพยายามอย่างเดี่ยจะให้พวกเราและผู้ทบ้างพวกเราได้จมตัง
 นเดว จึงเป็นการจำเป็นที่ข้าพเจ้าจะต้องเรียนให้ท่านทราบไว้เป็น
 ส่วนตัว

แต่กาที่ข้าพเจ้าเรียนมาทงนี้ ก็มีได้ประสงค์ที่จะขอรับความ
 ยุติธรรมสำหรับการอุนวายที่ได้นำมาเดี่ยหามีได้ เพราะกาที่ได้
 นำมาเดี่ยกระทำให้หมดความหวังที่จะจัดการให้ศาสนาได้แพร่หลาย
 ในฝ่ายทิศตะวันออกได้ต่อไปแล้ว ทงหมดความหวังในการที่ประเทศ
 ฝรั่งเศสจะไปตั้งห้าง และกองทหารในประเทศอินเดียและประเทศจีน
 ไซแต่เท่านั้นมองซีเออร์คอนชตนั้นช้ก็ตองตัมตายไปด้วย และกาที่มอง
 ซีเออร์คอนชตนั้นช้ตองตายนั้น ก็เพราะเหตุว่ามองซีเออร์คอนชตนั้น
 เป็นผู้ทมีความจงรักภักดีต่อประเทศฝรั่งเศส ผู้ทแยงชิงราชตัมบัตไทย

จึงได้เกลี้ยคมของซีเออร์คอนชตันซันก และเมื่อมองซีเออร์คอนชตันซันก
ตกอยู่ในอำนาจของศัตรูผู้หนึ่งแล้ว ประเทศฝรั่งเศสก็ได้ปัดป้องมิให้
ช่วยเหลือน้อย่างใดเลย โดยประเทศฝรั่งเศสไปมีว่เชือก้อยค่าอันชั่ว
ร้ายของบุคคลบางจำพวก ซึ่งไปเห็นเดี่ยว่าไม่มีหนทางที่จะแก้ไขการ
ร้ายเหล่านั้นแล้ว

แต่การที่ข้าพเจ้าเรียนมาทางนี้ ก็เพื่อจะขอรับรองให้ท่านได้ โปรด
ออกคำสั่งบ่งกัณมิให้ความวิริยาโกรธแค้นของบุคคลบางจำพวก ได้
ทำให้เราได้รับความเดือดร้อนในประเทศอื่นเคียงต่อไป และเพื่อบ่ง
กัณมิให้คนจำพวกนั้นได้กระทำการร้ายแรงดังได้เคยทำแก่เรามา ซึ่ง
เป็นกาเรเดี่ยหายต่อสาธารณชนอันมากต่อไป

เมื่อเร็ว ๆ นี้เองข้าพเจ้าเชื่อว่า ในไม่ช้าข้าพเจ้าจะต้องตะโลก
นี้ไปสู่พระเจ้าแล้ว และข้าพเจ้าก็ได้เตรียมตัวที่จะไปรายงานให้พระ
เจ้าได้ทราบความจริงทั้งปวง เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงจำเป็นต้องบอก
กล่าวให้ท่านทราบว่า บุคคลเหล่านั้นมีความตั้งใจดีก็จริงอยู่ แต่หาก
เป็นคนที่ไม่รู้ดีก็ปัญญาจึงมิได้ระดวงตัวจนได้กระทำการอันชั่วร้าย คล้าย
กับเรื่องทีนักบุญเซนต์ปอลได้กล่าวไว้เช่นนั้น

วันที่ ๓๐ เดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๓๐)

(เซ็น) ตาซาดี

บาญชีรายละเอียดของต่างๆ
ที่พระเจ้ากรุงสยามได้มีรับสั่งให้ราชทูตสยาม
ไปจัดทำหรือซื้อที่เมืองฝรั่งเศส

หมวดกอย่างคี่ต่าง ๆ และขนาดตั้งต่างกัน ตามตัวอย่างที่ราชทูต
ได้รับไปแล้วหลายหมวด

หมวดกดีขาว ๒ ใบตามตัวอย่าง ใบ ๑ ไซ้ขนยาว ใบ ๑ เกดียง
หมวดกอีก ๒ ใบดีใบไม้แห้ง และให้ทำอย่างปรานต์เหมือนหมวด
ใบอื่น ๆ

หมวดกอีก ๒ ใบเป็นดีพิเศษตามดีผ้าตัวอย่าง ใบ ๑ ให้เป็นหมวด
ขนยาว อีกใบ ๑ เกดียง

หมวดกดีน้ำเงิน ๒ ใบ

หมวดกดีเขียว ๒ ใบ

หมวดกดีดำ ๒ ใบ

หมวดกดีม่วง ๒ ใบ

หมวดกดีแดง ๒ ใบ

หมวดกดีสนี้ ๒ ใบ

หมวดกดีน้ำส้ม ๒ ใบ

หมวดกดีแดงแก่ ๒ ใบ

หมวดกดีม่วง ๒ ใบ แต่ให้เป็นดีม่วงแก่กว่า ๒ ใบก่อน

หมวกอีก ๒ ใบให้พับได้กระเบาได้แต่อย่าให้เสียทรงเดิม ใบ ๑
ดีคำ ใบ ๑ ดีเทา

หมวกต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาแฉ้วนนี้ มีดีต่าง ๆ กันตามตัวอย่างดีที่ระบายได้กระดาดไว้ หรือตามตัวอย่างผ้า

หมวกอีกหลายใบแต่ให้ทรงเดียวกับหมวกใบก่อน คือใบก่อน ๆ
นั้นให้สูง ๓๓ นิ้ว แต่หมวกจำนวนนั้นให้สูงเพียง ๑๗ นิ้วเท่านั้น

หมวกที่มีทรงสูง ๑๗ นิ้วนั้นให้มีจำนวนเท่ากับหมวก ๓๓ นิ้ว รูป
ทรงคงให้เหมือนกัน มีดกกันแต่ใบหมวกซึ่งมีรูปตามตัวอย่างที่ส่งมา
ด้วยแล้ว ส้นของระวงให้ถูกดี เพราะฉะนั้นในงบบก่อนมีจำนวนหมวก
อยู่ ๒๖ ใบ ในงบบหลังนั้นก็ต้องมีจำนวนเท่ากัน ตกคงรวมต้องเป็นหมวก
๕๒ ใบ แต่เพื่อกันความเข้าใจผิดนั้น ให้ราชทูตไปตรวจดูหมวกเสีย
ก่อน แล้วจึงให้ช่างทำหมวกระบายดีต่อไป

รวมหมวกทั้งสิ้น ๕๔ ใบ

ดอกไม้ทองลงยาประดับเพชรตามตัวอย่าง ดอก

กระบี่ยาวตรง ๑ เต็ม ฝักกระบี่ให้ทำเป็นดาบดอกไม้ลงยา ตาม
ตัวอย่างที่ได้ส่งไป แต่ดาบดอกไม้นั้นต้องเป็นดอกไม้ไทย

ดาบ ๑ เต็มให้สลักดาบโปร่งและให้ลงยาอย่างแบบฝรั่งเศ็ด ตาม
ตัวอย่างที่ได้เขียนระบายได้กระดาดไว้ให้แล้ว และเพื่อจะให้ดวดดาบที่
โปร่งชนเงาขึ้น ให้เอาแผ่นทองบีตได้ดาด แต่ห้ามดาบนั้นให้เป็นแต่ลง
ยาอย่างแบบฝรั่งเศ็ด ไม่ต้องสลักเป็นดาบโปร่ง

คาบอึก ๑ เด่ม ให้ตั้งยาทั้งเด่มตามแบบตัวอย่าง

กริช ๑ เด่ม (ซึ่งเวเนมิดแทงของพอกแฆกมตาย) ทำด้วยทองคำทั้งเด่ม และให้ตั้งยาอย่างแบบของฝรั่งเศ็ด เวเนแต่คามชอบซึ่งได้ตั้งแบบไว้โดยณะเพาะเดื่อ เพราะบางแห่งต้องฝังพดอยแดงคามขนาด และจำนวนซึ่งได้จดมาให้เดื่อ

กาตัน (Cartanne) เมืองยปุ่น ๑ อ้น ให้มี ๕ ชน และให้ตั้งยาอย่างแบบฝรั่งเศ็ดตามตัวอย่าง

Cartanne เมืองยปุ่นอก ๑ อ้น มีชน ๕ ชน ตั้งยาและตั้งถักตายโปรง แต่ตายนั้นแต่เดื่อแต่่นายช่างจะทำเป็นรูปอะไร จะทำเป็นลายนกหรือตายคอกไม้ก็ได้ แต่คอกไม้นั้นจะต้องเป็นคอกไม้ไทยซึ่งราชทูตยามจะตั้งให้แบบ คามตายโปรงนั้น ตั้งเอาแผ่นทองรองข้างล่าง

Cartanne ทง ๒ อ้นนคองมีคามแต่อนเดื่อ ซึ่งจะต้องตั้งยาอย่างแบบของฝรั่งเศ็ด ขอนนี้ให้ทำด้วยเงินแต่ให้บิตทองดัดบ คือให้ทองและเงินดัดบกัน และให้ฝังพดอยแดงเม็ดดัดเดื่อ ๆ ตามแบบตัวอย่าง

ไทย มีความประสงค์ให้ ตั้งยาของค่าง ๆ ให้เป็นเหมือน กระจก และอย่าให้ตั้งยานั้นทบซ้อนกับทองได้ ในขอนจะต้องการทราบให้แน่ว่า ไทยจะต้องการอย่างไร เพราะฉะนั้นเวลาที่จะตั้งนายช่างให้ทำนั้น จะต้องอธิบายกันต่อหน้าราชทูต

อึกประการ ๑ จะต้องกำขับนายช่างว่า ในเวลาที่จะตั้งยาถักกระบั้น คนที่จะตั้งเขาเขาเผาไฟนั้นจะต้องระวังอย่าให้ข้างในถัก

คดได้ เพื่อจะได้เอากะบดช้อนเข้าไปได้ง่ายๆ

ส่วนตาของคำสำหรับอ่านหนังสือ ๓ วัน ให้ตั้งยาดีต่างๆ ตามแบบของฝรั่ง

กระจกเงากรอบทองคำ ๑ กระจก ตามตัวอย่างซึ่งได้ทำแบบไว้ด้วยตะกั่วแล้ว กระจกเงาให้มีกระจกส่อง ๒ บานๆ ๑ ให้ตั้งเห็นตามความจริง อีกบาน ๑ นั้นให้เห็นขยายโตขึ้น ทั้งหมดนี้ให้ตั้งยาตามแบบของฝรั่ง

กระจกเงาอีก ๑ บานทำด้วยทองคำ ซึ่งเวลาดานกาดงดงมอดงยาตามแบบของฝรั่งอยู่แล้ว กระจกเงาอื่น ๒ บาน พบได้ และจะต้องใช้กระจกอย่างดี

กระจกเงาอีก ๑ บานทำด้วยทองคำ รูป ๔ เหลี่ยม มีกระจก ๒ บาน ดงยาเป็นตายดอกไม้ดอกเล็กๆ

กตั้งส่องทองคำ ๑ อัน ให้ตั้งยาหลายดีตามแบบของฝรั่ง และกระจกสำหรับใช้ในกตั้งส่องนี้ ต้องใช้แก้วอย่างดีที่สุดที่จะหาได้

หีบทองคำเล็ก ๑ ใบ ให้ตั้งยาตามแบบของฝรั่ง ลูกกุญแจนั้นให้ทำด้วยทองคำ หีบและลูกกุญแจนั้นให้ทำตามตัวอย่างที่ส่งมาแล้ว

ถ้วยทองคำเล็ก ๒ ใบ มีฝาปิด ให้ตั้งยาอย่างแบบของฝรั่ง ตามตัวอย่าง

ตลับเล็กๆ สำหรับใส่ขี้ผึ้ง ๒ ใบ ให้ตั้งยาอย่างแบบฝรั่ง ตามตัวอย่าง

ระดับทองคำ ๒ ใบกลม วัดโดยรอบยาว ๘ นิ้ว ให้ตั้งยาอย่าง
แบบของฝรั่งเค็ดตามตัวอย่าง

ระดับอีก ๒ ใบ ขนาดโตและหนาเท่าใบก่อน แต่ให้ตั้งยาพันธ์
แดงเพื่อทำดาวยดอกไม้สีต่างๆ อย่างแบบของฝรั่งเค็ด และให้ซักเงา
ให้มันเงามากที่สุดที่จะทำได้ (ตามคำอธิบายนี้ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าหมาย
ความจะต้องการให้ทำเป็นรูปเด็ก ๆ ลงยาแทรกตามดาวย)

ของเครื่องทอง ตามที่กล่าวมาข้างบนนี้ จะต้องทำด้วยทองคำทั้ง
ชิ้น เพราะฉะนั้นได้ตั้งสิ่งที่จำเป็นสำหรับทำของเหล่านี้แล้ว

เครื่องแก้วต่างๆ

โถแก้วใหญ่ ๒ โถ ตามแบบตัวอย่าง

ถ้วยกินน้ำร้อน ๒ ใบ โถ ๗ นิ้ว

ถ้วยกินน้ำร้อนมีฝา ๒ ใบ โถ ๔ นิ้ว

ถ้วยกินน้ำร้อนอีก ๒ ใบ โถ ๓ นิ้ว

กาน้ำ ตามตัวอย่าง ๒ กา

จานโต ๑๑ นิ้ว ๒ ใบ

จานโต ๑๐ นิ้ว ๒ ใบ

หีบมีฝาโต ๔ นิ้วครึ่ง ๑ หีบ

โถไม่มีฝา ๑ โถ ที่กลดาง โถนั้นให้มรูสำหรับปักดอกไม้ได้ตาม

ตัวอย่าง

เครื่องแก้วทำเป็นรูปลูกมะเดื่อให้มันเงาไม่รอบ

เครื่องแก้วทำเป็นรูปฟองนกกระจอกเทศ

เครื่องแก้วอีกอย่าง ๑ ทำเป็นรูปส้ม เบ็ดอกทำเป็นหนาม

เครื่องแก้วอีกอย่าง ๑ ทำเป็นรูปตุ๊กไม้ซึ่งตั้งชอบรับประทาน

เครื่องแก้วเล็กกว่าที่กล่าวมาแต่ ๔๗ ชิ้น

เครื่องแก้วเล็กตั้งไปอีก ๗๐ ชิ้น

เครื่องแก้วเล็กตั้งไปอีก ๑๐ ชิ้น

เครื่องแก้วเล็กตั้งไปอีก ๓๒๐ ชิ้น

เครื่องแก้วทำเป็นรูปตุ๊กส้ม ๒๘ ชิ้น

เครื่องแก้วทำเป็นรูปตุ๊กส้มเล็กตั้งไป ๒๐ ชิ้น

เครื่องแก้วทำเป็นรูปตุ๊กส้มเล็กตั้งไปอีก ๕๒ ชิ้น

เครื่องแก้วทำเป็นรูปตุ๊กส้มเล็กตั้งไปอีก ๒๕๐ ชิ้น

เครื่องแก้วทำเป็นรูปตุ๊กส้มเล็กตั้งไปอีก ๕๐ ชิ้น

เครื่องแก้วเด็ก ๆ ๘๐ ชิ้น

เครื่องแก้วเด็ก ๆ ๕๘ ชิ้น

เครื่องแก้วเด็กตั้งไปอีก ๒๕๐ ชิ้น

เครื่องแก้วเด็กตั้งไปอีก ๑๖๐ ชิ้น

เครื่องแก้วเด็กที่สุด ๑๖๕ ชิ้น

เครื่องแก้วเด็ก ๆ ๑๕๐ ชิ้น

เครื่องแก้วเด็ก ๆ ๑๒๖ ชิ้น

ใบไม้ซึ่งคนไทยนับถือ ๔๐ ใบ

ใบไม้ชนิดเดียวกัน แต่ทำให้เป็นขนาดเด็กลงไปเป็นเถาอย่าง

ตะ ๓๐, ๒๘, ๓๐, ๒๔, ๒๐, ใบ

ดอกไม้เด็ก ๆ ๑๖๐ ดอก

ดอกไม้เด็ก ๆ อีก ๑๖๐ ดอก

ช่อดอกไม้สำหรับอยู่กลางดอกไม้ ๔๐ ช่อ

ดอกไม้ชนิดหนึ่ง ๓๒๐ ดอก

ดอกไม้เด็กลงไป ๓๒๐ ดอก

ช่อดอกไม้สำหรับอยู่กลาง ๑๕ ช่อ

ดอกไม้ชนิดหนึ่ง ๓๒๐ ดอก

ดอกไม้ชนิดเดียวกัน แต่ขนาดเด็กลงไป ๓๒๐ ดอก

ช่อดอกไม้สำหรับอยู่กลาง ๑๔ ช่อ

ดอกไม้เด็ก ๆ ชนิดเดียวกัน แต่ขนาดย่อมลงมา ๓๓๒ ดอก

ช่อดอกไม้สำหรับอยู่กลาง ๑๒ ช่อ

ดอกไม้ชนิดอื่น แต่ทำเป็นเถาเด็กลงมาทุกที่ อย่างตะ ๘๖, ๘๖,

๓๐, ๘๐, ๘๐, ดอก

จำนวนเครื่องแถวทั้งหมดรวมทั้งสิ้นเป็นเครื่องแถว ๔๓๐๒ ชิ้น

เครื่องแก้วอย่างรูปอื่น ๆ สำหรับข้างพลาย

แก้วกลม ๗๕ ชิ้น

แก้วทำเป็นดอกไม้ไม้แบบ ๆ รูปคล้ายดาว ๒๗๐ ดอก

แก้วทำเป็นรูปพระเจดีย์ ๓๗ ชิ้น

แก้วดำสำหรับทำเป็นฐานเจดีย์ ๓๘ ชิ้น

แก้วดำสำหรับทำเป็นขอบเจดีย์ ๓๓๔ ชิ้น

แก้วดำสำหรับประดับเจดีย์ ๓๓ ชิ้น

แก้วดำสำหรับทำเป็นเท้าเจดีย์ ๓๘ ชิ้น

แก้วกลม ๆ เหมือนเม็ดตพรักไทย ๓๕๐ เม็ด

แก้วเหลี่ยม ๓๕๐ ชิ้น

รวมเครื่องแก้วทั้งสิ้น ๓๒๕๗ ชิ้น

เครื่องแก้วสำหรับข้างพัง

แก้วทำเป็นดอกไม้ไม้แบบ ๆ รูปคล้ายดาว ๓๐๖ ดอก

แก้วทำเป็นรูปอย่างอื่น ๓๘๔ ชิ้น

แก้วทำเป็นรูปเจดีย์ตั้งกต่างมาข้างบนหนาแก้ว ๓๗ ชิ้น

แก้วดำสำหรับใส่ยอดเจดีย์ ๒๖ ชิ้น

แก้วดำสำหรับประดับเจดีย์ ๒๖ ชิ้น

แก้วดำสำหรับขอบเจดีย์ ๘๖ ชิ้น

แก้วสำหรับประดับยอดเจดีย์ ๒๖ ชิ้น

แก้วสำหรับยอดเจดีย์ ๑๘ ชิ้น

แก้วทำเป็นรูปปากนก ๑๒ ชิ้น

รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน ๗๒๒ ชิ้น

เครื่องแก้วต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาข้างบนนั้นแล้ว และที่จะกล่าวต่อไป ถ้วนแต่มีตัวอย่างไว้แล้วทั้งสิ้น

เครื่องแก้วอย่างอื่นสำหรับช่าง

ตุ๊กไม้ซึ่งตั้งขอบรับประธาน กดางมีรู ๔ ตุ๊ก

จานกตม ๆ มีรูหลายรู ๔ จาน

จานกตม ๆ รูปร่างเดียวกัน แต่มีรูที่กดางจานรูเดียว ๔ จาน

แก้วทำเป็นรูปตุ๊กไม้ ๔ ชิ้น

แก้วทำเป็นรูปใบไม้ ๓ ชนิด ๆ ละ ๔ อัน รวมเป็น ๑๒ อัน

แก้วมีหน้า ๔ หน้า ๒๘๓ ชิ้น

แก้ว ๓ หน้า ๓๐๔ ชิ้น

แก้วทำเป็นรูปดอกไม้อีกชนิดหนึ่ง ๓๔ ชิ้น

แก้วสำหรับห้อยทูล ๑๗ ชิ้น

แก้วทำเป็นรูปอินมหน้า ๔ หน้ารวม ๕๕ ชิ้น

แก้วกตม ๓๓, ๓๖, ๓, ๖, ๗, ๖, ๓๓, ๔, ๔, ๓, ๖, ๓๓, ๖,

๕, ๖, ๖, ๓๐, ๗, ๗, ๓๓, ๔, ๓, ๕, ๕, ๓๒, ๔, ๖, ๕,
๒๓, ๗, ๗, ๓๓, ๕

แก้วทำเป็นรูปใบไม้ครึ่งใบ ๔ ชิ้น

แก้วทำเป็นรูปอย่างอื่น ๓ ชิ้น

แก้วทำเป็นรูปอย่างอื่น ๑๗ ชิ้น

แก้วปิดทอง ๑๔ ชิ้น แหยม ๓ ชิ้น รูปคล้ายกันอีก ๒๓ ชิ้น

แก้วกลม ๒๒ ชิ้น รูปอย่างเดียวกันอีก ๕ ชิ้น สำหรับแขวน ๓
ชิ้น รูปอย่างเดียวกัน ๔ ชิ้น

รวมทั้งสิ้น ๔๐๗ ชิ้น

เครื่องแก้วหล่อ

ตลับเด็ก ๆ สำหรับใส่ยาสูบ ซึ่งทำนราชทูตจะได้ให้แบบ ๓๐ ใบ

หีบทำด้วยทองคำอย่าง ๓ หีบ

หีบทำด้วยเงิน ๓ หีบ

หีบทำด้วยเขี้ยว ๑ หีบ

หีบเด็กตงไปอีก ๑ หีบ

พระเจดีย์ทองคำ เงิน และเขี้ยวตามแบบตัวอย่าง ๓ อัน

เกาขนาคกว้างและสูงและทำดีตามแบบตัวอย่าง ๑ ตัว

กตั้งต้องอย่างใหญ่สำหรับคุดาวในเวตาดกวางวัน ๒ กตั้ง

ดิ่งที่โตแก้วดีขาว ๒ ตัว

ดิ่งที่โตแก้วดีเขียว ๒ ตัว

ดิ่งที่โตแก้วดีแดง ๒ ตัว

ดิ่งที่โตแก้วดีม่วง ๒ ตัว

ดิ่งที่โตแก้วดีน้ำเงิน ๒ ตัว

ดิ่งที่โตเหล่านี้ให้ทำเป็นคู่ๆ หันหน้าเข้าหากัน คือว่า ดิ่งที่โตคู่ ๑ ต้องหันหน้ามองคู่กัน สูง ๑ นิ้ว ถานยาว ๔ นิ้ว และให้ทำให้งามที่สุดที่จะทำได้ ดิ่งที่โตเหล่านี้ต้องทำเป็นดิ่งที่โตหมอบ

ดิ่งที่โตแก้วขาวอีก ๒ ตัว สูง ๑ ศอก ฐานกว้าง ๑ ศอก

กตั้งต้องดำหรับคู่ทั้งพระจันทร์และดาว ๑ กตั้ง

กระจุกรูปซึ่งมีรูปต่างๆ เช่นแต่ดงในเรื่องพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส เด็ดจ้อออกในที่ประชุมข้าราชการ พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสเด็ดจ้อหน้าของทัพบก กองทัพเรือ กองทัพเรือเวตาประจันบาน พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสเด็ดจ้อออกรับแขกเมือง พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสเด็ดจ้อพระราชดำเนินเข้าบ้านเข้าเมือง วิถีประชุมของรัฐบาลเรื่องการสร้างดินฟ้าและอากาศ รูปบ้านเมืองซึ่งมีบ้อมคูประตูหอรบอย่างแน่นหนา รูปตึกเรือนอย่างงามๆ ทั้งรูปสวนซึ่งอยู่ตามตึกเรือนเหล่านี้ด้วย กรอบรูปเหล่านี้ให้ทำด้วยเงินทองดี

ข้าพเจ้าเข้าใจว่าตามที่บอกให้ตั้งรูปต่างๆ เหล่านี้ คงจะหมายความว่าคิดดีต่างๆ ซึ่งประกับรูปต่างๆ นั้นเอง เพราะคิดดีที่ประคัม

รูปนั้น คณะบาทหลวงได้ถวายไว้ต่อพระเจ้ากรุงสยาม และพระเจ้ากรุงสยามก็โปรดของตั้งนั้นมากกว่าของอย่างอื่นทั้งหมด

กถ้องขยายของเด็กให้ใหญ่ (ไมโกรชโกป) ๒ กถ้อง สำหรับครูเด็ก ๆ ตามผิวน้ำในร่างกายคน เพื่อจะได้ตั้งดูว่าวิญญาณออกทางไหน

ของแปลก ๆ ต่าง ๆ ซึ่งเป็นของที่มาจากกรุงโรม

ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ที่จะต้องการของแปลก ๆ จากกรุงโรมนั้น คงจะหมายความว่า รูปตุ๊กตาทำเป็นสัตว์ต่าง ๆ ที่มาจากเมืองปาตุเคอเวนิซ และประเทศเยอรมันนั่นเอง

ถ้วยสำหรับรับประทานน้ำทำเป็นเกลียวให้ยึดเข้ายึดออกได้ ดีขาว ๑๐ ใบ ดีเขียว ๑๐ ใบ ดีน้ำเงิน ๑๐ ใบ แต่ถ้วยชนิดนี้ให้หารูปต่าง ๆ แปลก ๆ และหารูปที่แปลกและดีต่าง ๆ ด้วย ถ้ายาหารูปและดีแปลก ๆ ใดแล้ว ก็ให้หามาอย่างละ ๒ ใบทุกอย่าง

กถ้องขยายของเด็กให้ใหญ่อีก ๒ กถ้อง

แก้วอย่างดีสำหรับครูของโกต & คุ้ ตามตัวอย่างซึ่งวัดตุญกตางโต ๒ นิ้ว แก้วนี้สำหรับใช้กับกถ้องต้อง ๓ อัน

อีก ๒ อันนั้นให้แก้วโต ๑ นิ้วครึ่ง

กระจกต่าง ๆ

กระจกยาว	๑	ค็อก	๓๐ นิ้ว กว้าง	๑	ค็อก	๒ นิ้ว	๓.๓๓๐	แผ่น
„	๑	ค็อก	„	๖ ๑/๓	ค็อก	๒ นิ้ว	๖๕	„
„	๑	ค็อก	„	๑๑	ค็อก	๒ นิ้ว	๓๒	„
„	๑	ค็อก	„	๗	ค็อก	๒ นิ้ว	๘๑	„
„	๑	ค็อก	„	๗	ค็อก	๒ นิ้ว	๕๘	„
„	๑	ค็อก	„	๑ คืบ	๗	ค็อก	๒ นิ้ว	๒๘
„	๑	ค็อก	„	๗	ค็อก	๒ นิ้ว	๕๗	„
„	๑	ค็อก	„	๑ คืบ	๗	ค็อก	๒ นิ้ว	๒๘
„	๓	ค็อก	๖ นิ้ว	„	๑ คืบ	๑๑ นิ้ว	๖	„
„	๒	ค็อก	๔ นิ้ว	„	๑	ค็อก	๓	„
„	๒	ค็อก	๘ นิ้ว	„	๑	ค็อก	๖ นิ้ว	๓
„	๑	ค็อกดี	เหลี่ยม				๖	„
„	๑	ค็อก	๒ นิ้ว	„	๒ ๑/๓	ค็อก	๒๓	„
„	๑	ค็อก	๒ นิ้ว	„	๒ ๑/๓	ค็อก	๑๖	„
„	๑	ค็อก	๒ นิ้ว	„	๕	ค็อก	๑๔	„
„	๑	ค็อก	„	„	๒ ๑/๓	ค็อก	๑๒	„
„	๑	ค็อก	๑ นิ้ว	„	๒ ๑/๓	ค็อก	๑๓	„
„	๑	ค็อก	„	„	๕	ค็อก	๑๑	„
„	๑	ค็อก	๒ นิ้ว	„	๓	ค็อก	๘	„

กระเจกยาว	๑	ศอก	กว้าง	๖ นิ้ว	๗	แผ่น
„	๑	ศอก	๑ นิ้ว	๓ นิ้ว	๖	„
„	๑	ศอก	๒ นิ้ว	๖ นิ้ว	๕	„
„	๑	ศอก	„	๒ นิ้ว	๓	„

รวมทงตั้งเดิมแต่กระเจกจำนวนแรกเปนกระเจก ๕๓๒ แผ่น

กระเจกต่าง ๆ เหล่านี้ ถ้าหรับจะไ้ประดับพระราชวังที่พระราช
ธานีกรุงศรีอยุธยา

กระเจกสำหรับประดับพระราชวัง เมืองลพบุรี

กระเจกยาว	๑	ศอก	กว้าง	๕ นิ้ว	๓๒	แผ่น
„	๑	ศอก	„	๓ นิ้ว	๗๗	„
„	๑	ศอก	„	๓ ๑/๓ นิ้ว	๔๗	„
„	๑	ศอก	„	๒ นิ้ว	๓๐	„
„	๑	ศอก	„	๒ นิ้วครึ่ง	๓๐	„
„	๑	ศอก	„	๔ นิ้ว	๑๖	„
„	๑	ศอก	„	๑ คืบ ๓ นิ้ว	๑๖	„
„	๑	ศอก	„	๑ คืบ ๔ นิ้ว	๑๖	„
„	๑	ศอก	„	๑ คืบ ๕ นิ้ว	๑๖	„

กระจกยาว ๓ คืบ ๘ นิ้ว ๓๐ แผ่น

รวมกระจกขนาดต่าง ๆ สำหรับประดับพระราชวังเมืองลพบุรี
เป็นกระจก ๒๓๒ แผ่น

กระจกสำหรับประดับตามฝาผนัง ขนาดกว้างยาวเท่ากับที่เรา
ได้นำไปเป็นตัวอย่างเมื่อเทียบก่อนอีก ๒๐๐ แผ่น

ตะกั่วแผ่นหนัก ๒ หาบ

กระจกสำหรับใ้บ้านพระทวารยาว ๕ ศอก ๕ นิ้ว กว้าง ๑ ศอก
เป็นกระจกแผ่นเดียว ให้คนอยู่ข้างในมองออกมาเห็นข้างนอกได้ แต่
อย่าให้คนอยู่ข้างนอกมองเข้ามาเห็นข้างใน ๔ แผ่น

กระจกยาว ๓ ศอก ๓ คืบ ๗ นิ้ว กว้าง ๒ คืบ ๒ นิ้ว
อีก ๒ แผ่น

กระจกสำหรับบานประตู ๓ ประตู ยาว ๔ ศอก ๗ นิ้ว กว้าง
๓ คืบ ๕ นิ้ว ๖ แผ่น

กระจกสำหรับใ้ที่พระทวารนั้น ต้องเป็นกระจกที่ขยายของให้
โต หรือของสิ่งเดียวให้เห็นเป็นหลายสิ่งก็ได้

เชิงเทียนกิ่งทำด้วยแก้วเจียรนัยตามแบบตัวอย่าง ๓๐ อัน

จานรองสำหรับทำเป็นฐานเชิงเทียนแก้ว ๓๐ อัน

แก้วทำเป็นรูปต่าง ๆ ๓๐ อัน

แก้วทำเป็นรูปต่าง ๆ คัด้ายตูกบัต ๓๐ อัน

แก้วทำเป็นตูกไม้รูปคล้าย ๆ กับดาว ๓๒๓ อัน

- แก้วทำเป็นรูปตุ๊กไม้ ๓๓๐ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปตุ๊กไม้แต่ให้เด็กลงไป ๓๐๐๐ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปอย่างอื่น ๒๐๐ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูป มาซา (massao) ๒๒๐ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปอย่างอื่น ๒๐๐ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปอย่างอื่นแต่ให้เด็กลงไป ๓๐๐ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปอย่างอื่นอีก ๘๒๓ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปอย่างอื่น แต่ให้เด็กลงไป ๓๘๐๓ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปอย่างอื่น แต่ให้เด็กลงไป ๓๗๘๖ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปอย่างอื่น แต่ให้เด็กลงไป ๓๕๐ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปอย่างอื่น แต่ให้เด็กลงไป ๕๗๓ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปเมดัลพริกไทย แต่ปลายข้างหนึ่งแหลม ๓๒๐๐ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปเมดัลพริกไทย แต่ให้เด็กลงไป ๕๒๓ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปเมดัลพริกไทย แต่ให้เด็กลงไป ๒๖๕๐ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปดอกไม้ & ค้าน ๓๒๘๐ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปดอกไม้ & ค้าน แต่ให้เด็กลงไป ๓๒๘๐ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปดอกไม้ & ค้าน แต่ให้เด็กลงไป ๘๘๐ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปดอกไม้ & ค้าน แต่ให้เด็กลงไป ๘๘๐ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปดอกไม้ & ค้าน แต่ให้เด็กลงไป ๒๐๐๖ ชิ้น
- แก้วทำเป็นรูปดอกไม้ & ค้าน แต่ให้เด็กลงไป ๒๐๐๐ ชิ้น

แก้วทำเป็นรูปดอกไม้ ๕ ด้าน แต่ให้เด็กลงไป ๓๒๔๐ อัน
 แก้วทำเป็นรูปดอกไม้ ๕ ด้าน แต่ให้เด็กลงไปอีก ๓๒๔๐ อัน
 แก้วทำเป็นรูปดอกไม้ ๕ ด้าน แต่ให้เด็กลงไป ๑๒๐๐ อัน
 แก้วทำเป็นรูปดอกไม้ ๕ ด้าน แต่ให้เด็กลงไป ๑๒๐๐ อัน
 แก้วทำเป็นรูปอย่างอื่น ๒๔๐๐ อัน
 แก้วทำเป็นรูปอย่างอื่น แต่ให้เด็กลงไป ๒๔๐๐ อัน
 แก้วทำเป็นรูปอย่างอื่น แต่ให้เด็กลงไป ๕๓๐๐ อัน
 แก้วทำเป็นรูปอย่างอื่น แต่ให้เด็กลงไป ๕๓๐๐ อัน
 แก้วทำเป็นรูปใบไม้เล็ก ๆ ๒๘๐ อัน
 แก้วทำเป็นรูปใบไม้เล็ก ๆ แต่ให้ข้อมลงไป ๑๖๐ อัน
 แก้วทำเป็นรูปใบไม้เล็ก ๆ แต่ให้ข้อมลงไป ๑๕๐ อัน
 แก้วทำเป็นรูปใบไม้เล็ก ๆ แต่ให้ข้อมลงไป ๑๒๐ อัน
 แก้วทำเป็นรูปใบไม้เล็ก ๆ แต่ให้ข้อมลงไป ๘๐ อัน
 เครื่องแก้วต่าง ๆ ตามบาณชนมัตถ์อย่างทั้งนั้น
 รวมเครื่องแก้วต่าง ๆ เหล่านี้ทั้งสิ้นเป็นแก้ว ๓๕๖๖๐ อัน
 ลูกแก้วกลม ๒ อัน เป็นลูกแก้วแดงเดือนดาวพระอาทิตย์อัน ๑
 อีกอัน ๑ อันเป็นลูกโลก ลูกแก้วแดงเดือนดาวนั้นให้ใช้ห้อยแขวน
 ได้ และลูกโลกนั้นให้ทำฐานตั้งได้ ทั้ง ๒ อันนี้ให้เขียนเป็นตัว
 อักษรไทย ลูกโลกทั้ง ๒ นี้ได้ทำแบบตัวอย่างให้ไปแล้ว
 นาฬิกาพก ๒ เรือน ตลับให้ทำด้วยทองคำ

นาฬิกาพกอีก ๒ เรือน แต่ตัดมาให้ทำด้วยเงิน
 อำพันเหลืองหลาย ๆ ก้อน ให้หาอย่างก้อนใหญ่ที่สุดที่จะ
 หาได้

บายูชีผ้า ผ้าแพร และผ้าปักไหมทอง

เสื้อ ๓ ตัว สำหรับทำฉลองพระองค์พระเจ้ากรุงสยาม ให้ทำ
 ด้วยกำมะหยี่แดงปักไหมทองและเอาไข่มุกประดับ

ฉลองพระองค์อีก ๓ องค์ ทำด้วยกำมะหยี่แดงปักไหมทอง
 และประดับไข่มุกเหมือนกัน แต่ไม่ต้องมีแขนเหมือนองค์ก่อน ฉลอง
 พระองค์ทั้ง ๒ ชุดต้องมีตุ้มไม้กำมะหยี่ประดับ และให้มีเครื่องประดับ
 ด้วยไหม ไหมทอง และไข่มุกด้วย

ฉลองพระองค์อีก ๒ องค์ ทำด้วยกำมะหยี่สีเขียว มีเครื่อง
 ประดับเหมือนกันฉลองพระองค์ ๒ องค์ก่อน

ฉลองพระองค์อีก ๒ องค์ ทำด้วยกำมะหยี่สีน้ำเงิน มีเครื่อง
 ประดับเหมือนกันองค์ก่อน ๆ

ตุ้มไม้สำหรับติดฉลองพระองค์ทั้ง ๖ องค์ ให้ทำด้วยกำมะหยี่
 แดงปักไหม ไหมทอง และประดับไข่มุกทุกองค์

ตายทองที่ปักบนตอจะเป็นตายคนตุงกว่าตายที่ปักด้วยไหม และ
 ต้องระวังให้เนื้อผ้าเหมือนกับตัวอย่างที่ได้ตั้งไปจากเมืองไทย

ฉลองพระองค์สีดำ ๒ องค์นั้น ต้องให้รีบทำให้แฉวโดยเร็ว
ที่สุดที่จะทำได้ และถามโอกาสส่งใดเมื่อไร ก็ให้รีบส่งไปโดยเร็ว
เสื้อดำหกทาดอย่างดี ๓ เสื้อ คิวเดื่อนั้นให้ตัดอย่างแบบของ
ฝรั่งเสีย แต่แขนนั้นให้ทำอย่างแบบไทย

ผ้าปักไหมและไหมทอง ๓ ผืน ให้ปักถวายไทยตามแบบตัวอย่าง
ที่ได้รับไปแล้ว

ผืนที่ ๑ ให้ยาว ๖ ศอก ๘ นิ้ว กว้าง ๓ ศอก ๑ นิ้ว

ผืนที่ ๒ นั้น ให้ยาว ๘ ศอก ๖ คืบ กว้าง ๓ ศอกคืบ

ผืนที่ ๓ นั้น ให้ยาว ๑๐ ศอก กว้าง ๒ ศอก

ผ้าทง ๓ ผืนนั้น ต้องให้เนื้อผ้าและมีขอบปักเหมือนกัน ต่าง
แต่ตายซึ่งได้ตัวอย่างไว้แล้ว และถวดตายที่จะปักนั้น ต้องให้ระเพาะ
พอดีกับแบบตัวอย่างเท่านั้น

ผ้าดำหกทาดแดง ๓ ผืน กว้างยาวและถวดตายปักเหมือนผ้า ๓ ผืน
ก่อน ผ้าดำหกทาดนั้นให้ทำตัวอย่างโดยระเพาะให้แล้ว

ผ้าดำน้ำต้มอก ๓ ผืน มีถวดตายปักเหมือนผืนก่อน ๆ

ผ้าดำน้ำต้มอก ๓ ผืนเหมือนกับ ๓ ผืนก่อน ผิดกันแต่ตายดอกไม้
ที่ปักนั้นเป็นดอกต่างกันเท่านั้น

ผ้าดำหกทาดแดงกว้างเท่าตัวอย่าง แต่ยาว ๘๘ ศอก ปักไหมและ
ไหมทองตามตัวอย่าง

ผ้าสีเขียวเนื้ออย่างดี

ผ้าดักหาคชนต้น ๒ ผืน พนทองเหมือนกับผ้าปักตายน แต่ต้น
ต้องตามตัวอย่างที่สั่งให้ไปแล้ว

เสื้อทำด้วยผ้าดุกไม้ ๓๐ เสื้อ แต่ดุกไม้มันต้องทำตามตายไทย
และเดือนนก็ให้คดอย่างแบบของไทย

ผ้าดุกไม้ดำหรับประดับเดือนนให้เป็นดุกไม้แถบเล็กๆ และกว้าง
ยาวตามตัวอย่าง

ผ้า ๖ ผืนให้ทำตามแบบที่ไซกันในบ้านใหญ่ ๆ ในประเทศฝรั่งเศส
ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ผ้า ๖ ผืนนี้คงจะต้องการใช้สำหรับปูโต๊ะ และ
คงหมายความว่าผ้าที่ทอมาจากเมืองแฟงเดออร์

ผ้าอย่างเหนือที่ตูด ๔ ผืนดำหรับทำเป็นผ้าห่มของผู้หญิงไทยตาม
แบบตัวอย่าง ผ้าให้ยาว ๔ แขน กว้าง ๖ คืบ

ผ้าทง ๒ ชนิด ท่านราชทูตเดอโซมอง ได้รับรองว่าจะจัดหาให้
ผ้าพนทอง ๓ ผืน บักใหม่เป็นตายกิ่งไม้และดอกไม้ ตามตัวอย่าง
ผ้าพนเงิน ๓ ผืน บักใหม่และใหม่ทองเป็นตายดอกไม้ ตาม
ตัวอย่าง

ผ้าแพรสีต่าง ๆ ๘ ผืน มีตายดอกไม้ทำด้วยไหมทองตามตัว
อย่าง คือ สีแดง ๑ ผืน สีม่วง ๑ ผืน สีแดงดำ ๑ ผืน สีเขียว ๑ ผืน
สีชาว ๑ ผืน สีใบไม้แห้ง ๑ ผืน สีจันทน์ ๑ ผืน สีเทา ๑ ผืน สีดำ ๑
ผืน ผ้าทง ๘ ผืนนต้องเป็นแพรแต่บักเหมือนกันทง ๘ ผืน

ผ้าตามตัวอย่าง ๑ ผืน พนสีแดง ดอกสีต่างๆ แขนไหมทองทง

นอกแคะในดอก ตามตัวอย่าง

ผ้าตามตัวอย่างอีก ๓ ผืน แตะพินตั้งม่วง

ผ้าตามตัวอย่างอีก ๓ ผืน แตะพินตั้งนจ

ผ้าตามตัวอย่างอีก ๓ ผืน แตะพินตั้งเขียว

ผ้าตามตัวอย่างอีก ๓ ผืน แตะพินตั้งนาเงิน

ผ้าตามตัวอย่างอีก ๓ ผืน แตะพินตั้งใบไม้แห้ง

ผ้าตามตัวอย่างอีก ๓ ผืน แตะพินตั้งขาว

ผ้าตามตัวอย่างอีก ๓ ผืน แตะพินตั้งดำ

ผ้าตามตัวอย่างอีก ๘ ผืนไม่มีดอก คือ ตั้งแดง ๓ ผืน ตั้งขาว ๓
ผืน ตั้งม่วง ๓ ผืน ตั้งนจ ๓ ผืน ตั้งเขียว ๓ ผืน ตั้งนาเงิน ๓ ผืน
ตั้งใบไม้แห้ง ๓ ผืน และตั้งดำ ๓ ผืน

ผ้าวิว ๓ ผืน พนแดงวิวตั้งนาเงินปนทอง ตามตัวอย่าง

ผ้าวิวทอง ๖ ผืน ตั้งเหมือนกันกับผ้า ๘ ผืนก่อนเว้นแต่ขาดตั้งขาว

และดำ

ผ้าตั้งต่าง ๆ ดอกทองตามตัวอย่าง คือพนแดง ๓ ผืน พนมวง ๓
ผืน พนเขียว ๓ ผืน พนนาเงิน ๓ ผืน พนตั้งใบไม้แห้ง ๓ ผืน พน
เหลือง ๓ ผืน และพนดำ ๓ ผืน

บัญชีของต่างๆ

ที่พระเจ้ากรุงสยามได้ส่งไปถวายพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส

และบัญชีของที่มองซิเออร์คอนซันซ์ กับสมเด็จพระราชธิดา
ของพระเจ้ากรุงสยาม ได้ส่งไปถวายมกุฎราชกุมาร มกุฎราชกุมารี
ท่านдукเดอบรูคอยน์ ท่านдукคังยู มองซิเออร์เซเนเด และมองซิเออร์
เดอครวซ์

ของที่พระเจ้ากรุงสยามส่งไปถวายพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส

ปืนใหญ่ ๒ กระบอกยาว ๖ ฟุต เป็นปืนที่ตั้งด้วยมือมิได้เอาเข้า
ไฟหล่อ มีปลอกเงิน ตั้งบนแท่นมีดอ มีงายเงิน เป็นปืนที่ทำใน
เมืองไทย

กาน้ำ ทำด้วยทองแดงซึ่งเป็นแรกที่มราคามากกว่าทองคำ ๑ กา
มีถาดรองพร้อม สำหรับตั้งมือ กาน้ำนไคทาตเมืองไทย ตามแบบ
ของไทย

ซามอย่างทองคำมีถาดรอง ๔ ถาด มีถาดรองพร้อมทำด้วยทองคำ
เหมือนกัน ของตั้งนทาตเมืองยี่ปุ่น

เรือดำเภาทองคำเรียกตามภาษาจีน เครื่องพร้อม ๑ อัน

ขวดยาตมทองคำ ๒ ใบ มีถาดรองอย่างแบบยี่ปุ่น ให้ใช้สำหรับ
ตั้งบนชนกไค หรือจะบรรจุได้หีบยี่ปุ่นหัวไปไหนก็ได้

หีบเครื่องแต่งตัวทองคำมีฝาปิด ๑ อันตั้งถาดถาดรองอย่างแบบยี่ปุ่น

ถ้อยเด็ก ๆ ๒ ใบ มีจำนวนรองและวางบนกึ่ง ทำด้วยทองคำตัดถักตาย
 คุณอย่างแบบยี่ปุ่น

ถ้อยทองคำเด็ก ๆ ๒ ถ้อยไม่มีฝา ทำตายคุณตะเข้ดตามแบบยี่ปุ่น
 กระจุกหมึกทองคำ ๓ กระจุก เป็นผู้มีอยี่ปุ่นอย่างงดงามมาก
 ตุ๊กตาเงินชนกยูง ๒ ตัว มีถ้อยถ้อยเงิน ตุ๊กตาและนกยูงนั้นทำ
 ด้วยเงินกาให้ดังทองงยา นกยูงนั้นมีถานไขให้เดินบนโต๊ะได้

หีบเงิน ๒ ใบ ปิดทองครึ่ง ๑

ขวดเงินใหญ่ ๒ ใบ มีสายรัดทอง มีถาดใหญ่รอง ๒ ใบ

ถ้อยเงินใหญ่มีถาดรองทำด้วยเงิน ๒ ถ้วย เป็นผู้มีอยี่ปุ่น

ถ้อยใส่ชอกอเด็คมีฝาปิด ทำด้วยเงิน ๒ คู่

ถ้อยนาชาทำด้วยเงิน ๒ ใบ

ถ้อยนาชาแต่ย่อมน้อยมีถาดรอง ทำด้วยเงิน ๒ ใบ มีฝาทำเป็น
 ตายกึ่งไม้ ทำด้วยเงินเหมือนกัน

กาน้ำใหญ่ทำด้วยเงิน ๒ ใบ ทำอย่างแบบไทย มีถาดรองทำ
 ด้วยเงินเหมือนกัน

อับใส่ยาสูบผู้มีอยี่ปุ่น ๓ อัน

ตุ๊กตาเงินชมา ๒ ตัว มีถ้อยถ้อยเงิน ม่านมถานไขให้เดินได้ ตุ๊กตา
 และม้าทำด้วยเงินอย่างแบบจีน

นกยางขึ้นอยี่ปุ่นเท่า ๒ ตัว ทำด้วยเงิน เป็นผู้มีอยี่ปุ่น

ตุ๊กตาทำด้วยเงิน ๒ อัน เป็นผู้มีอยี่ปุ่น มีถานไขให้เดินได้ ถ้อยถ้อย

หีบยี่ปุ่นใหญ่ ๒ ใบ ข้างในเขียนตายดอกไม้ ผั่งตายเงิน ทาน้ำ
มันเงาอย่างงาม เป็นผู้มียี่ปุ่น

หีบขนาดคกกลาง ๒ ใบ ผั่งตายเงินและมีตายดอกไม้

หีบเล็ก ๆ ทำเป็นเกตุเต่า ๒ ใบ คาดเงิน ผู้มีอจัน เป็นของที่
หากันมาก

กระบะใหญ่ ๔ อัน คาดเงิน เป็นผู้มียี่ปุ่น

หีบเล็กคาดเงิน ๑ ใบ เป็นผู้มียี่ปุ่น

โต๊ะเขียนหนังสือทาน้ำมันผั่งตวงเงิน ๒ โต๊ะ

โต๊ะทาน้ำมันเงาผั่งตวงเงิน ๑ โต๊ะ เป็นผู้มียี่ปุ่น

ตลับแต่ไม้ ๒ ตลับแต่ เป็นผู้มียี่ปุ่น ตลับแต่นม ๒ กตลับ ซึ่งเป
ของที่พระเจ้ากรุงยี่ปุ่นส่งมาถวายพระเจ้ากรุงสยาม

ตลับแต่ทำด้วยแพรพ่นสีน้ำเงินมีกรูปนก ๑ ตลับแต่

ตลับแต่ ๑ อันใหญ่กว่าตลับแต่ที่กล่าวมาแล้ว เป็นผู้มีออกกรุงปักกิ่ง

กระดาษรูปใหญ่ ๒ แผ่น ๆ ๑ เป็นรูปนก อีกแผ่น ๑ เป็นรูปดอกไม้

บายูซึ่งของที่สมเด็จพระราชบิดาของพระเจ้ากรุงสยาม

ส่งไปถวายมกุฎราชกุมาร

กาน้ำทองคำผู้มียี่ปุ่น ๑ อัน

หีบมีดทองรูปกตมของยี่ปุ่น ๑ ใบ

หม้อสำหรับใส่ชกอกเต้คทำด้วยทองคำ เป็นผู้มียี่ปุ่น ๑ ใบ

หีบกตมเด็กมีดทองของยี่ปุ่น ๑ ใบ

ถ้วยทองคำใบเล็ก มีถาดเงินรอง ๑ ใบ เป็นฝีมือญี่ปุ่น
ชวดเงินใหญ่ ๑ ใบ มีสิงห์โตหมอบอยู่ข้างบน เป็นฝีมือญี่ปุ่น มี

ถาดเงินรอง

โถเงินมีฝาปิด ๒ โถ มีสิงห์โตหมอบอยู่ข้างบน เป็นฝีมือญี่ปุ่น
โถเงินอีก ๒ โถ แค่น้อยหน่อย

หม้อใส่ช็อคโกแลตทำด้วยเงิน ๑ ใบ เป็นฝีมือญี่ปุ่น

ถ้วยเงินใบใหญ่ ๒ ใบ เป็นฝีมือญี่ปุ่น

ถ้วยเงินใบเล็กมีจานรองเป็นของญี่ปุ่น ๑ ใบ

ถ้วยเงินใบเล็กมีจานรองทำด้วยเงินอีก ๒ ใบ

ถ้วยเงินเล็กมีจานรองทำด้วยเงิน มีถาดดอกไม้ญี่ปุ่น ๒ ใบ

รูปหัวใจใหญ่ทำด้วยเงิน ฝีมือญี่ปุ่น ๑ อัน

ตุ๊กตาผู้หญิงญี่ปุ่นทำด้วยเงินกาไหล่ทองดงยา ๒ ตัว ตุ๊กตาคานม้อ
ถือถ้วย และมีถาดไข่ให้เดินได้

หีบเด็กมีหีบทำด้วยเงิน ๑ ใบ เป็นฝีมือญี่ปุ่น

ฉากไม้ญี่ปุ่น ๑๒ กัดับ ๑ ฉาก มีรูปนกและรูปต้นไม้ ขอบปิดทอง

ฉากแพร ๑๒ กัดับใหญ่ ๑ ฉาก แพรพนธมวง เขียนลายสัตว์

และต้นไม้ ระบายสีต่างๆ

ฉากแพรเด็ก ๑ ฉากเขียนลายภาพจีน งามมาก

หีบไม้ท้าว ๒ หีบ เขียนลายดอกไม้สีต่างๆ ผังลวดทองแดง

เตี้ยญี่ปุ่น ๒ ตัวงามอย่างที่สุด และเตี้ยญี่ปุ่นธรรมดาอีก ๑ เตี้ย

กระปุกหมึกทำเป็นเก็ดเต่า ๓ อัน ก้นเป็นช่อง ๆ
ที่ดำหรับใส่หนังสือเดิมเงิน ๒ อัน

กระเบาะ รูปต่าง ๆ ฝีมือญี่ปุ่น รวม ๒๓ อย่าง
หีบญี่ปุ่นเปนเถา ๔ เถา

กระปุกหมึกทำเป็นเก็ดเต่า ฝีมือญี่ปุ่น ๒ กระปุก
หีบกตมพนแดงฝังตายเงิน ฝีมือญี่ปุ่น ๑ หีบ

หีบญี่ปุ่นอีก ๑ หีบ

หีบ ๔ เหลี่ยม ๑ หีบ มีตลับเล็ก ๆ ๓๒ ตลับ ของญี่ปุ่น

เครื่องแต่งตัวผู้หญิงญี่ปุ่นทำด้วยกระ ๑ เครื่อง

หีบญี่ปุ่น ๘ เหลี่ยม ๑ หีบ ในหีบนี้มีหีบเล็ก ๆ รูปแปดก ๆ หลาย

หีบ

เครื่องแต่งตัวผู้หญิงญี่ปุ่นทาแดงอีก ๑ เครื่อง

โต๊ะกระฝังตายเงิน ๑ โต๊ะ

โต๊ะญี่ปุ่นเล็ก ๆ ทาแดง ๑ โต๊ะ

หีบทาน้ำมันเงางามมาก ๑ หีบ

หีบญี่ปุ่นทาน้ำมันเงา ฝังตายทองแดงงามมากอีก ๑ หีบ

หีบกตมใหญ่ ๒ อัน เขียนตายดอกไม้ทอง ๑ หีบ

ดินชกก้นเป็นช่อง ๆ ๑ อัน

กระเบาะใหญ่ฝังตายเงิน ๒ อัน

กระเบาะใหญ่ทาน้ำมันเงาอย่างญี่ปุ่นอีก ๒ อัน

หีบทาสาดแดง ผึ่งถวดเงิน ๒ หีบ

หีบทานามันเงา เขียนตายคอกไม้ตั้งเขี้ยวตะทอง ๒ หีบ

พัดไม้ไผ่บุพร ๒ เต็ม

หีบทานามันเงาตำผึ่งตายทองแดง ๒ หีบ

ยังมีเครื่องตายครามอย่างงามที่สุดอีก ๖๔๐ ชิ้น

บายูชีของที่สมเด็จพระราชาธิบดีฯ ของพระเจ้ากรุงสยาม

ส่งไปถวายท่านคุณเคอเบรูกอยน์

หม้อได้ชอกกอดีดทำด้วยทองคำ มีถาดเงินรอง เป็นของฝีมือ

ยิบูน ๓ หม้อ

โถเงิน ๓ โถ ในโถนั้นมีตุ๊กตาเล็กๆ เวลารินน้ำได้โถตุ๊กตา

หนักถอยขึ้นมา

หีบกตมหุ้มเงิน เป็นของฝีมือยิบูน ๓ หีบ

โถเงินมีฝาปิด และมีสิงห์โตหมอบอยู่บนหลังฝา เป็นฝีมือ

ยิบูน ๓ โถ

ถ้วย ๒ หู มีจานรองทำด้วยเงิน เป็นฝีมือยิบูน ๓ ถ้วย

เครื่องโต๊ะสำหรับรับประทานอาหาร เป็นเครื่องโต๊ะของพระเจ้า

กรุงยิบูน ๓ เครื่อง เครื่องโต๊ะนทำรูปแปดกและแปดของทำยากด้วย

เครื่องสำหรับเดินทางทานามันเงา ๓ เครื่อง

กระบะอย่างงามของยี่ปุ่นรวม ๒๖ ชนิด
 หีบยี่ปุ่นเด็ก ๑ หีบ ซึ่งนับว่าเป็นของที่แปลก
 โต๊ะทาน้ำมันเงา เป็นของยี่ปุ่น ๑ โต๊ะ
 หีบยี่ปุ่น ๒ หีบ ในหีบนั้นมีถาดทาน้ำมันเงาเล็กๆ หาดายใบ
 หีบไม้ทาน้ำมันเงา ข้างนอกดีดแดงเข้ม ข้างในทาดำ ๒ หีบ
 หีบต่างๆ มีมียี่ปุ่น ๓๒ ใบ
 หีบใหญ่ ทาน้ำมันเงาอย่างยี่ปุ่น ๑ หีบ
 โคมทำด้วยแพร มีภาพคน ๒ โคม ของตั้งนี้เป็นของมาแต่
 เมืองตังเกี๋ย และมีของที่ท่านทำอย่างแปลกมาก
 โคมใหญ่กลม ชอบเป็นดวงเงินอีก ๒ โคม
 เต๋อดำหรับนอน ๒ ตัว เต๋อ ๑ ตัววงแดง อีกเต๋อ ๑ ตัวแดง
 พรหมกำมะหยี่แดงปักถายทอง ๑ ผืน ชอบพรหมนั้นทำด้วยกำ-
 มะหยี่ดีเขียว ปักถายทองเหมือนกัน
 พรหมเมืองจีน ทำด้วยไหมดีแดง ปักถายดอกไม้ ๑ ผืน
 พรหมเมืองอินเดีย ทำด้วยไหมดีขาว ดอกทอง และถายดอก
 ปักด้วยไหมดีต่างๆ ๒ ผืน
 คช คือ พดอยดีเขียวเกิดในกระเพาะดีตัวต่างๆ ๙ เม็ด
 หีบทาน้ำมันเงาดำ ดอกทอง ๒ หีบ
 กระบะ ๒ ชนิด ผังทองแดง ผักไม้ถายทอง
 และมีเครื่องถายครามทุกอย่างอีก ๑๕๐๐ หรือ ๑๕๕๐ ชิ้น

บัญชีของต่างๆ ที่มองซิเออร์คอนซตันซ์
ส่งไปถวายพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส

เกาทัณฑ์ ๑ เกาทัณฑ์

ถ้วยเงินมีเท้าแตรมีฝาปิด สดักตายคนเปนนทอง ๑ ถ้วย

หีบเงินเล็ก ๆ ฝีม้อยปืน ๒ หีบ

หม้อได้ชอกอกเต็คทำด้วยเงิน เป็นของฝีม้อยปืน ๓ หม้อ

ถ้วยเงินใหญ่ ๖ เหลี่ยมฝีม้อยปืน ๑ ถ้วย

ถ้วย ๔ เหลี่ยม ๒ ถ้วย

ถ้วย ๒ หู ๓ ขา ๒ ถ้วย

ถ้วยทำเป็นแบบอย่างอื่นอีก ๒ ถ้วย

ถ้วยกกลมฝีม้อยอย่างเดียวกัน ๒ ถ้วย

ถ้วย ๘ เหลี่ยม มีหู ๒ หู แต่ไม่มีเท้า ๒ ถ้วย

กาเงินสำหรับตมหน้า ๑ กา

ถ้วยเล็ก ๆ มีหู ๆ เดียว ๒ ถ้วย

หม้อได้ชอกอกเต็ค ๒ หม้อ

ของเล็ก ๆ ๔ อย่าง ของนี้ใช้สำหรับเผาเครื่องหอม

ตลับได้ยาดูบ ๑ ตลับ

ตลับได้ยาดูบใหญ่กว่าอันก่อน ๑ ตลับ

หีบมีพานรองทำด้วยทองแดง ๑ หีบ

เครื่องลายคราม

เครื่องลายครามรูปต่าง ๆ ๑๕๐ ชิ้น

หีบลายครามอย่างแบบย่น ๖ หีบ

เท้าสำหรับรองเตียงทานามันเงาอย่างย่น ๔ ชิ้น

เครื่องแต่งตัวผู้หญิงย่น ๓ เครื่อง

คตบได้แบ่ง ๒ คตบ

หีบทานามันเงาสำหรับได้หัว ๑ หีบ

หีบกนช่อง ๕ ช่องสำหรับได้เครื่องยา ๒ หีบ

กระบะ ๓ ชิ้น

ช้อนทำด้วยโมรา ๒ ชิ้น

เสื้อผู้หญิงไทย ทำด้วยทองแดงแพร ๑ ตัว เสื้อตัวนี้จะได้อา

ไว้ทำเป็นตัวอย่าง

ผ้า ๑ ผืน

ยันโน Jenneau ซึ่งได้มอบให้มองซิเออร์ซ่าเบร็กษาไว้

หีบย่น ๑ หีบ บรรจุนกเค็มหีบ

โถลายครามใหญ่รูปต่าง ๆ ๗ ใบ เป็นของจีน ๓ ใบ เป็นของ

ย่น ๔ ใบ

รูปโบสถ์เล็ก ๆ ทำด้วยไม้กะดำปัก ๒ รูป ๆ ๑ ผังตวดทอง อีก

รูป ๑ ผังตวดทองแดง

นอแรด ๒ นอ ๆ ๑ เป็นนอตัวเมีย

หนักทำด้วยถาดคราม ๒ ตัว

ถาดถาดครามมีจานเงินรอง ๒ ใบ เป็นของฝีมือยี่ปุ่น

ตุ๊กตาแป้นรูปผู้หญิงเงินทำด้วยเงินและอำพัน มีตามไซให้เดินได้

หีบเล็ก ๆ ทำที่กรุงโตเกียวเมืองหลวงยี่ปุ่น ฝังดวงเงิน ๓ หีบ

หีบเล็ก ๆ อีก ๔ หีบ

เครื่องแต่งตัวผู้หญิงยี่ปุ่น ๓ เครื่อง

เครื่องเขียนหนังสือของยี่ปุ่น ๓ เครื่อง

ตุ๊กตารูปเด็ก ๆ มีประตู ๒ บาน ทาน้ำมันเงาฝังถาดทองแดงกาให้ดี

ทอง ๓ ตู

ที่ใส่ตุ๊กตาทาน้ำมันเงาฝังถาดเงิน ฝีมือยี่ปุ่น ๓ ที่

โต๊ะทาน้ำมันเงาของยี่ปุ่น ๓ โต๊ะ

หีบกลมฝีมือจีน ๓ หีบ

ตุ๊กตารูปเด็ก ๆ ๖ กตบ ของจีน ๓ อัน

หีบเขียนหนังสือทาน้ำมันเงาเขียนถาดทอง ฝีมือยี่ปุ่น ๓ หีบ

ถาดครามทำแป้นรูปตุ๊กตารูปจีน ๓ อัน

นอกจากนี้ยังมีเครื่องถ้วยครามอย่างงาม ๆ อีก ๓๒ ชิ้น

ของที่สมเด็จพระราชบิดาของพระเจ้ากรุงสยามส่งไปถวายท่าน

คุณคดียุนี้ เหมือนกับที่กล่าวมาข้างบนนี้แล้ว

บัญชีของต่าง ๆ ที่มองซิเออร์คอนชตันซ์

ฝากไปให้ท่านมาควิสเดอเซเนเล

โถทองคำ ฝีมือญี่ปุ่น ๓ ใบ

กระปุกเงินสำหรับใส่เกลือ ๒ กระปุก

หม้อเงินสำหรับใส่ช็อกโกแลต ๒ หม้อ

หม้อใส่ช็อกโกแลตที่ใหญ่กว่าใบก่อนทำด้วยเงิน ถอดตายทำด้วย

ทอง ๑ หม้อ

ถ้วยเงินใหญ่ ๓ ถ้วย

โถเล็ก ๆ ฝีมือทำด้วยเงิน ๒ โถ

ถ้วยเงินมีจานรอง ๓ ถ้วย

ขวดเงินเล็ก ฝีมือญี่ปุ่น ๒ ขวด

เครื่องแต่งตัวของผู้ดีเมืองญี่ปุ่น

ทาน้ำมันเงาตำดอกทอง

๑ เครื่อง

กระเบาะรูปต่าง ๆ ๓ อย่าง

หีบทาแดง ๘ เหลี่ยม ๑ หีบ ในหีบนั้นมีหีบเล็ก ๆ หายไป

หีบเล็กทาน้ำมันเงา ผังตายเงิน ๑ หีบ

หีบเขียนหนังสือทาน้ำมันเงา ๑ หีบ

ตุ๊กตารูปเด็ก ๆ มีขน ๔ ชิ้น ๑ ตุ๊กตา

กุดองทาน้ำมันเงาตำมัตถ์ ๔ ดนดอกทอง ๑ กุดอง

หีบเขียนหนังสือ ทาน้ำมันเงาฝีมือญี่ปุ่น ๑ หีบ

ตุทานามินเงาฝีมือยบูน มदनชก ๑ ตุ

กตองกระฝีมือยบูน ๑ กตอง

หีบเด็ก ๆ ทานามินเงาแปดกมาก & หีบ

เต็นอนของยบูน งามมาก ๑ เต็อ

นอเวด ๒ นอ

ฉาก ๑๗ กตบ ทานามินเงาฝีมือจัน ๒ ฉาก ๆ นี้ แปดกมาก

ตุใหญ่ของยบูน ๑ ตุ แปดกมาก

หีบบรรจรงนก ๑ หีบ

ยโน Jenneau & อัน

ใบชา & หีบ

นอกจากนี้ยังมีเครื่องตายครามทั้งเด็กและใหญ่ รวม ๑๘๐ ชิ้น

เครื่องตายครามเหล่านี้ บางตั้งงามมาก และบางตั้งเป็นของเก่า
แก่มาก

ยังมีของต่าง ๆ อีกที่มองซีเออร์คอนซันซ์ได้ฝากมาให้ท่านมา-
คิวิคเคอควิชี่

และยังมีของต่าง ๆ อีกเป็นอันมาก ที่ได้ฝากมาให้ท่านบาดหลวง
เคอชวิชี่และท่านราชทูต ซึ่งล้วนแต่เป็นของทั้งงดงามอย่างที่สุด

บัญชีของต่าง ๆ ที่พระเจ้ากรุงสยาม

ได้ส่งมาพระราชทานมกุฎราชกุมารฝรั่งเศส

คานยี่ปุ่นคาคทของแดง ๒ เต็ม คือ เปนคานใหญ่มีค้ำไม้ยาว

กานาทองคำ ฝีมือยี่ปุ่น ๓ กา

หีบเขียนหนังสือ ๑ หีบ ถูกกฤษณ์ทำด้วยทองคำ

กาทองคำดำหรับใต้น้ำชา ๑ กา

ถ้วยทองคำตัดกตายกิ่งไม้ ๑ ถ้วย เปนของฝีมือยี่ปุ่นแปลกมาก

โถทองคำ ฝีมือยี่ปุ่น ๑ โถ

โถเงินมีจานรองฝีมือยี่ปุ่น ๑ โถ

หม้อได้ชอกอเต็ด มีดอกไม้ทอง ๑ หม้อ

หม้อได้ชอกอเต็ดอีก ๑ หม้อ

หม้อได้ชอกอเต็ด ตัดกตายคูนเปนดอกไม้ทอง ฝีมือยี่ปุ่นอีก

๓ หม้อ

หม้อเงินมีฝาปิดทำด้วยเงิน ๒ ใบ ใบ ๑ ทำเปนรูปกระบอก

หีบเขียนหนังสือทำด้วยเงิน เปนฝีมือยี่ปุ่น ๑ ใบ

ถ้วยเงินมีฝาปิด ตายทอง มีตั้งที่โศทหมอบอยู่บนหลังฝา ๒ ถ้วย

ถ้วยเงินใหญ่ ๑ ถ้วย ฝีมือแปลกเปนของยี่ปุ่น

ถ้วยเงินฝีมือยี่ปุ่น ๒ ใบ

ถ้วยเงินเล็กมีจานรองแถมตายทอง ๒ ถ้วย

ถ้วยเงินเล็กมีจานเงินรองทำเปนตายกิ่งไม้อีก ๒ ถ้วย

ถวายเป็นรูปอย่างอื่นอีก ๒ ถว
 ดับได้ขาดทำด้วยเงิน ผู้มีอยู่บุน ๓ ดับ
 ชนห้าใหญ่มีถาดรองทำด้วยเงิน ผู้มีอยู่บุนงามมาก ๑ ใบ
 ตุ๊กตาเป็นรูปผู้หญิงบุน ๒ ตัว ตุ๊กตานั้นถวักด้วยเงินมีจวนรอง
 อยู่ใหม่ือ ถ้าเอาตุ๊กตาหรือนางนึ่งไปในถวักตุ๊กตานั้นก็ออกเดินเอง
 บุทำด้วยเงิน ๑ ตัว บนหลังบุนมีโก และมีदानไซให้บุนเดิน
 ได้ด้วย

โกผู้มีเงินเป็นตายใบไม้ ๓ โถ

โกมีตายกิ่งไม้ ใบไม้และตูกไม้่อัก ๓ โถ

ขามเด็กทำด้วยศิลา มีง้วนอยู่รอบ ๑ ใบ

ขามเด็กทำด้วยศิลา ผู้มีทำอย่างปราณีต ๒ ใบ

สิ่งให้โคเงินทำด้วยศิลาอันเดียว ๑ ตัว

กานาเด็กทำด้วยศิลา ๓ อัน

เสื้อนอนของบุน ผู้มีทำอย่างปราณีต ๑ เสื้อ

พรมกำมะหยี่เขียว มีตายดอกไม้ ๓ ผืน

พรมทำด้วยไหม มีตายดอกไม้อีต่าง ๆ ๓ ผืน

ตุ๊กเด็ก ๆ มีง้วนเงิน ผู้มีอยู่บุน ๒ ใบ

หีบเด็ก ๆ ทำด้วยทองแดงและทาน้ำมันเงาแบบบุน ๑ ใบ

โต๊ะเขียนหนังสือมีง้วนเงิน ผู้มีอยู่บุน ๒ โต๊ะ

baud eyei ขอบเงิน ๔ อัน

หีบเด็ก ๆ กรอบเงิน ๓ หีบ
 กระบะทองใหญ่และเล็ก เป็นของฝีมือยี่ปุ่นงามมาก รวม ๒๓ ใบ
 หีบเขียนหนังสือทำเปนเกดัดเต่า ๒ ใบ
 หีบเขียนหนังสือทาน้ำมันเงาอย่างยี่ปุ่นอีก ๓ ใบ
 โต๊ะเด็ก ๆ ทาน้ำมันเงา ฝีมือยี่ปุ่น ๑ ตัว
 กัดองกระเบนเด็ก ๑ กัดอง
 หีบเขียนหนังสือเด็ก ของยี่ปุ่น ๑ ใบ
 ตุ๊กเด็ก ๆ มัดนชัก ๑ ตัว
 หีบยี่ปุ่น ๔ ใบ
 หีบยี่ปุ่น ๑ ใบ ข้างในมีตลับทาน้ำมันเงา ๓๒ ใบ
 หีบใหญ่ทาน้ำมันเงา ดอกทอง ๑ ใบ
 หีบเด็กทาแดง ๒ ใบ
 เครื่องแต่งตัวคนผู้คียบุน ๑ เครื่อง
 โคมแขวนทำด้วยแพร มีตายดอกไม้ต่าง ๆ ขอบทำด้วยเงิน

๒ โคม

ตุ๊กยี่ปุ่นเด็ก ๑ ตัว
 ตลับเดี่ยวยี่ปุ่นทำด้วยใหม่งามมาก ๒ อัน
 หีบทาแดง ๑ ใบ ทาดำ ๑ ใบ รวม ๒ ใบ ของยี่ปุ่น
 หีบลงพนดี่เขี้ยวตายทอง ๑ หีบ
 ฉากบังประตู ทำด้วยไม้ทาน้ำมันเงา มีภาพยี่ปุ่น ๑ อัน

หีบทาน้ำมันงา ดายทองแดงเงิน ๒ ใบ
กะด้าพักอย่างดี หนัก ๖ ปอนด์ครึ่ง (ฝรั่งเศ็ด)
นอกจากของเหล่านี้ ยังมีเครื่องด้ายคราม ทงชันเด็กและชัน
ใหญ่ อันเป็นดั่งด้นต่างงามทงน วม ๓๔๓ ชัน

สำนักหอสมุด